

Ч. 2057

Ivan Franko

Писаня Івана франка. V.

Давніє й нове

ДАВНЄ Й НОВЕ.

Друге побільшене видане
збірки

МІЙ „ІЗМАРАГД“.

ПОЕЗІЇ

Івана Франка.

У ЛЬВОВІ, 1911.

НАКЛАДОМ УКРАЇНСЬКО - РУСЬКОЇ ВИДАВНИЧОЇ СПІЛКИ,
зареєстрованої спілки з обмеженою порукою у Львові.

PG 3948
. F8 M58
1911

INDIANA UNIVERSITY LIBRARY

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка
під надзором К.Беднарського.

Переднє слово.

Видана в р. 1898 накладом студентського товариства „Академічна Громада“ збірка моїх поезій „Мій Ізмарагд“ розійшла ся вже досить давно, і ще в р. 1909 ухвалила діреція Українсько-руської Видавничої Спілки приступити до нового її видання. Я вважав відповідним зробити се виданє не повторенєм першого, як було з київським виданєм „Зівялого Листя“, що вийшло при кінці минулого року з датою 1911, але справді новою книжкою, що мала би самостійний літературний інтерес супроти першого видання. Сам характер збірки, що наслідував по троха староруську збірку поучень та оповідань відому під назвою „Измарагдъ“, робив можливим розширенє її рамок. Я постановив передрукувати тут цілий ряд своїх віршів писаних протягом 32 літ, які не ввійшли в давнійші мої збірки, а особливо в друге виданє „З вершин і низин.“ Розширивши сам зміст збірки із шістьох на девять розділів, я збогатив деякі розділи першого видання досить значним числом нових поезій, особливо розділи „Паренетікон“, „Притчі“ та „Легенди“, а надто зложив один просторий розділ із принагідних віршів писаних протягом 30-літя 1878—

1907 п. з. „Із злости дня“ і подав на закінчене збірку віршів призначених для співу, які по часті ввійшли вже в уста широких мас нашого народу і подавали в певних хвилях нашого народнього життя оклики, боеві гасла та провідні думки народніх рухів.

Переважна часть сеї збірки, що являється під новою назвою „Давнє й нове“, так само як і збірка „Мій Ізмарагд“ має метою популяризацію багатого скарбу поезії та житевої мудрости, що міститься в нашій старій письменстві доси так мало відомій не лише широким народнім масам, але також, а може навіть і ще в більшій мірі освіченим верствам нашого народу. Власне в цьому напрямі я досить значно новими творами розширив відповідні розділи давньої збірки. Друга характерна прикмета тої давньої збірки, зазначена головно розділами „Поклони“, „По селах“ і „До Бразилії“ виринає в отсій новій збірці ще виразнійше не тільки розширенням розділу „Поклони“, але особливо розділами „Із злости дня“ та „Гимни й пародії.“ Розуміється само собою, що ріжnorodність змісту тих розділів відповідає хоч по троха ріжnorodности тих явищ публичного та особистого життя, що заповняли остатнє 30-літє. Не можу нарікати на те, щоби при всій обмежености моїх приватних відносин те жите було вбоге та монотонне. Навпаки, воно дало мені такі вражіння і такі житеві досвіди, особливо в трьох остатніх роках, якими не кождий може виказати ся.

У отсій збірці я навмисне пропустив ряд віршів друкованих у „Друзь“ 1874—6 років, збірку „Баляди і розказы“ видану 1875 р. та віршу „Чигиринський хрест“, друковану

в календарі на 1877 р. п. з. „Днѣстрянка“, деякі польські вірші друковані в „Новім Зеркалі“ та в польських публікаціях і вірші публіковані в „Дзвінку.“ Може коли трапиться нагода притулити їх до якої нової збірки. Те, що взято до сеї збірки з давнійших публікацій, зазначено докладно при кождім творі.

Львів, дня 30 марта, 1911.

Передмова

до збірки поезій „Мій Ізмарагд.“

Ізмарагдом звав ся в старій Руси збірник статей та притч, по части оригінальних, а по части повибраних із грецьких писань отців церкви, підібраних так, що цілість творила неначе повний курс практично-християнської моралі для людей радше світського, як духовного стану.

Мені давно хотіло ся написати подібну книжку — тою мовою, яка на теперішнє покоління повинна робити вражінє багато дечим подібне до того, яке на старих Русинів робила мова церковна — то значить, мовою поезії. В поетичній формі я бажав подати сучасному руському читачеві ряд оповідань, притч, рефлексій і інших проявів чутя та фантазії, котрих теми черпані з різнихжерел, домашніх і чужих, східніх і західніх, та котрі про те вязались би в одну органічну цілість не якоюсь одною тенденцією, не одною догмою релігійною чи естетичною, а тільки спільним діяпазоном морального чутя і темпераменту, через який пройшли, поки вилили ся в ту форму.

Блукаючи по різних стежках всесвітної історії та літератури я з давна збирав по троха або намічував собі для пізнійшого вжитку поодинокі камінчики придатні для моєї будови; найдавніші причинки поміщені в отсій книжці, мають уже 15 літ. Та тільки в остатнім часі тяжка слабість, що зробила мене на пару місяців нездібним до иншої праці, дала мені змогу понаписувати найбільшу часть того, що тут надруковано. Значна часть поміщених тут віршів, то правдиві *Schmerzenskinder*. Я писав їх у темній кімнаті, з зажмуреними, болючими очима.

Може сей мій фізичний і духовий стан відбив ся й на фізіономії сеї книжки. В хоробі чоловік потребує, щоб із ним поводити ся мягко, лагідно, та й сам робить ся мягким, лагідним та толерантним. Його обхапує глибоке, ніжне чутє, бажанє любити, дякувати комусь, тулити ся до когось з довірем, як дитина до батька. Не знаю, на скільки ясно відбило ся те чутє в отсій книжці, та знаю, що я бажав зробити її книжкою на скрізь моральною.

Певна річ, моя мораль значно відмінна від тої катехетичної, догматичної моралі, що у нас видаєть ся за одну християнську. Та я певний, що в основі своїй вона далеко більше зближена до моралі всіх тих великих учителів людськості, „ищущих царствія божія и правды его“, ніж колінопреклонна, поклонобийна та черство-сердна мораль богатьох стовпів церкви, покликаних та непокликаних оборонців релігії. Та я не хочу вдавати ся з ними в спори. Храм моєї Матери-Музи занадто святий, щоб робити з нього підсіне перекупок. А поміщені дальше твори, що вплили з мого мораль-

ного чуття — правдива поезія мусить бути завжди моральною, бо жерело обох одно й те саме — нехай говорять самі за себе. Коли вони не зуміють досить ясно виявити того, що в мене було на душі при їх складанню, в такім разі, любий читачу, кинь отсю книжку на бік як недоладну, безталановиту мазанину. Не серце було порожнє та черстве при її складанню, а тільки снаги не стало вилити словами те, що було на серці,

Не показую при поодиноких віршах жерел, відки їх узято. Майже нічого тут нема, що можна би вважати перекладом. Обік оригінального є тут чимало й такого, де на чужу основу я накладав свої власні узорі. А відки взято сю основу, кого й де „наслідуюно“, се лишаю цікавості тих критиків сього і будущего віку, котрі не будуть мати і вміти що кращого робити, як віднаходити „жерела“, з яких котрий поет черпав своє вітхненє. Гай, гай! Ті жерела сотки, тисячі літ отворені і доступні кожному, і здоровому оку й шукати їх недалеко.

А тобі, любий брате, чи любя сестро, що читати-меш оті рядки „не мудрствую лукаво“, бажаю того душевного спокою, того м'якого, ніжнього, щирого настрою, який знаходив я складаючи серед болю і тяжкої гризоти оті прості, часто скорбні, іноді може сухо-навчаючі та моралізаторські вірші. Коли з них упаде в твою душу хоч крапля доброти, лагідности, толеранції не тільки для відмінних поглядів і вірувань, але навіть для людських блудів і похибок і прогріхів, то не даремна буде моя праця.

Жорстокі наші часи! Так багато недовіря, ненависти, антагонізмів намножило ся серед людей, що не довго ждати, а будемо

Х

мати (а властиво вже й маємо!) формальну релігію, основану на догмах ненависти та класової боротьби. Признаю ся, я ніколи не належав до вірних тої релігії, і мав відвагу серед насміхів і наруги її adeptів нести сміло свій стяг старого, щиро-людського соціалізму, опертого на етичнім, широко гуманнім вихованню мас народніх, на поступі й загальнім розповсюдженню освіти, науки, критики і людської та національної свободи, а не на партійнім догматизмі, не на деспотизмі проводирів, не на бюрократичній регламентації всеї людської будущини, не на парляментарнім шахрайстві, що має вести до тої „світлої“ будущини.

Староруський автор не без розмислу назвав свою збірку Ізмарагдом. Він очевидно вірив у те, що кажесть ся про сей камінь у звіснім апокріфічнім сказанію: *„Измарагдъ свѣтелъ єсть, яко и лице челоуѣче видѣти въ немъ яко въ зерцалѣ“*. Отсими простими словами висказано й моє найвисше бажанє як письменника й поета: щоб моє слово було *ясне* і щоб у ньому як у зеркалі видніло ся людське, щиро-людське лице.

I.

ЗАМІСЬ ПРОЛЬОГА.

I. Святовечірна казка.

Схилившись о вікно сиджу́ я в час вечірний,
І зір мій мчить в простір глухий, мрачний, безмірний;
І думи в світ летять, в хатки низькі й палати,
Як буде мир Христа рожденного витати.
Бо вечір се святий; палає світло всюди,
І огник радости у кожній тліє груди!

„Ось вісімнацять сот вісімдесять три літа,
Як Той родивсь, що став учитель, світло світа,
Що за слова любви умер на хрестнім дереві,
За правду завіщав усім вінці терневі!
І справджує ся Твій завіт болющий, Христе!
Чи в світі вирросло любви насіне чисте,
Що сїяв Ти, — чи став щасливий, красший він,
Не знаю; тільки те остало ся без змін,
Що за кровавий труд запластою єсть голод,
Що волю й до тепер бє самоволї молот,
Що гонять за любов, за правду висмівають,
Що втішнії сумних, голодних ситі лають!“

Оттак у самотї я думав; в тьмі кімнати
Так сумно, важко тут те свято зустрічати
Без слова любого, без друга і без роду;
Я рад був з каменем на шиї скочить в воду.

А в тім нараз — се що заблисло в моїй хатї,
Мов сонічко зійшло і блиски лле богатї?

Мій зір осліплений схилив ся в низ в тій хвили, —
А в тім почув ся звук так ніжний, чистий, милий,
Що мов роса свята на серце впав зболіле :
„Не вже-ж ко мні любов тобі вже надоїла?“

Я зір підняв — і глянь: в надземній красоті
Стояла женщина — не в сріблї-золоті,
А в простім, хоч зовсім не вбогім, чистім строю,
З лицем осяяним здоровлєм і красою,
І з мисли виразом могучим на чолі,
І з оком, що пройма́ гллуб серця і цілі
Простори земнії обнять здаєть ся в силі.

„Хто ти?“ — промовив я. — „Слова твої так милі,
Знайомий так твій вид і голос серцю близький, —
Та чи любить тебе я не за надто низький?“

„Ні ти, ані ніхто мені по роду рідний,
Коли любить мене не стане сам негідний.
Та нині свято; всі веселі, як хто може, —
То й прикро думать так на самоті, небоже.
О, знаю й я той біль! Недавно сумувала
І я так в самоті, відрадоньки не мала.
Хоч я між сестрами, як бачиш, не послїдна
Красою й розумом, — та щож, тому, що бідна.
То й власний рід мене цуравсь, - і много-много
Днів так сидїла я серед плачу гіркого...
Та днесь не ті часи, — сьогодні й я вже маю
Коханую рідню, — і днесь її збираю
На братній пир. Ходи! І тиж рідня мені!“

І понеслись ми враз на крилах херувима,
І став весь руський край у нас перед очима,
Широкий, килимом укритий сніговим,
І небо яснеє зоріло ся над ним.

„Отсе рідня моя! Отсе моя держава,
Мої терпіня всі, моя будучність, слава:

Дністер, Дніпро і Дон, Бескиди і Кавказ,
Отсе, сини мої, мій чудний рай — для вас!
Любіть, любіть його! Судьби сповнить ся доля,
І швидко власть чужа пропаде з сего поля!
Не стане тих, що днесь на вас наругу зводять,
І щезне сила їх, мов мгли нічні проходять.“

І повелá мене вона в сільській хати.
„Ходім народови з тим святом щедрувати!“
Де стріне біль, нужду, там і потіху лишить;
Де плач, риданє, жаль — гіркії сльози втішить;
Де чути звук пісень, там в серцях нехолодних
Розбудить жаль, любов до вбогих і голодних.
І за її слідом меншає горе всюди,
Росте надія, сил більшіє в кожній груди.

„Ходім до пастирів народа!“ — знов сказала,
В віконця яснії попівські заглядала.
І наче той звінок вечірньою порою
Так клич її лунав, мов поклик той до бою:
„Ставайте дружно всі і згідно всі і сміло, —
Бо ваших рук важке, святе чекає діло!
Ви сіль сеї землі! Як звітріє вона, —
То чим посолять хліб із нóвого зернá?“

І дальше ми в містá летіли між варстати,
Де тісно, вохко, де в день сонця не видати;
І в школи, де то й ум і злуда в парі блудять;
В палати судові, де правду й кривду судять;
В варстати духові, де з слова із живого
Оружїє кують для чесноти й для злого.
І скрізь її слова гули як крик сумління,
То радість родячи, то муки і терпіня.

І довго, довго так по країю ми літали,
Надїї співом ми схід сонця привитали.
Тоді всміхнувши ся вона рекла до мене:
„Чи ще тобі жите таке тяжке й нужденне?“

Чи ще ти будеш так журить ся самотою ?
Не бійсь! Коли ти сам, то знай, що я з тобов !
Хоч все покине, я одна тебе не кину, —
Лиш ти люби мене — свою Русь-Україну !“

І на чоло моє свій поцілуй надземний
Зложила — й я збудивсь в холодній хаті темній.

Друковано в „Ділі“ з 24 грудня ст. ст. 1883 р.

II.

П О К Л О Н И.

I. Мамо природо!

Мамо природо!
Хитра ти з біса!
Вказуєш серцю безмірні простори,
А жите замикаєш у клітку тісеньку,
В мікроскопійную клітку!
Уяву вабиш вічності фантомом,
А даєш нам на страву моменти,
Самі короткі моменти!
В душах розпалюєш дивні вогні і бажання і тугу,
А потім працюєш що сили,
Щоб погасити, здусити, притлумить
Пориви, що ти сама-ж розбудила.
Ллєш на них дійсности воду холодну,
Куєш їх у матеріалізму кайдани,
Розчарованєм цупко обпалюєш крила...
Цинїчно, мамо, і немилосерно
Кидаєш те, що найвисше, найкрасше,
Чим величать ся-б могла віковїчно
Як архитвором —
Свиням під ноги.

І не вже-ж ти не бачиш — здаєть ся,
Міліонами своїх очий
Могла-б ти побачить що-дещо! —
Скільки горя, зовсім непотрібного горя,
Скільки муки, нічим невтишимої муки
Завдаєш ти цинїзмом отим
Найніжнійшим, найліпшим, найкрасшим

Поміж твоїх дітей?
І не вже-ж зрозуміть ти не можеш —
Та сума мізку, що день в день, рік-річно
Витворюєш, повинна би, здається,
Порозуміть що-дещо! —
Що пора би покинуть старії шаблями,
Добрі для всяких амеб, протозоїв,
Ехінодермів та міксоміцетів!
Що вивчена на них твоя
Економія марнотратства
Не згожа для людей, для душ людських,
Як не згожий осел
До гри на фортеп'яні.

Подумай, мамо! Тут на сій планеті
Скінчив ся вже твій творчий Sturm und Drang;
Той надмір сил і соків і тепла
Вже вичерпавсь і замкнена на віки
Твоя тут творча кар'єра.
Що ти могла найвисшого створити,
Се чоловік. Із сих матеріалів,
Які тут маєш під рукою,
Хоч як не дмись,
Нічого кращого створить не зможеш.
Тож час би, мамо, як єврей Ягве
(На що вже пан був строгий і скептичний!)
Сказать собі: „Спочину вже тепер!“
Признать: „Отсе я гарне сотворила!“
І заходить ся сему архитвору
Створити рай такий як слід:
Не дерева, грушки і яблука та фіги,
А рай в його нутрі,
Гармонію чуття і волі,
Думок і діл, бажаня і знаня.

Ех, мамо, мамо!
Довгі століття,
Тисячоліття ти водила нас за ніс,

Манила у безмежній пустині
Фантамами безсмертя
І перспективами метафізичних
Радощів піль елізейських.
Ти заставляла нас за ті фанти
Пролити море крові й сліз ;
За них горіли стоси,
Скрипіли колеса тортур,
Розпалені кліщі живеє рвали мясо,
І мільйони, мільйони серць
Безмежна шарпала роспука.
І щож, в кінці доглупали ся ми,
Що ті фанти є фанти,
Не варті мук і крові і стражданя,
Що се лиш твори нашої уяви.
Так кицька в зеркалі безодню бачить, поки
Домацаєть ся, що за ним нема нічого.

Тріумф! Тріумф!
За десять тисяч літ важкої праці
Цивілізації доходимо вкінці
До тої точки, до якої кицька
Доходить за п'ять хвиль.
І вздрівши, що за зеркалом нема нічого,
Ми льогікою кицьки заключили,
Що й в загальї нема безодні,
Нема нічого, лиш атом, момент
І рух молекулярний.
І ми були готові наплювати
На всі ті мрії, туги і бажаня,
На всі ті безконечні перспективи,
Що ти сама-ж нам, мамо,
Вложила в душу.
Були готові згідно відіпхнути
І потоптати найвисше і найкрасше
З сего, що ти дала нам, мамо,
Те, чим святе, високе і величне
Житє людськеє.

Смієш ся, мамо ?
Ти добре знаєш: се не може бути,
Се лиш хвилина боротьби, зневіри,
Яких ти бачила вже мілїони.
Ти добре знаєш, що твої ми діти,
Слабі, нікчемні і капризні діти,
І трошка рознервовані над міру,
Та всеж твої і рідні й найлюбійші.
І мусимо тебе любити, мамо!
І хоч цікавим оком піддивились
Твої слабі й негарнії місця,
І здерли маску святости з лица,
Розвіяли рожевий, поетичний
Туман, що ти вкривалась ним так довго,
Пізнали з близька твій варстат,
Пізнали, як господарюєш ти, —
То за старим туманом поетичним
Ми тисячі таких красот відкрили,
Таких чудес і чарів,
Що серце й ум в них тонуть, як у морі.

І — що найвисше: ми
Самих себе відкрили!
Відкрили власну душу,
Заглянули в варстат своїх думок,
Свого чутя, бажаня і змаганя.
І там твою пізнали руку, мамо,
Твої закони.
В тих снах пустих, в ілюзіях відвічних
Побачили таку-ж реальну дійсність,
Такі-ж великі явища, як в зорях,
В Нягари реві, в скелях Гімалаяї.
І тут, у власному нутрі
Ми віднайшли все те, що, бачилось,
Утратили в зовнішньому околі:
Гармонію і вічність і безмежність
І всі рожеві блиски ідеалу.

Нехай жите — момент і зложене з моментів,
Ми гичність носимо в душі.
Нехай жите — борня жорстока, дика, —
А в сфері духа є лиш ріжнородність.

Ріжні тони, ріжні фарби,
Ріжні сили і змаганя,
Мов тисячострунна арфа,
Та всім струнам стрій один.

Кождий тон і кождий відтінь,
То момент один, промінчик,
Але в кожному моменті
Сяє вічності огонь.

II. Поет мовить:

В низ котить ся мій віз. Повяли квіти,
Літа на душу накладають пута.
Вже не мені в нові світи летіти!
Війну з житєм програв я, любі діти!
Cosa perduta!

З яким же запалом я йшов до бою!
Як рвала ся вперед душа вітхнута!
Горіло серце чистою любовою!...
І щож здобув? Лишив що за собою?
Cosa perduta!

Не дав мороз моїм листкам розвить ся,
Квітки мої побила буря люта!
Не довелось геройським боем бить ся,
Ломать ся звільна мусів, ржою вкрить ся —
Cosa perduta!

З дрібних шпигань мої повстали рани,
Частками жерла моє серце скрута...
Я й сам не знав, де ті мої тирани?
З дрібних огнів сплелись мої кайдани!
Cosa perduta!

Україно, моя сердечна нене!
Не лай мене, стражденна, незабута,
Що не дало моє жите злиденне
Того, що ждати ти могла від мене!
Cosa perduta!

III. Україна мовить:

Мій синку, ти би менш балакав,
Сам над собою менше плакав,
На долю менше нарікав!
На шлях тернистий сам подав ся
І цупко по тернах подрав ся, —
Чогож ти иншого чекав?

Сам знав, що гола я і вбога,
І до мойого ти порога
Прийшов, захтів служити мені.
Ну, в мене слугам плати скупю,
А нарікать на мене глупо..
Просила я тебе, чи ні?

І що тобі за кривда сталась?
Що підняли на тебе галас:
„Не любить Руси він ні раз!“
Наплюй! Я, синку, ліпше знаю
Всю ту патріотичну зграю
Й ціну її любовних фраз.

Що проживеш весь вік убого?
Значить, не вкрав ніщо ні в кого,
А чесно працював на хліб.
Тай те подумай ще, будь ласка:
Твойого я найкраща частка
З тобою враз не ляже в гріб.

IV. Рефлексія.

Важке ярмо твоє, мій рідний краю,
Не легкий твій тягар!
Мов під хрестом отсе під ним я упадаю,
З батьківської руки твоєї допиваю
Затроєний пугар.

Благословлю тебе! Чи ждять тобі ще треба
Поваги й блиску від будущини,
Чи ні, — одного лиш тобі благаю з неба,
Щоб з горя й голоду не бігли геть від тебе
Твої найліпшії сини.

Щоб сїячів твоїх їх власне поколіне
На глум не брало і на сміх.
Щоб монументом їх не було те каміне,
Яким в відплату за плодючеє насїне
Ще при життю обкидувано їх.

V. Сїдоглавому.

Ти, брате, любиш Русь
Я ж не люблю, сарака!
Ти, брате, патріот,
А я собі собака.

Ти, брате, любиш Русь,
Як хліб і кусень сала, —
Я ж гавкаю раз в раз,
Аби вона не спала.

Ти, брате, любиш Русь,
Як любиш добре пиво, —
Я ж не люблю, як жнець
Не любить спеки в жниво.

Ти, брате, любиш Русь
За те, що гарно вбрана, —
Я ж не люблю, як раб
Не любить свого пана.

Бо твій патріотизм —
Празнична одежина,
А мій, то труд важкий,
Горячка невдержима.

Ти любиш в ній князів,
Гетьманне, пануванне, —
Мене ж болить її
Відвічне страждання.

Ти любиш Русь, за те
Тобі і честь і шана, —
У мене ж тая Русь
Кровава в серці рана.

Ти, брате, любиш Русь,
Як дім, воли, корови, —
Я ж не люблю її
З надмірної любови.

VI. Як би...

Як би само велике страждання
Могло тебе, Україно, відкупити, —
Булоб твоє велике панування,
Нікому б ти не мусіла вступити.

Як би могутість, щастє і свобода
Відмірялись по мірі крові й сліз
Пролитих з серця і з очей народа, —
То хто б з тобою супірництво зніс?

О горе, мамо! Воля, слава, сила
Відмірюють ся мірою борби;
Лиш в кого праця потом скрань зросила,
На верх той вибеть ся із темної юрби.

Та праці тої, мамо, в нас так мало!
Лежить облогом лан широкий твій,
А кілько нас всю силу спрацювало,
Щоб жить, без дяки, в каторзі чужій!

VII. Декадент.

(В. Щуратови).

Я декадент? Се новина для мене!
Ти взяв один з мого життя момент,
І слово темне відшукав та вчене
І Руси сповістив: „Ось декадент!“

Що в моїй пісні біль і жаль і туга,
Се лиш тому, що склалось так життя.
Та є в ній, брате мій, ще нута друга:
Надія, воля, радісне чуття.

Я не люблю безпредметно тужити,
Ні шуму в власних слухати вухах;
Поки живий, я хочу справді жити,
А боротьби життя мені не страх.

Хоч часто я гірке й квасне ковтаю,
Не раз і прів і мерз я і охрип,
Та ще-ж оскомини хронічної не маю,
Катар кишок до мене не прилип.

Який я декадент? Я син народа,
Що в гору йде, хоч був запертий у льох.
Мій поклик: праця, щастє і свобода,
Я хлопський син, прольог, не епільог.

Я з пющими за пліт не виливаю,
З їдцями їм, для бійки маю бук,
На празнику життя не позіваю,
Та в бідности не опускаю рук

Не паразіт я, що дуріє з жиру,
Що в будні тільки й дума про процент,
А для пісень на „шрррум“ настроїть ліру.
Який же я до біса декадент?

VIII. Моїй не моїй.

Поклін тобі, моя зівяла квітко,
Моя розкішна, невідступна мріє,
Останній сей поклін!
Хоч у житю стрічав тебе я рідко,
Та все-ж мені той спогад серце гріє,
Хоч як болючий він.

Тим, що мене ти к собі не пустила,
В моїх грудях зглушила і вгасила
Любовний, дикий шал,
Тим ти в душі сумній і самотній
На вік вписала ясний і високий
Жіночий ідеал.

І нині хоч нас ділять доли й гори,
Коли на душу ляжуть злії змори,
Тебе шука душа,
І до твоєї груди припадає,
У стіп твоїх весь свій тягар скидає,
І голос твій весь плач її втиша.

А як коли у сні тебе побачу,
То, бачить ся, всю злість і гіркість трачу,
І викидаю мов гадюк тих звій:
Весь день мов щось святе в душі лелію,
Хоч не любов, не віру, не надію,
А чистий, ясний образ твій.

ІХ. С_п_о_м_и_н_.

У садочку в холодочку
Гарна мати молода
Возить донечку в візочку,
Возить звільна і гойда.
Мірно наче пташка в клітці
З щєблика на щєблик скаче,
Возить доню в холодочку,
Хоч дитина спить, не плаче.
До візка не заглядають
Материнські очі чулі,
Лиш уста тихенько шепчуть:
Люлі-люлі, люлі-люлі.

Пріє в спецї Львів, неначе
Сїра бестія незвісна;
Шум його гуде, неначе
Колискова дивна пісня.
По садку проходять люди,
Чути дїтський плач і крики...
Ось панок побачив матір,
Жаль обняв його великий.
Глипнула й вона на нього
І здрігнула мов від кулі,
Над візком схилившись шепче:
Люлі-люлі, люлі-люлі.

У садочку в холодочку
Сїв на лавочцї панок,
Здалека глядить на матір
Крізь гущавини вінок.
Се-ж вона, його кохана,
Рай його, жите, краса!
Нині чахне за нелюбом,
Наче лампа та вгаса!
Ти ще тріпаєш ся, серце?
Болї, ще ви не заснули?
Адже-ж все пропало марно!
Люлі-люлі, люлі-люлі!

Х. Неназваній Марії.

Хоч забудеш ти за мене,
Я за тебе не забуду;
Незліченими гадками
Все тобі являть ся буду.

Сизий голуб промайне,
Ти згадаєш моя мила:
„А він так любив мене!
Чом його я не любила?“

Божа пчілка над цвіток
Прилетить, і ти спомянеш
Своє слово: „Цить там, цить,
Бо нічого не дістанеш!“

На стіні павук снує
Претонісінську сїтку,
І згадаєш ти своє
Нудьгування в своїм світку.

Чи комарик забренить
На вікні твоїм весною:
Ти згадаєш: „Так співав
Він сумуючи за мною.“

Чи закракає ворона,
То згадаєть ся тобі:
„Чом же я з ним зірвалась
Ік жисьовій боротьбі?“

Чи камінчик в воду кане,
Ти згадаєш лиш одно:
„Як я в те багно погане
Провалилась аж на дно!“

Не гони тих дум від себе, —
Все одно, не відженеш :
В супроводі їх сумная
Аж до гробу доплинеш.

І як блискавка заблисне,
То в її огні громовім
Ти побачиш нехотя
Образ мій в вінці терновім

Друковано в Літ.-Наук. Вістнику т. XLII, р. 1908, ст. 417.

XI. До Музи.

Знов кличеш ти мене, моя богине,
В непроходимі нетри тих часів,
Де правда родить ся і правда гине
І де луна ігровище бісів.

У світ краси й гидоти, в море сине,
В оркани злуд, у тайники лісів,
В вир пристрастий, в огонь, що в вік не стине,
І в заколот небесних поясів.

Нехай і так! Підем, моя ти люба!
Скоштуємо ще раз утіх земних,
І зирнемо в той вир, де всьому згуба.

Ще раз пройдем по сховищах тісних,
Де жах і жаль і мрії й дійсність груба,
Втомимось і заснемо по них.

Друковано в Літ.-Наук. Віст. 1908, т. XLII, ст. 418.

ХІІ. Честь творцеві твари!

(Уривок).

Коли у прасвітовій темній хмарі
Крутило ся усе в безумному безладі,
І всі живла немов шаленії вихри
Клубились, били ся в безцільній, дикій зваді,
І рвали ся в безмір і гривами трясли
Огненними, лиш спустошіню раді,
Тоді ще не було його.

Коли в тій бурі звіялись атомів міріади,
І покотили ся в безмірі ясні кулі,
І потяглись хвостами зір плеяди,
І молочні дороги в тих світів намулі,
І усталила ся вага важенна
На етері тонкім, і рух безмежний
Став правильний, до цілості належний,
І цілість стала ясна і блаженна, —
Ще не було його.

Коли земля в горючій мряці кисла
І укладали ся всі сили в повну звязь,
І тьма предвічня всю ту масу тисла,
І клекотів огонь і в парі грузь пеклась,
І колихало ся кипуче море глини
І піврідкі ще маси гір
Немов гігантські хвилі то в безмір
Здіймали ся, то бовтались в долині —
Ще не було його.

Коли земля устоялась і море
Заперло ся в могутні береги,
Ще лиш Вулькан предвічний в неї боре
Нутро й здвигає гори як стоги,
І лявою руйнує все, що мляве
Наслоїлось у водах, намулах,

І потряса тверді землі підстави,
І валить те, що сам у гору тяг —
Ще не було його.

Коли відвічні мгли густі протали
І соняшна вказала ся блакить,
Понурі хмари сонцем рожевіти стали
І море тихо й шум лягав спочить,
І в намулах ogrітих щось новеє,
Щось млявеє, м'яке, вохке, слизькеє
Ворушить ся, заклъовувать ся стало,
І все росло і більшало й зростало —
Ще не було його.

Ibid., ст. 418—19.

Три останні вірші написані в Ліпіку в Хорватії
в марті 1908 р.

III.

ПАРЕНЕТИКОН.

I.

Коли обід хтось славний зготував,
Наїдки найдобрі та напитки,
Царя самого в гості завізав,
А соли не додав до страв, —
Які-ж із них пожитки?

Оттак і той, що наложив печать
На серце: сам, без дружньої розмови
Жиє для себе — хоч би був не знає
Як чесний, не приблизить ся на пядь
До Бога без любови.

Вся чеснота, весь труд його марний,
Молитва, піст і жертви всі й тривога, —
Все те мов пил розвіє суд страшний!
Одна любов з них зробить скарб цінний
Перед престолом Бога.

II

Не слід усякого любити без розбору.
Як добрі щепи садівник плає?
Так, що всі зайві парості втинає,
Щоб добрі соки йшли все в гору, в гору.

Господь сказав: „Яка тобі заслуга,
Коли кохаєш свого брата, друга?
А ви любіте своїх ворогів!“
Подумай добре, що Господь велів!

Не мовив: „Моїх ворогів любіте!“
Отсе, брати, ви добре розумійте,
Що ворог божий, ворог правди й волі
Не варт любови вашої ніколи.

III.

Не такого посту хоче Бог від нас,
Щоб сушив ти тіло й дух приспав ураз.

Бє який пожиток тілом голод знати,
А без добрих вчинків духом умирати?

І який пожиток від їди здержать ся,
А на блуд і здирство пильно поспішать ся?

І який пожиток, щоб лица не мити,
А в холодну пору голого не вкрити?

І яка заслуга, що в нас тіло сохне,
А у нас голодний під порогом дохне?

Чи то дуже чесно всю ніч в темній хаті
Горячо молить ся, к Богу припадати,

Поки там під тином з голоду та стужі
Умирають бідні, зойкають недужі?

IV.

Як у хвилі сумніву та муки
Вчитель мудрий не найдесь тобі,
То приймай потіху і науки
З простих уст загублених в юрбі.

Як на місто військо йде вороже,
А його вздрить в полі простий люд,
То біжить до міста як лиш може
І кричить: „Тїкайте! Ворог тут!“ —

Чиж тоді всі мудрі, всі багаті
Не послухають тих простаків?
Чи на крик їх не почнуть тікати,
Крити ся за мур, за частокіл?

А як хтось би згорда став казати .
„Що там знає та невчена мразь?
Відки має право так кричати?
Чи на те їх слав у поле князь?“

І гордуючи простацьким криком
Сам лишив ся б в гордошах марних
І попав ся б ворогам у руки, —
Чи не був би се дурний з дурних?

V. Богач.

1.

Свічку поставив ти в церкві перед образами, богачу!
Добре зробив ти: ось бач, ярко та свічка горить.

Глянь, ось убогий до церкви прийшов, що його ти
[покривдив —
Сплакав і важко зітхнув — свічка погасла твоя!

2.

Вбогому даток ти дав, о богачу: се добре зробив ти!
Глянь, онде слуги твої, твоїх волів пасучи

Потратували всю ниву убогого твого сусіда,
Що через кривди твої мусить по жебрах іти!

Глупий! Ти Бога здурити гадаєш сим датком мі-
[зерним, —
Кривда-ж твоя наче грім супроти тебе гримить!

3.

Не мав богач що ліпшого робити,
Приобіцяв цареві дань платити.

Коли богатство в богача пропало,
Цареві все віддай, і того мало.

Обіцянка пожерла всю мамону,
В ярмо запрягши ся тягни до скону

VI.

Серцем молив ся Мойсей і скорботою духа цілого ;
І говорив йому Бог : „Що так до мене кричиш ?

„Хоч ти заціпив уста так, що й слова вони не го-
[ворять,
„Але я чую аж тут, як твоє серце кричить.“

VII.

Гнів, се огонь. Чим більше дров кладеш,
Тим ярче полум'я лютує ясне ;
А перестань докидувати дров,
Як стій загасне.

Як моряки в час бурі все з судна
У море мечуть, щоб судно влекшити,
А стихне буря, жаль їм стане страт,
Почнуть тужити, —

Так і гнівний у лютому розпалі
Не тямить, що здорове, що боляче ;
А гнів мине, — згадавши, що накоїв,
За пізно плаче.

VIII.

Немає друга по над мудрість,
Ні ворога над глупоту,
Так як нема любови в світі
Над матірню любов святу.

Не ділиш мудрости з братами,
Її злодії не вкрадуть,
Її не згубиш по дорозі,
Вона свободна серед пут.

Вона магнет посеред моря,
Найкрасший скарб, безцінний дар,
Огнище тепле в студінь горя,
Холодна тінь у страстий сквар.

Без неї все жите пустиня
Так як пустий без друга шлях,
І як твій дім пустий без сина,
І як пустий дурного страх.

IX.

Себе самого на перед
Застав робить, що слідує,
А лиш потому інших вчи, —
Тоді з дороги не схибиш.

Ти сам себе таким зроби,
Щоб інших ти навчати міг;
Сам над собою запануй,
То запануєш над людьми.

Хто сам себе опанував,
Найтяжшу річ він доконав;
Хто сам себе оберіга,
Той безпечнійший від усіх.

Не кидай власної мети,
Щоб за чужою десь іти,
А власну ясно ціль пізнай,
До неї просто поспішай.

Х.

Хоч хто і сто літ проживе
Безчесно, непоздержливо, —
Волів би день один прожить
У чесноті, в думках святих.

Хоч хто і сто літ проживе
Без розуму блукаючи, —
Волів би день один прожить
У розумі, в думках святих.

Хоч хто і сто літ проживе
Ліниво, без енергії, —
Волів би день один прожить
У праці, в чеснім змаганю.

Хоч хто і сто літ проживе
Про почин і кінець не дба —
Волів би день один прожить
І тямить почин і кінець.

Хоч хто і сто літ проживе
Премудрости не знаючи,
Волів би день один прожить
Пізнавши праведний закон.

ХІ.

Хоч від хліба здержусь,
А лютюю, сержусь,
То яка-ж моя віра?
Чим я ліпший від звіра?

Звір же хліба не їсть,
А жре мясо, рве кість, —
Я-ж про вдачу лукаву
Братню рву добру славу.

Хто вином не впиваєсь,
Нї мясив наїдаєсь,
Але сам повен злоби —
Чим він ліпший худоби?

Бо худоба дурна
Не коштує вина,
Нї мясив не вживає,
Та заслуги не має.

XII.

Як сережки золотії
В ніздрях бурої свинї,
Так краса не йде в пожиток
Зле вихованій жонї.

Як перлина дорога
У оправі золотій,
Так душа жіноча щира
Сяє в зверхній красотї.

XIII.

„Поворож менї, Циганко, чорноока Цоро,
Чи діжду я днів щасливих, дороблю ся скоро?“

А Циганка із долонї узяла читати:
„Будеш, каже, чоловіче сїм літ бідувати.“

„Сїм літ? Ну, се ще стерпів би. Що-ж потому смик-
„А потому, чоловіче, потому привикнеш.“ [неш?“

XIV.

„Здоров, Степане! Що ти робиш,
„Що понад річку з жердю ходиш?“

„Ох, мене скрута вчепила ся:
Десь моя жінка втопила ся.“

„Та що-ж, Степане, Бог з тобою,
Її шукаєш в-верх рікою?“

„А як же, друже, ти вгадаєш?
Моєї жінки ти не знаєш?“

„Хоч і втопилась моя мила,
То в низ водою не поплила.“

XV.

Не високо мудруй,
Але твердо держись,
А хто правду лама,
З тим ти сміло борись!

Не бажай ти умом
Понад світом кружить;
А скорійш завізьмись
В світі праведно жить.

XVI.

Годуй гадюку молоком,
У неї буде більша їдь;
Роби добро лихому — він
Тебе вмотає гірше в сїть.

Гадюка і злюка,
Обоє страшні, —
Та що з них страшнійше?
Скажи но мені.

Страшнійша гадюки
Людина лиха!
Від зїля, промови
Гадюка втиха.

Та злюка не втихне
Нї в день, нї в ночі,
Хоч кров їй із серця
Свогого точи.

XVII.

Як проміясто гарний цвіт,
Барвистий, та без запаху,
Так гарні та пусті слова
Того, хто не сповняє їх.

Як проміясто гарний цвіт,
Барвистий, любо запашний,
Так гарні та плідні слова
Того, хто чинить після них.

XVIII.

Як лампа розбита,
Даремно олїй доливати;
Як злодій утікне,
Даремно стайні замикати.

Як висохли води,
То по що там мости будуєш?
Як юність минула,
То по що з дівками жартуєш?

XIX.

Хто тому шкодить, що йому
Зла не зробив,
Невинному, котрий його
Не оскорбив,

На сего власне зло його
Впаде — без слова,
Як проти вітру сїяна
На сївача паде полова.

XX.

Ворог батько, ворог мати,
Що не вчили сина!
І піде він в світ блукати
Як та сиротина.

Як між павами ворона
Поваги на має,
Так невчений в товаристві
Голову схиляє.

XXI.

Як пчола, що цвітам фарби
Ані паху не уймає,
Тільки сок їх ссе солодкий,
Так з людьми живе мудрець:

Що хто зробить, чи не зробить—
Зле чи добре, він не дбає,
Лиш про власні діла дбає,
Злий чи добрий їх кінець.

XXII.

Хто лиш квітки в житю збира,
Чий дух до земного прилип,
Того напавши вхопить смерть
Як повіль соннеє село.

Хто лиш квітки в житю збира,
Чий дух до земного прилип,
Той смерти попаде у власть
Не осягнувши, що бажав.

XXIII.

Богацтво злом не є,
Коли на добре вжите,
Та хто з біди в черці
Йде Господу служити,

З страху перед житєм
І перед боротьбою,
Хто супокою там
Шукає, а не бою,

Не праці, але сну,
Не посту, а страв много,
Не служби божої,
А служби тіла свого,

Волів би віри він
Зректись, се менший гріх,
Ніж віру сю весь вік
Отак давать на сміх.

XXIV.

Як риба без води
На суші швидко гине,
Так пропада чернець,
Що монастир покине.

Як квока, що з яєць
Встає занадто вчасно,
З них запортки потворить, —
Так і чернець, що рад
Виломлюєсь із влади,
Не тіло, але душу морить.

XXV.

Хто в першій житя четвертині
Знання не здобув,
А в другій житя четвертині
Майна не здобув.

А в третій житя четвертині
Хто чесним не був,
Той скаже в четвертій: „Бодай я
І в світі не був!“

XXVI.

Не хвали ся родом своїм, що ти благородний
Най діла твої покажуть, чи й чого ти годний.
Коли скажеш: „Батько пан був, а брати святії“,
Мати до всіх милосерна“, — то не май надії,
Коли сам ти наче вовк той вівці жреш чужії.

XXVII.

Инша слава сонцю, инша місяцю,
Инша зіздам, що на небі сьсяють.
Ріжна вартість тварий: пса, осла, гадюки,
Що сю всеплодуючу землю заселяють.
Між людьми так само здібні й неподібні,
Праведники й грішні ріжну вартість мають.

XXVIII.

Як маю вірити тобі,
Коли ти впертий як осел,
Береш на роги як бугай
І ржеш як огер на жінок,
І наїдаєш ся як пес
Або неситий той медвідь,
Коли ти злобний як верблюд,
Падкий на згубу, наче вовк,
Сердитий наче ящірка,
Жалиш неначе скорпіон,
Лукавий, наче та змія,
І серце повне всіх проказ ?

XXIX.

Нема чоловіка, в котрого
Не було-б добра окрім злого,
В котрого крім гнилї й зопсутя
Не було-б в душі щось цілого.

Вівця не здичіє ніколи
А вовк освоїть ся не може,
Бо рід його дикий від віку ;
Не те в твоїм серці, небоже.

Хоч в путах законів природи,
Воно волю вольную має:
Захоче, то робить ся добрим,
Захоче, на зле намагає.

XXX.

Коли побачиш праведного в муках,
В терпіню, болях і в тяжкій неволї,
Як він терпливо і без наріканя
Несе тягар свій, не клене нікого,

То знай, що певність ту нерукотворну
Сам Бог вложив йому на тее в душу,
Щоб він своїм терпінем і змаганем
Зміцняв життя найглибшії основи.

Коли побачиш грішних і неробів,
Що в роскошах живуть і в марнотратстві
Людською кривдою та самохвальством,
То не ревнуй на божу справедливість,
Бо знай, що вичерпавши все се,
Що їм жите такеє дати може,
Вони банкротами і жебраками
Опинять ся в великім царстві духа.

XXXI.

На те птахам крила природа дарила,
Щоб людській сіти вони оминали;
На те людям книги мудрі укладали,
Щоб людській страсти вони гальмували.
Бо людській страсти різних різно зводять,
То нагло, то скрито як злодій приходять.
Одних непомірним гнівом надувають,
Других завидющим жалом затрувають;
Одного на підлу крадіжку наводять,
Другому розпусту смішками солодять;
Одних учать пянства, що вводить їх в лютість,
А в інших прегорду наострять надутість;
Одних заставляють над грошем трясти ся,
А інших людською кривдою пасти ся;
Одних заставляють у танцях скакати,
А інших навчають день і ніч лежати,
Щоб тільки людськеє чуте обмежати.

XXXII.

І се треба, брате, в повинність вмінити :
Не спасе нас місце і рід іменитий,
Як божої волі не будем чинити.

Бо котре-ж то місце було щасливійше,
Котре пробуване було приємнійше,
Як Адама й Єви в раю найвчаснійше ?

Та коли від ласки божої відпали,
І заповідь божу, хоч малу, зломали,
То той рай і блага всі його втерiali.

Хто каже: „В сім світі спасати ся годї,
Бо жінка і діти й рід на перешкодї,“
Той сам себе дурить, не мудрий по шкодї.

Бо з кожного місця Бог людей приймає,
Хто на сьому місці повинність сповняє,
Яку тее місце на нього вкладає.

XXXIII.

Сам лицемірствує з собою,
Хто людським горем й журбою
Турбуєть ся з самохвальбою.

Хто при пирах або в гостинї
Богаті сипле милостинї,
Гроша-ж не дасть своїй дитинї.

Для людської хвали й реклями
Будує тріумфальні брами,
А свояків пуска з торбами.

Про справи буцїм дба народні,
Чужих вийма з біди безодні,
Свої-ж і голі і голодні.

А ти про своїх дбай найблизших,
Про тих безпомічних, найнизших,
Про тих безрадних і найтихших,

Що допімнути ся не вміють
І явно зажадать не сміють
І жаль свій лиш слезами гріють.

Про тих подбай, щоб зла тривога
Не гнала їх від твого порога,
То мати меш заслугу в Бога.

XXXIV.

Як сад зарослий хабазами
Дичіє й нидіє поволі,
Так гордий чоловік не вибеть ся ніколи
Із житєвих марниць неволі.

Як плід гнилий ні до чого нездалий,
Хоч праці стоїть много,
Так гордому молитва й каятте
Не помага нічого.

Як чахне дерево, в яким
Червяк коріне підгризає,
Так гордість у душі людській
Всі добрі почини викоріняє.

XXXV.

Анастасій Синаїт говорить:
„Не суди, не спаде суд на тебе.
Часто чую, чоловік горює,
Як йому спасеня доступити?
„Постити не можу, — він говорить, —
І безсонниці не зносить тіло ;

Ціломудрим видержать не можу,
Відректи ся світа сил не маю ;
Милостинї роздавать нї відки,
Чим же-ж заслужить ся перед Богом ?“

Я на те йому відповідаю :
„Всім прощай, і прощення доступиш,
Не суди і суджений не будеш.
Не стає тебе на милостинї,
То ще в тім гріха нї зла не має.
Та коли на власні очи бачиш,
Що грішить хтось або кривду робить,
Не суди його, бо знать не можеш,
Чи не має правди в його ділі.
Часто бачиш, що грішить хтось явно,
Та не знаєш, чи він потаємно
В десятеро більш добра не робить.

„Був чернець один у монастирі,
Що все время свого чернецтва
В лінощах провів і у неробстві.
А як час прийшов йому вмирати,
І прийшов я до його постелі,
То не бачив я в лиці блідому
Ані тіни смертної тривоги.
Навпаки, воно нараз неначе
Сяєвом облите заясніло.
І промовив я до нього : „Брате,
Весь свій вік прожив ти так недбало,
Наче би й не думав про спасенє,
А тепер перед обличєм смерти
Чом твоє лице таке безжурне ?“

З усміхом чернець мені відмовив :
„Справді, жив я якось не трудяще,
Але від коли я світа зрік ся
І черцем в обителі зробив ся,
Я не осудив з людей нікого,
І ні ділом, ані одним словом,

Ані навіть помислом єдиним
Зла ні кривди не зробив нікому.
І отсе тепера світлі духи
Принесли гріхів моїх рукопис.
І сповнило ся на мні Господнє слово :
„Не осуджуй, суджений не будеш,
Відпусти, то й я тобі відпущу.“
Се рекли і тут передо мною
Список той гріхів моїх роздерли.
Ось чому душа моя спокійна.“
Се сказав чернець і з ясным видом
Випустив остатнє диханє.

XXXVI. Вразоуми ма, живъ боудоу.

Ось тобі, мій друже, остороги,
Як від злих жінок устерегти ся.

Перша річ, ніколи, жадним робом
Не відкрій своєї тайни жінци.

Тямиш, як Самсон відкрив свою Далілі
І за те свободу й зір утратив.

Не пускай ся з жінкою чужою
Нї в дорогу, нї в гостину жадну.

Тямиш, як Пентефрієва жінка
Иосифа в темницю засадила.

Не пускай ся з жінкою чужою
В танці ані в жадні гри й забави.

Тямиш, Соломон, що наймудрійшим
Уважав ся в племені жидівським,

Що, мовляли, розумом високим
З всіх людей стояв найблизше Бога,

Через жінку навіть Бога зрік ся
І в поганським храмі жертви діяв,

І на старість весь свій ум утратив
І без каятя помер у отупіню.

Се про злих жінок письмо говорить,
А котра між ними зла й зрадлива,
А котра незлобна й справедлива,
Й житевої повна благодати,
Сего нам ніколи не вгадати.

XXXVII.

О чоловіче, коли спиш, чи чуєш,
Як у твій дім скрадають ся злодії?
Так само не почувеш, як прийде
Той ангел смерти і чи молодії,
Чи то старі літа твої урве.
Щаслива молодість днем нинішнім живе :=
„Сьогодні їджмо, пиймо й веселім ся,
А тим, що завтра буде, не журім ся“.
Ще-ж коли молодости хто не втратив
І досвідом жите своє збогатив,
І в старости зберіг єство людини,
Той не боїть ся смертної години.

XXXVIII.

Хто славу світа осягнув
Аж по найдальші межі,
Нераз бува подібний він
До наглої пожежі.
З сухих дерев розпалена .
Вона високо буха,
Та швидко попелом сїда;
Так слава наглая зїда
Не тільки тіло, але й духа..

XXXIX.

Отці святі отак заповідають :

„Чи цар ти, князь, суддя чи воевода,
Подумай, від кого прийняв ти власть.
Хто дав тобі ту гідність і ту змогу
Гонити пімсту за всяке зле діло ?
Господь сказав : „Послухай, судіє,
І не оправдуй винного за плату,
Не постидай ся сильного лиця,
Оборони безсильного від кривди,
Щоб і твоя душа насилля не терпіла.“
Володарі, не дійте кривди вдовам,
Безпомічних сиріт не огірчайте !
Бо хто неправдою на сироту
Або вдову накличе плач і горе,
Накликує на себе гнів Господній ;
І повдовіють їх жінки без часу,
Зазнають діти їх сирітства й горя
І не знайдуть людського милосердя.
О горе тому, хто вдову зневажить
І сироту заставить сльози лити !
Волів би власний дім свій запалити
І з нього вибігти трохи не голий,
Ніж у своїй душі огонь носити,
Якого й смерть не зможе в ній згасити.“

XI.

Так говорить стародавня повість :

Жив раз чоловік богобоязний,
І той сина мав одним одного.
Випав голод лютий у тім краю
І збіднів той муж богобоязний.
І сказав до свого сина : „Сину,
Бачиш, як збідніли ми страшенно
І не маємо зза чого жити.
Хочеш, я продам тебе в неволю,

Будеш ти живий, і ми за тебе
Візьмемо для себе на прожиток.“
Син сказав: „Роби, як хочеш, тату.“

От і взяв отець свого сина
І повів до одного вельможі,
Взяв ціну за нього по угоді
І сказав до нього на прощанє:
„Сину мій, з тобою розстаю ся,
Не побачимо ся вже ніколи,
То прийми від мене на прощаню
Сей один мій заповіт батьківський:
Коли випаде тобі дорога
І ти йти-меш по при церкву божу,
І в тій церкві буде служба божа,
Не минай ти церкви в жаднім разі
І достій, аж служба закінчить ся.“
Се сказавши він вернув до дому,
Син же живучи в того вельможі
Не занедбував тих слів ніколи.

Так минуло часу не більш року
І от раз юнак той припадково
Здибав у якімось закамарку
Свою паню, а вельможі жінку
В блудодійстві із одним слугою.
Глипнув і від разу відсахнув ся,
Не сказав про се нікому й слова,
Тільки горячо молив ся Богу,
Щоб ся тайна з уст його не вийшла.

Але пані в тій горячій хвилі
Бачила його і в неї в серці
Щось кольнуло, мов жало смертельне.
Швидко в неї зродила ся думка
Згладити зо світа хлопця того,
Що був свідком її блудодійства.
В той сам день, зустрівши мужа свого,

З жахом і гадючими сльозами
Йому тайну виявля страшенну,
Що недавно куплений невольник
Має намір пана свого вбити,
Щоб добром його забагатіти.
Не відразу муж повірив тому,
Та вона не перестала перти,
Добираючи познак фальшивих,
Поки серце людяне та добре
Підозрінями не наповнила
І тривоною не затроїла.
А тоді йому свій плян чортівський
Піддала, і він пристав на нього.

Сам пішов до місцевого ката
І сказав йому таке слово:
„Як пришлю тобі слугу одного,
Що віддасть тобі платок червоний,
То візьми його в таємне місце,
Голову зітни йому без слова
І віддай її опісля тому,
Хто прийде за ним з обрусом білим.“
Не назвав вельможа перед катом
Ні одного ймення, ні другого,
Не сказав причини ні провини,
Але знав, що кат сповнить той наказ.

Зараз другий день у ранці рано
Він покликав юнака до себе,
Передав йому платок червоний
І післяв його віддати кату.
Не підозріваючи нічого
Хлопець взяв платок і віддалив ся.
Та проходячи побіля церкви
Він почув, що служба почала ся,
І згадавши батькове прощанє
Увійшов у божий дім і ставши
Між людьми прислухував ся службі.

Але пані у своїй палаті,
Знаючи, що муж зробив, горіла
Нетерпливости огнем пекольным.
Переждала може пів години,
І не ждучи на свого мужа
Посила слугу того самого,
Що з ним скрито блуд гидкий творила,
Щоб ішов до ката місцевого
І заніс йому обрус сей білий.

Не підозріваючи нічого
Той слуга пішов обрус узявши,
Хоч не в смак йому було посольство,
Бо не звик обрусів він носити.
Та проходячи побіля церкви
Він побачив хлопця в ній, якого
Знав з двора, тому вступивши в церков,
Запитав його, що він тут робить.

Відповів юнак на те питанє:
„Отсе пан послав мене до ката,
Щоб віддять отсей платок червоний,
Та я жду, поки скінчить ся служба.“

„Дай мені той твій платок червоний!
Бо й мене, бач, вислано до ката,
Щоб віддати сей обрус великий.
На тобі його, а я тим часом
Занесу платок, а ти потому
Занесеш отсей обрус, бо ждати
Тут у церкві я не маю часу.“

І узявши той платок червоний,
Не підозріваючи нічого.
Він пішов до ката, й той без слова
Взяв його з собою до пивниці
І мечем відтяв йому від разу
Голову, провини не питавши.
А коли за пів години часу
Надійшов юнак з обрусом білим,

Він не мовлячи йому ні слова
Обвинув ту голову обрусом
І віддав у руки юнакови
З тим, аби заніс її до пана.

Як жахнули ся вельможа й пані,
Бачучи невольника живого,
А в обрусї голову тамтого,
Що надуживав не мало часу
Панського довіря із жоною ;
Як кроваве се свідоцтво правди
Швидко вияснило все те діло,
Се не треба довго повідати.
Те одно хиба ще тут додати,
Що його не сховано у тайні,
А пішло воно від того часу
Між людьми луною голосною,
Як свідоцтво того, що невинність
Із найтяжших проб виходить ціло,
І що злочин сам себе карає.

ХІІ. С т р о ф и.

1.

Пурпуром сонічко сходить,
Пурпуром криєть ся в морю ;
Так будь і ти все спокійний
В щастю і в горю.

2.

Мужню силу хоч похилить горе,
Та не зломить, в підлість не поверне ;
Так і свічку хоч схили до долу,
Свого світла в низ вона не зверне.

3.

Обрубане дерево знов зеленіє,
І місяць із серпа знов повний стає;
Се бачучи, чесні, не тратьте надії,
Хоч доля гнівная вас гонить і бє.

4.

Не цураєть ся правди мудрець,
Хоч вона й з уст дитинячих буде, —
Так як в ніч, коли сонце зайшло,
Каганця не цурають ся люде.

5.

Добру науку приймай, хоч її і від простого чуєш;
Злої-ж на ум не бери, хоч би й святий говорив.

6.

Хто має мудрість, а з неї
Ближнім не хоче вділити,
Той має скарб многоцінний
В міх шкуратяний зашитий.

7.

Мудрість захована,
Золото в скритку
Однаковієнько
Суть без пожитку.

8.

Дурний, хто помилок лякаючись
Не сміє брати ся до діла, —
Так як би я не їв лякаючись,
Щоб кришка в голосницю не влетіла.

9.

Не пливе супроти вітру
Запах цвітів і кадила, —
Але йде по всіх усюдах
Добра слава, добрі діла.

10.

Навіть той, хто в призначенє вірить,
Все трудити ся мусить постійно ;
Адже-ж бачиш і сам, що без труда
Не горить і сухеє поліно.

11.

Не звикай утертими стежками
Йти за другим сліпо як у дим,
Бо як стануть пастухи вовками,
Треба вівцям пасти ся й самим.

12.

Бережи маєток про чорну годину,
Та віддай маєток за вірну дружину;
А себе довічно бережи без впину,
Та віддай майно і жінку й себе за Вкраїну.

13.

Гість, дитя і цар і жінка
Мають всі один звичай:
Є що, чи нема — байдуже,
Ім усе лиш дай та дай.

14.

Хто духом низький, не мішай ся там,
Де є високих трони;
Та-ж чобота ніхто не надіва
Замість корони.

15.

Тай глупі-ж ті багатирі,
Що люблять спать на подушках!
Я спав лиш на однім пері,
І твердо так було, що страх.

16.

Щасливий той богач подвійно:
Піч повна дров, огонь горить, гогоче;
А в мене лиш одно поліно,
Тай те горить не хоче.

17.

Отрута є зле вивчена наука,
Отрута є нестравлена їда;
Для бідних трута — взаїмна порука,
Старому трута — жінка молода.

18.

Скупий не пан своїх засіків повних,
А сторож і приставник і невольник.

19.

Книги — морська глибина:
Хто в них пірне аж до дна,
Той хоч і труду мав досить,
Дивнії перли виносить.

20.

Хто власного ума не має,
То з книг не вийде ум йому;
Хто є сліпий на обі очі,
То що по зеркалі йому?

21.

Клонить ся дерево плодом обтяжене.
Чесний, розумний, і ти так клонись!
Висохле дерево, безмізкїї голови
Зломлять ся, та не похилять ся в низ.

22.

Великі дерева шануй,
Що плід дають і в спеку тїнь;
А як і плід бува хибне,
Чи-ж тїнь сама не є добром?

23.

Мухи сїдають на ранах,
Пчоли на цвітах пахучих;
Добрий все бачить лиш добре,
Підлий лиш підле у інших.

24.

Як військо скликає труба,
Так ангелів божих скликають
Сердечні слова.

А в гуслі та флети де грають
І брата осуджують, там
Приховок чортам.

25.

Лихвар і паниця,
Се два побратими:
Сам чорт побратимство
Зв'язав поміж ними.

26.

На двоє сотворено Богом вино:
Розумним на радість, на згубу дурному;
Богацтво — на двоє теж дане воно:
На добро милосерним, на згубу скупому.

27.

Як від лютого Татарина,
Що шаблюкою маха,
Всі тікають безоружнії,
Так тікай ти від гріха.

28.

Хто з всіми добрий хоче бути,
Той швидко втратить добрий путь.

Не може при добрі той жить,
Хто хоче злу й добру служити.

Бо хтівши догодить обом,
Він швидко стане зла рабом.

29.

Від слона на тисяч пядий,
Від коня на сто тікай,
Від вола на десять пядий,
Зла й на очи не видай.

30.

Як метіль про шумить,
Так загине за мить
Злий, слезами людськими годований,
Щезне й слід весь по нїм.
Але добрий, се дім
На скалі віковично будований.

31.

Як заporохи чоловік
Знести не здужає у очох,
Так гордості в душі людській
Не зносить Бог.

32.

Хоч би й мертвого міг гнівливий воскресить,
То Бог його за гнів його відкине;
В гнівливе серце помисл злий як нетля в світло лине,
Сама згорить, а світла не згасить.

33.

Хоча-б ти і муки тяжкі потерпів,
А брата свого не любиш,
То все-ж ти на вічне жите не доспів,
Лиш дармо дочасне загубиш.

34

Як та опука від скали
Відскакує відлого,
Так кривди людська все паде
На кривдника самого.

35.

Огневи, що ліси палить,
На поміч вітер ще спішить,
Та каганець він загасить.
Так сильний сильного скріпля,
Король ратує короля,
Слабого-ж топче й потопля.

36.

Наче віз без коліс
Не покотить ся до суду,
Так своєї судьби
Не дійдеш без праці й труду.

37.

Молодість у бідности,
Без мами дитина,
Старість у бездітности —
То гірка година.

38.

Ти сто людей побив у бою
І тим пишаєш ся, герою ?
Ось сей лиш власну пристрасть поборов,
І над тобою він горою.

39.

Купа дров і жура
Що з тих двох тяжше є ?
В дровах труп лиш згара,
А в журі все жите

40.

Ті, що крізь помилки до правди добивають ся,
Мудрцями називають ся ;
А ті, що в своїх помилках угурні,
То справжні дурні.

41.

Хто в добрій вірі жив, а в злих ділах,
Той був неначе без очий лице ;
Хто в добрій вірі жив, а в злих ділах,
Той воду лив у збан, в яким розбив денце.

42.

Як полоняник, що його в неволю
Ведуть, думками в рідний кут літає,
Так той, що читанем книжок святих зайнятий,
Все в царстві правди і добра витає.

43.

Вода, що довго капає на камінь,
І в камені проверчує діру,
Отак, хто книги праведні читає,
З болота буденности вилітає,
З душі брудоту й погань вимітає,
Що уподоблює його звіру.

44.

Хоч хто мудрий у житю, а письма не знає,
То він буде мов той пліт, що підпор не має.
Бо як пліт той без підпор вітер валить скорий,
Так безграмотний паде без знання підпори.

45.

Цареву тайну берегти порадно
Бо зрадників карають безпощадно;
Та славу божу тайною покрити,
Се злочин, мов у землю скарб зарити.
Караєть ся нераз найгірш усіх,
Як непростимий проневірства гріх.

46.

Хоч би ти попіл їв і землю гриз,
А не позбув ся злости,
То не заслужиш ти у праведних
Одного „Бог да прости!!“.

47.

„Блаженний той, хто дба про душу слуг своїх,
Так сказано в письмі святому.
Та горе тому,
Хто ніби дба про душу їх,
А тіло працею надмірною втомляє,
Тілесним недостатком оскорбляє.

48.

Краще малес надбане
З ласкою Бога набути,
Як незлічене богатство
Серед проклять загорнути.

49.

В здоровому тілі здорова душа,
Та часто буває не варта гроша.
В уломному тілі буває душа,
Що красою світ весь і Бога втіша!

50.

Хоч би все небо папером було
Хоч би все море чорнилом було,
Зорі б на пера всі перекувать,
Ангели б сіли там пірєм писать,
То не списали-б — так мудрий прорік —
Мудрости божої в вік.

*Вірші під числами V, 3 (стор. 30), XXVI—XL і строфи
40—49 були подіктовані в днях 15—20 грудня 1910 р.*

III.

П Р И Т Ч І.

І. Притча про жите.

Було се в Індії.

Степом безлюдним

Йшов чоловік. І враз напав на нього
Голодний лев. Побачивши звірюку
Ще з далека, почувши рик її,
Почав тікати чоловік що духу.
Тікаючи наскочив він на раз
На глибоченну балку. Не було
Часу вертати, не було де скрити ся,
А звір вже близько. Бачить чоловік,
Що зо стіни безодні, зо стрімкого
Скального обриву худа берізка
В щілині виросла й вершок зелений
По над безодню к сонцю піднімає.
Не довго думаючи він чепив ся
За ту берізку; держачись руками
За пень її, повис над гирлом темним,
Аж поки бовтаючи там ногами
На щось твердого крихту не опер ся.
Тоді аж відітхнув і дрож смертельна
По троха втихла. І почав тоді
Сірома озирати ся довкола,
Де він і що з ним?

Перший зирк його

Впав на коріне деревця, що в ньому
Була його єдина опора.
Що за притчина? Глядить: дві миши,
Одна білява, друга чорна, пильно,
Запопадно і ненастанно й прудко
Гризуть коріне того деревця,

Лапками землю порпають, працюють
Немов наняті, щоб його підпору
Підгризти, підкопати, повалити.
І похололо в того чоловіка
На серці, бо в тій хвилі лев розжертий
Надбіг над пропасть і його побачив
І лютим ревом відгомін збудив.
Не міг його дістати, але люто
Глядів з гори, скакав і землю гриз
Ждучи, аж він у гору знов підлізе.

І глянув в низ у пропасть чоловік.
І бачить, що на дні тієї балки
Страшна гадюка веть ся і широко
Пашеку рознімає, жде лише,
Щоб він упав для неї на поталу.
Померкло в голозі у чоловіка,
За серце стисло і холодним потом
Все тіло облилось.

Та враз почув,
Що те, о що опер він ноги, якось
Ворушить ся. Зирнув, аж пробі! се
Гадюка звита в клубок, що в щілині
Дрімала. Рад був скрикнути чоловік,
Та голос в горлі задушив переляк.
Рад був молити ся, та тривога вбила
Побожну думку. Наче труп холодний
Він висів, певний, що в найблизшій хвилі
Коріне миши підгризуть, гадюка
У ноги вкусить, сил його не стане,
І в низ він упаде змиї в пашеку.

А в тім — о диво! На гильках берізки
Побачив той нещасний чоловік
Гніздо чмелів. У щільнику малому
Було там троха меду, а чмелі
Всі полетіли в поле за пожитком.

І закортіло чоловіка того
Покушать меду. Він всіх сил добув,
Підняв ся троха в гору і устами
Досяг щільник і ссать його почав.
І враз немов рукою відняло
Йому від серця. Солодоші меду
Заставили його про все забути:
Про льва, що вив йому над головою,
Про миши, що його підпору гризли,
І про дракона, що в низу грозив,
І про гадюку, що у стіп сичала.
Про все, про все забув той чоловік,
Найшовши в тих краплинах медових
Несказану, високу розкіш раю.

Готама Будда, Азії світило,
Очима духа бачив сю пригоду
І своїм вірним так про неї мовив:
„Сей чоловік, брати, то кождий з нас.
Житє важке, природа нам ворожа
І тисячі пригод і небезпек
З усіх боків усе нас окружають,
Як того мужа, що там в балці висів.
Голодний лев над нами, то є смерть;
Дракон в низу, то вічне забутє,
Що кожного нагрожує пожерти.
А миши, чорна й біла — день і ніч,
Що ненастанно вік наш підгризають.
А та гадюка під ногами, братя,
То наше власне тіло, непостійне,
Слабе і хоре, що нам в кожній хвилі
На завсїгди відмовить може служби.
А та берізка, за яку вчепив ся
Міркуючи спасти ся від заглади,
Се людська пам'ять — щира, та коротка.
Нема нам виходу із того горя,
Нема ратунку. Та одно лиш нам
Лишилось, те, чого ніяка сила,

давнє й нове.

Ніяка нам пригода взять не може :
Се чиста розкіш братньої любови,
Се той чудовий мід, якого крапля
Розширює жите людськеє в безмір,
Підносить душу по над всю тривогу,
Над всю турботу із за діл минутих —
В простори повні світла і свободи.
Хапайте сквапно каплі ті, брати !
Бо лиш в тому, що серце ваше чує,
Чим груди повні, чим душа живе,
У роскоші любови та бажаню
Братерства, у надії, у змаганю
До висших, чистих сфер лежить ваш рай.“

II. Притча про віру.

На Цейлоні святому
Є кипарис високий,
Роскішний, тисячлітній,
У світі одинокий.

Журчить з його коріня
Малесенький поточок;
Ніхто не тямить, щоб він
Зронив один листочок.

Як перший лист ізронить,
То твердо вірять люде :
Хто зість отой листочок,
Той вічно жити буде.

І довгі вже столітя
Побожнії буддісти
Стоять під кипарисом,
Читають акафісти

Звернувши очи в гору
Перебирають чотки,
І ждуть, аж з кипариса
Впаде той лист солодкий.

І ждуть собі безсмертя,
І мруть один за одним, —
Нові приходять з серцем
Прагнущим і голодним.

І ждуть того листочка —
Ніяк не відірветь ся!
І ждуть і мруть в тій вірі,
Що хтось його дождеть ся.

III. Притча про любов.

До Йосифа в Єгипті так
Сказав облесливий дворак:

„Ах, пане, страх тебе люблю
За добрість, за красу твою!“

Та Йосиф знав ціну тих слів,
І дворакови відповів:

„Минувше ти збудив сумне...
Мій друже, не люби мене!“

„Отець любив мене й жалів —
За се братів на мене гнів,

„За се в рові я смерти ждав,
За се невольником я став.

„Потім Пентефрія жона —
Любила страх мене вона,

„Та за любов її дарму
Попав я на сім літ в тюрму.

„Тож нині... щиро признаю ся,
Любви твоєї страх бою ся!“

IV. Притча про красу.

Арістотель мудрець Александра навчав
І такий у альбом йому вірш написав,

„Більш ніж меч і огонь і стріла і коса
Небезпечне оружє жіноча краса.

„Тільки мудрість, наука і старші літа
Подають проти неї міцного щита.“

Арістотель мудрець по садочку гуля, —
Бач, Аглая іде і очима стріля!

Та Аглая, котрої надземна краса
Звеселяє людей і самі небеса;

Та їдких її слів і шпаркого ума
Всі бояли ся, навіть цариця сама.

Арістотель дівчині гаразд придививсь,
Як повз нього ішла, низько їй поклонивсь.

І промовив: „Аглає, благаю, молю!
Над всю мудрість, над сонце тебе я люблю..

„На часок-волосок вволи волю мою!
Чого хоч, зажадай, я для тебе зроблю.“

Усміхнулась Аглая. „Сеж почесть мені,
Що на мні зупинив свої очи ясні

„Той мудрець, що пишаєсь ним Греція вся,
Що умом обняв землю, зглубив небеса.

„Я твоя. Що захочеш, зо мною чини,
Лиш одну мою просьбу в тій хвилі сповни.

„По саду тім, де вють ся доріжки круті,
Пів години мене провози на хребті.“

Усміхнув ся мудрець. Дивні примхи в дівчат
Та дарма! Обіцявсь, то вже годі бурчать.

І хламіду він зняв і рачкує піском,
Його очи Аглая закрила платком,
І сидить на хребті й поганяє прутком.

Так заїхали враз аж на площу садка,
Де під тіню дерев край малого ставка

Александр сидів, його мати й весь двір, —
Срібний сміх там лунав і пісні й бренькіт лір.

А Аглая кричить: „Ну, мій ослику, ну!
Ще мінуточки дві! Ще мінутку одну!“

Аж у круг двораків його дівка пуста
Завела і зіскочила живо з хребта,

І платок із очий поспішила ся знять...
Що там сміху було, то й пером не списать.

Арістотель мудрець Александра навчав
І такий у альбом йому вірш написав:

„Більш ніж меч і огонь і стріла і коза
Небезпечне оружє жіноча краса.

„Ані мудрість, наука ні старші літа
Не дають проти неї міцного щита.

„Се я сам досвідив. Лиш мертвець та сліпець
Може бути проти неї надійний борець.“

V. Притча про приятель.

Вмираючи покликав батько сина,
Що був його єдина дитина,

І мовив, звівши голову стару:
„Мій синку, швидко я мабуть умру.

„Дав Бог мені прожити много літ,
Добра надбати і пізнати світ.

„Добро тобі лишаю. Не марнуй
Його, тай по над міру не цінуй.

„Не думай в нїм мету життя знайти, —
Се сходи лиш до висшої мети.

„Та крім добра ти маєш, синку, те,
Що найважнїйше — серце золоте,

„Досить науки і здоровий ум,
І вже пройшов ти молодости шум.

„Одного лиш бажаю ще тобі,
Щоб мав ти друга щирого собі“.

Син мовив: „Татку, дяка вам і честь!“
Та в мене другів щирих много єсть.“

„О синку, много при їдї й винї,
Та в горю допомогти — напевно нї!

„Я сімдесять пять літ проживши вспів
Знайти одного лиш — тай то на пів.“

„Нї, татку — мовив син, — з моїх друзяк
Піде за мене кождий хоч на гак!“

Всміхнувсь отець. „Щасливий, синку, ти,
Та я би радив пробу навести.

„Заріж теля і запакуй у міх,
А нічу йди з тим до друзяк своїх.

„Скажи: „Біда! я чоловіка вбив!“
Проси, щоб захистив тебе і скрив.

„Своїх отак попробуй, а потім
Застукай і в мого друга дім“.

Послухав син. Як змеркло ся цілком,
Пішов важким навючений мішком.

До друга найлюбійшого воріт
Застукав: „Живо, живо отворіть!“

Явив ся друг. „Се що тебе жене?“
„Я чоловіка вбив! Сховай мене!“

Та сей не відчиняючи воріт
Сказав: „Тікай! Чи ще мене й мій рід

„Ти хочеш у тяжку біду вплескати?“
Адже-ж коли почнуть тебе шукать,

„То де-ж підуть на сам перед? Сюди!
Бо знають, що я друг твій! Геть іди!“

Пішов по інших своїх друзьях син, —
Не скрив його, не втішив ні один.

А дехто мовив: „Забирай ся ти!
Я зараз мушу властям донести.

„Адже-ж всі знають, як дружили ми, —
Ще скажуть, що до спілки вбили ми.“

Оттак всю ніч продвигавши свій міх,
До батькового друга він прибіг.

„Ратуйте, дядьку! Я людину вбив,
Та вже й у місті шуму наробив!

„Ось труп! Там десь погоня вже жене!
Ой пробі, скрийте трупа і мене!“

Старий живенько замки відкрутив
І з міхом парубка в свій дім пустив.

„Ну, ну, ходи, небоже, скрий ся тут!
А трупа десь я впру в безпечний кут.“

Замкнув ворота, взяв на плечі міх —
Та парубок упав йому до ніг.

„Спасибі, дядьку! Не турбуйтеся, ні!
Ніяке зло не стало ся мені.“

І він сказав йому батьківську річ
І все, що діяло ся з ним сю ніч.

І як подвійно тут він скористав:
Фальшивих друзів збувсь, а вірного пізнав.

VI. Притча про вдячність.

Мороз був лютий, сніг і завірюха,
По вулиці голодний пес блукав:
Обмерз, продрог, — здаєть ся — пушка духа,
На дармо страви й захисту шукав.

Аж чоловік найшов ся милостивий,
Впустив до хати пса і обігрів.
Пожалував його як друг правдивий
І їсти дав того-ж, що й сам він їв.

Та пес нагрівши ся у теплій хаті,
Спочивши і наївши ся досить,
Замість подяки став гарчать, брехати,
Ще й кинув ся хозяйіна вкусить.

Подібний ти до нього, брате милий:
Не тямши, хто добро тобі зробив,
А тих, що розуму тебе навчили,
Як часто ти зневажив, оскорбив!

VII. Притча про покору.

Два їздці були раз : митар
І вельможний фарисей ;
До мети взяли ся бігти.
Хто допаде ? Той чи сей ?

Ся мета — жите у небі.
Щоб до неї дочвалать,
Фарисей запряг два коні :
„Чеснота“ одного звать,

„Піст, молитва, дари вбогим “
Хто був другий, кінь ? Та ба !
Гордість, злобная обмова
І гидка самохвальба.

Шарпнули оті два коні :
Сей сюди, а той онтам,
Розірвали віз на двоє,
Проваливсь їздець і сам.

Тим часом убогий митар
Шкапу „Смирність“ як запряг,
То помалу але певно
До мети свій віз дотяг.

VIII. Притча про правдиву вартість.

Асока цар премудрий, милосерний
До ради царської звик був просити
Пустинників, аскетів, богомольців,
І пильно слухав, що вони казали.

Та се не в смак було його міністрам,
Дорадникам, вельможам, генералам
Сидіти поруч старців у лахмітю,
І стали нарікати на царя.

Одного дня поклав він перед ними
Дві скриньки: Перша щиро-золота
Ясніла від каменя дорогого ;
Друга-ж була звичайна, деревляна,
А шпуги позаливані смолою.

І мовив цар: „Мої міністри любі,
Котра з отсих скриньок вартнійша буде ?“

І одноголосно сказали всі:
„А вже-ж вартнійша сая золота !
Як можна, царю, навіть прирівняти
До тої позасмоляної скриньки !“

То цар велів скриньки повідчиняти.
І глянь: у золотій лежало стерво
Гидке, вонюче, так що мимоволі
Усякий аж ухопив ся за ніс.

А в смоляній лежали гарні перли
І пахощі і дороге каміне
Безмірної ціни. І дивувались
Міністри, генерали та вельможі.

А цар сказав до них: „Ну, що-ж тепер ?
Чи справді скринька золота вартнійша ?“

І строго глянувши на них сказав:
„Ся скринька золота, се ви панове !
На зверх коштовна, гарна та блискуча,
В нутрі-ж у вас незгода, гниль і зрада.

„А ся засмолена, се ті аскети,
Ті жебраки, старці та богомольці,
Що зверхньої краси давно зреклись,
За те з душі своєї гнів і зависть
І пристрасть випололи наче хопту,
А досвідом і розмислом глибоким
Свій ум неначе сонце прояснили.“

Так ось вам, золоті скриньки, наука,
Не надто гордувати смоляними,
Поки не бачили тих пахощів,
Перел, клейнотів, що є в них укриті.

ІХ. Притча про нерозум.

Стрілець сильце заставив,
Спіймалась пташка в мить;
Він взяв її, щоб зараз
Головку їй скрутить.

Залебеділа пташка:
„Ой стрільче, стій, пожди!
Я пташечка маленька,
Що з мене тут їди?”

„Пусти мене на волю,
Я дам тобі за те
Три добрії науки
На все твоє житє.”

Стрілець мій здивував ся.
„Чи бач, ся дробина
Мене навчати хоче!
Ну, що там зна вона?”

І мовить: Добре, пташко!
Коли з твоїх наук
Я хоч що-то змудрію,
Тебе пушу я з рук.”

І мовить птах: „Не жалуй
За тим, чи зле, чи гоже,
Що сталось раз і більше
Відстати ся не може.”

„Стрілець подумав: „Правда!
За тим жаліть не гоже,
Що сталося раз і більше
Відстати ся не може.“

І мовить птах: „Не рви ся,
Завдавши серцю скрути,
Що зробиш — розробити,
Минуле знов вернути.“

Стрілець подумав: „Правда!
Шкода бажань і скрути,
Що зробиш — не розробиш,
Що сталося — не вернути.“

І мовить птах: „Ніколи
Не вір ні в які дива,
Не вір ні в яку вістку,
Що просто неможлива!“

Стрілець подумав: „Правда!
Чимало плещуть дива,
А розміркуєш — скажеш:
„Се сплітка неможлива!“

„Гаразд — сказав він — пташко!
Не злі твої науки.
Лети-ж собі й стрільцеві
Не попадай ся в руки.“

І пурхнула пташина,
На близькій гильці сіла,
І до стрільця звернувшись
Такє йому повіла:

„Ей, тай дурний ти, стрільче,
Що дав мені здурить ся!
А мною ти, небоже,
Міг добре поживить ся!

„Бо знай, в моїй утробі —
Як би ти знав отсе! —
Є перла так велика,
Як струсове яйце!“

Стрілець аж зойкнув з жалю..
„А, що-ж я наробив,
Що так без застанови
Великий скарб згубив!“

І він підбіг під гильку
І скочив що є сил,
Аби спіймати пташку, —
Та ба, не має крил!

А потім мовив: „Пташко..
Пташиночко моя!
Вернись до мене! Буду
Тобі за батька я.

„У клітку золотую
Всаджу тебе я сам,
І все, чого захочеш,
Тобі я радо дам!“

Пташина відповіла:
„Дурний ти є, як був!
Всі три мої науки
Від разу ти забув!“

„Зробив ти добре діло..
Мені летить велів! —
І зараз по хвилині
Сам того пожалів.

„А потім забажав ти
Мене дістать ще раз..
І просьбою вернути
Назад минулий час.

„А чом? Бо несуразним
Повірів ти словам,
Що в мні є перла більша
У двоє, ніж я сам.“

Х. Притча про радість і смуток.

Два сусіди жили поруч себе рядом:
Сей весіле справляв, а другий похорон.

В одній хаті риданє і плач над мерцем,
В другій хаті музика і спів над вінцем.

Тут на мари мертвого кладуть і голосять,
Там до шлюбу рушають і дари виносять.

Одним шляхом везуть і труну й молодят,
Один піп поgreбе й буде шлюб їм давать.

І веселі й сумні вернуть з церкви ураз,
І певнісько сї й ті спільно впють ся за час.

Се не казка, брати, тільки образ мабуть,
Як у парі в житю смутки й радощі йдуть
І сї й ті до одного кінця нас ведуть.

ХІ. Притча про піст.

Раз цар один на ловах заблудив ся
Посеред гір і не було нікого
При нїм щоб з ним хоч словом обмінив ся.

І зголоднів. А мав з собою много
Їди, та страва в рот йому не йшла,
Бо він обідать звик серед шумного

Кружка жінок і слуг. Та ось з села
Далекого пастух іде до стада,
І стежка повз царя його вела.

І цар зрадїв. „А ось менї розрада!“
І крикнув пастуху: „Здоров був, брате
Будь тут менї як вся дворян громада!

„Ходи, сїдай зо мною враз снідати,
Бо не привик я їсти сам один.“
„Здоров був, царю!“ став пастух казати.

„Не може твій покірний селянин
Снідать з тобою. Се йому не слїд.“
„Не може? — скрикнув цар. „З яких причин?“

„Бо запросив мене на свій обід
Ще старший цар від тебе, цар безодні,
Цар неба і землі, цар на весь світ.

„Я, царю любий, піст держу сьогодні.“
„Га, добре діло!“ мовив цар. „Та знай:
Я цар, оба ми втомлені, голодні...

„Для мене, братїку, свій піст зламай!
Снідай зо мною, завтра пость всю днину.“
„Я радо, царю, се зроблю, лиш дай

„Менї поруку певну, незрушиму,
Що доживу до завітїшнього дня
І проживу всю днину ту і встигну

Сповнити те, що Богу винен я.“
Зворушили царя слова ті пастухові.
Він мовив: „Справдї, не менї рівня

„Той цар і з ним я не стою у змові.
Тобі поруки я не можу дати!
Іди й йому ти вірно встїй ся в слові!“

Пастух пішов, а цар сїв сам снідать.

XII. Притча про смерть.

Асока цар премудрий, милосерний —
Були колись такі царі на світі —
З цілим двором раз їхав через місто
І вздрів аскетів двох — худих, блідих,
В одежах із кори та буряну.
Швиденько зсїв з коня могучий цар
І підійшов до них і поклонився
Їм до землі і цілував їх ноги,
Благаючи благословенства в них.

Не любо се було його дворянам.
„Занадто цар унижує себе
Перед неробами та жебраками!“
Та не посмів ніхто цареві в очі
Сказати се. А був там царський брат,
То сей почав цареві докоряти.
Мовчав Асока, не сказав ні слова,
І вечером у двір вони вернули.

А був у краю звичай старосвітський :
Коли кого на смерть засудить цар,
То перед дім його шле трубача ;
І перед чиїм домом сей затрубить,
Тому на завтра треба смерти ждати.

То цар Асока ще в той самий вечір
Шле трубача з смертельною трубою
Перед свого брата дім. Заграла
Труба зловіща. Похололо в серці
У брата царського. Хоч він не чув
Ніякої провини за собою,
Та знав, що царська невідмінна воля.

Всю ніч не спав нещасний, все тремтів,
Ридав, зітхав, робив порядок дома.
А рано у невольницькій одежі,

Присипавши волосє пилом, шнур
На шийю засиливши він пішов
У царський двір і став перед царем.

„Се що такого?“ — запитав Асока.
Нїби дивуючись. — „Чого ти, брате,
Ідеш в такій невольничій подобі?“

„Ти певно лїпше знаєш се, мій царю!
Я знаю тільки те, що вчора сночи
Труба смертельна перед моїм домом
Заголосила. Я готов на смерть.“

Та радісно обняв його Асока.
„Ну, бачиш, брате, як ти налякав ся,
Хоч знаєш, що твій цар є враз твій брат
І що нї в чому ти не винуватий.
А вчора сам ти докоряв менї,
Коли корив ся я перед старцями;
Адже-ж вони такі-ж післанці смерти,
Післанці Всемогучого царя,
Що нам не брат, не сват і не рідня.
І в кождїй хвилї може нас покликать
На суд свій строгий. Сї його післанці
Грізнїйші, ніж моя труба смертельна.
От тим то я корив ся перед ними
На знак, що розумію їх призив.
Прости мені тривогу сеї ночі,
Та уважай на ті смертельні труби,
Які Господь раз в раз нам посилає,
Щоб не застав нас сонних, неготових
Його призив могучий. Будь здоров!“

XIII. Притча про рівновагу.

Був собі раз цар могутний,
Мав гурток дружини путний,
І ще й настрій щомінутний.

Коли доля їм щастила,
Втіхи в хату напустила, —
Край усміхом навістила,

То без суму і зневіри
Всі гуляли під гук ліри
І не знали краю й міри.

І як доля іскривить ся,
Косим оком подивить ся,
Горе втісі спротивить ся, —

О, тоді по їх звичаю
Не було кінця ні краю
Смуткови, плачу й одчаю.

Отже раз в такій годині
Дід, що просить милостині,
У царя був у гостині.

Раз прийшов, там танці, крики,
Регіт, скоки і музики,
Мов безумних дім великий.

Всі вертять ся, плещуть, скачуть,
Мов ворони в гурті крачуть,
Діда мов зовсім не бачуть.

Дід постояв остовпілий.
„Чи ви всі тут поцапіли?
Розходились, аж попріли!“

Дід склонивсь. „Мир сему дому!
Я прийду собі потому.“
І прийшов у дні шестому.

Бачить: всі немов отруті,
Мов терпіли-б муки люті,
Охають у дивній скруті.

Цар сам мов прибитий ходить,
Мов на погребі заводить,
Смутки сіє, сльози родить.

Дід аж крикнув: „О на Бога!
Що тут за печаль премного?
Що за плач? Яка тривога?“

Цар знай хлипа: „Горе, горе!
Всіх нас лихо переборє!
Всіх залє роспуки море!“

„Що за горе?“ — дід питає,
Та ніхто гаразд не знає, —
Плачуть всі, то й він ридає.

Каже дід: „Вельможний царю,
Дам вам раду на сю чвару, —
Не цурайтесь мого дару.

Ось вам перстїнь — не коштовний,
З бронзи литий, не густовний,
Але він розради повний.

В добрій чи лихій планетї
Завше майте на прикметї
Напис на його сигнетї.“

Цар: „Якої-ж хочеш плати?
Бо-ж не слїд, щоб цар багатий
Мав від дїда дар приймати.“

Дід: „Візьми, ласкавий пане!
Се тобі за скарби стане.
А менї се зовсім тانه.“

Дід вклонивсь і вийшов з хати,
Цар же напис став читати
І безмірно реготати:

„Що бувало, те ма́неть ся,
Що не було, ще станеть ся,
А що єсть, усе минеть ся.“

„От то мудрість!“ — закричали,
І з царем всі реготали, —
„Ми-ж се все й без діда знали.“

Та подумавши по хвили
Разом очі всі спустили
І носами покрутили.

Цар же, як прийшла турбота,
Або радість і охота,
Не рвавсь, мов сліпий до плота.

Лиш на дідів перстїнь гляне
Тай згада: „Добро й погане,
Все минеть ся й знов настане.“

І де гнів був і неввага,
Пристрасть, лютість, дика спрага,
Там приходить рівновага.

Друковано в Тіт.-Наук. Віст. т. XXXVI, р. 1906, ст. 4.

XIV. Притча про захланність.

Захланність наче те грузке багно —
Лиш крок зроби і в зад не відсахни ся,
То глибше вже пірнеш за другим кроком,
І глибше ще пірнеш за третім кроком,
А там, гляди, і вороття нема.

Се визнали вже давні Єгиптяни,
Вони-ж і притчу мудру сю зложили,
Як образ звихненого тим пороком
Житя людського. В осьмому віці
Після Христового різдва святитель

Александрійський Христофором званий
Переробив її на грецьку мову,
І з грецької в князівських ще часах
Її пізнали також наші предки.
Не вадить прочитати і новим поколінням.

Був чоловік заможний і статочний,
Мав жінку і одним одного сина,
І мав слугу і доброго коня.
Купив він дім за дешеву ціну,
Тим дешеву, що не було купця,
Який би важився той дім купити.
Бо в домі тім у недосліднім сховку
Жила страшна гадюка їдовита,
Яка помалу, час від часу, скільки
Разів було знесла її охота,
Когось одного з тих, хто жив у домі
Своїм отруйним зубом умиротворяла.

Остерігали свояки й сусіди
Господаря, ще як охотився
Той дім купити. Не переставали
Остерігати й потім, щоб як мога
Скоріше вислідив оту гадюку
І вбив її, щоб не дізнати шкоди.
І він почав слідити дуже пильно,
І врешті віднайшов нору маленьку,
Але на диво біля тої норки
Замість гадюки він знайшов блискучий
Новісінький червоний золотий.
Узяв його, приглянув ся уважно,
І почалося в нього міркування:

„Отсе нора, гадючина домівка,
Тут міг би я підстерегти її
І вбити зараз. Та яким же дивом
Сей червінець знайшовся біля неї?
Чи загубив його хто тут давніше?
Се неможливо, бо сей дім обнявши

Я оглядав його зовсім докладно.
Значить, сей червінець, то дар гадюки.
Вона мабуть благословенна Богом,
І поки вбить її, я підожду
Ще кілька день, чи не повторить ся
Сей дар, чи може се лише припадок.“

На другий день господар в ранці рано.
Знов червінець знайшов біля нори.
На третій повторило ся те саме.
І вже в душі його повстала певність,
Що ся гадюка божеського роду,
Що дарами її він збогатить ся
І жити ме спокійно та щасливо.

Та ось одної ночі та гадюка
Вповзла до стайні і отруйним зубом
Коня вкусила в ногу. Заірзав
Страшенно кінь і бити ся почав
У своїм стійлі. Затрівожений
Господар вбіг до стайні, та не міг
Пізнати нічого, а до рана кінь
Іздох серед тяжкої муки й болю.

Дізнали ся про се сусіди й зараз
Остерегли господаря на ново :
„Се від укушення гадюки здох
Твій кінь, не з иншої причини. Бережи ся,
Щоб не було тобі ще більше лихо.“

Задумав ся господар. „Жаль коня,
Бо кінь був дорогий і дуже добрий
І куплений за трицять червінців.
Убить гадюку, се розумна рада,
Та щож, від сего кінь не оживе вже,
Гадюка-ж через трицять день положить
При своїй норці трицять червінців,
І вернеть ся мені моя утрата.
А поки що, коня мені не треба,

А на людий вона, як я вповаю,
Не кинець ся, то хай собі живе.“

Отак розміркувавши жив господар
Спокійно далі, а гадюка справді
Що дня біля своєї норки клала
По червінцю. І любував ся ними
Господар, і беріг свою сю тайну,
Не говорив ані слугі ні жінці
Ні слова, відки дохід побирає,
Лиш тайком день у день біля норки
Клав невеличкі божеські жертви,
Шматок кадила й краплю молока.

Отак минув один і другий місяць ;
На третій же в одну горячу ніч
Гадюка підповзла до сонного
Слуги й тихесенько, ні дати ні взяти,
Його вкусила в ногу і сховалась.
З просоня закричав слуга страшенно,
І поки зі своєї спальні вийшов
Господар, вже нога його опухла,
Так що від разу кождий міг пізнати,
Що се було укушене гадюки.
Стогнав слуга і вив ся в лютім болю,
Та не було в господаря ратунку,
І вмер слуга промучивши ся три дні.

На похорон зібрали ся сусіди
І почали не мало докоряти
Господарю за ту необережність,
Що доси ще не вбив гадюки в домі.
Відмовчував ся він і відмовляв ся,
Що доси не видав її на очи
Й підстерегти її ніяк не може.
Та в дусі міркував инакше трохи.

„Умер слуга. Шкода слуги, се правда,
Та без слуги я можу обійти ся.
І так він відійти вже мав небаром

І плату взяти за трилітню службу.
Він сирота, не має в нього роду
Ні свояків, то й плати вже тепер
Ніхто від мене правити не буде.
Гадюка-ж день у день дає мені
Більш доходу, як сей слуга за тиждень
Міг заробити. Ні, не дурень я
Її вбивати. Правда, умертвила
Живу людину, не лише скотину,
Та ся людина нам була чужая.
Надію в Бозі маю, що вона
Не підповзе ані до мого сина,
Ані до жінки, ні мене самого.“

Так запевнивши сам себе господар
Жив супокійно і не дбаючи
Про жадне инше діло. День за днем
Брав червінці з гадючиної норки.
Його видатки на жите щоденне
Поменшали і він найбільшу часть
Тих червінців, що принесла гадюка,
Складав у сховку, радував ся блиском
Святого золота та не бажав
Нічого більше, як житем ощадним
Сей скарб свій ненаглядний побільшати.

Отак минуло місяців немало,
Коли нараз знов випала гадюці
Охота зуба свого спробувати.
У темну ніч вона тихесенько
Вповзла до спальні і вкусила в ногу
Семилітка, хозяйнового сина.
Заверещав хлопчина із просоня,
І з жахом кинув ся до нього батько,
Та не застав гадюки вже при ньому,
Лиш із страшенно спухлої ноги
Пізнав, що се вона сама вчинила.
Не гаючись він кинув ся у місто,
Покликав лікарів і знахорів,

Та що вони робили й прикладали
І терли й хухали і примовляли,
Не допомгло се хлопцеві нічого.
І по трьох днях страшної муки й крику
Він заспокоїв ся у сні смертельнім.

На похорон зібрали ся роди
І батька й матери й сусідів много,
І всі пожалкувавши на смерть хлопця
Вмовляли чоловіка, щоб очистив
Свій дім від небезпеки так страшної,
Або перемінив своє житло.
Та чоловік, хоч гнув свій біль у серці
По страті сина, все таки не здужав
Признати ся до тайни, що гадюка
Окуплює своє жите таким
Дарунком, для якого він у своїй
Захланности не завагав ся навіть
Жите свого сина наразити.
Коли-ж усі ті похоронні гості
Вже розійшли ся, він у самоті
Отак почав сам в собі міркувати :

„Мій син помер. На теє божа воля.
Убю гадюку, то ще через теє
Він не воскресне. Доки я живий,
Повинен дбати про живеє діло.
Я ж сина можу мати ще другого,
Але другої гадини такої
Нема на світі. Побережемо ся
Обоє з жінкою, щоб нас котрого
Не підповзла в ночі, а скарб тим часом
Зростати ме все більше й більше далі.“

І заспокоївши ся тим він далі
Повів жите своє без праці й труду,
Збираючи те золото гадюче
І в нїм знаходячи єдину втіху.
Щоб нічу до його постелі часом,
Або до жінчиної не вповзла

Гадюка, він устроїв ті постелі,
Як колиски привішені до стелі.

Отак пройшли три роки без малого.
Та раз господарева жінка в південь
Здрімала ся в садку побіля дому.
Тут і підстерегла її гадюка
І тихо виповзши з нори своєї
Її вкусила в звішеную руку.
Зірвала ся з дрімоти бідна жінка,
До дому вбігла із важким стогнанєм,
Та поки чоловік її знайшов ся,
Рука її аж до плеча опухла.
Пізнав від разу чоловік, в чім діло,
І кинув ся по лікарів до міста,
Та хоч які їм обіцяв заплати,
Вони на сю гадючую отруту
Не мали способу, і жінка вмерла.

Нема що й мовити, що як прийшло ся
Її ховати, вся її родина
Накинулась з докорами на мужа,
Що легкокомисно, терплячи гадюку
У своїм домі, смерть її спричинив.
Та щож, даремні всі були докори,
Мертвій житя вони не повернули,
Ані вдівця душі не відмінили.
Коли по похороні сам у домі
Лишив ся, він замкнув його на замок,
Виходив рідко, щоб похарчувати.
Порвав усі відносини та звязки
Родинні та сусідські й жив лише
Тим скарбом золотим, що потаємно
Громаднів сам не знаючи для чого.

Та ось одного вечера, коли
У своїй спальні сівши на долівці
Він сотий раз перекладав, лічив
І розділяв червінці золотії,

Гадюка приповзла тихесенько
І мов підіслана його вкусила в руку.
Заціпив зуби з болю чоловік,
Оглянув ся і перший раз тоді
Побачив ту гадюку, невеличку,
Сіреньку, що повзла собі спокійно.
В один куток і скрила ся в щілині.

Страшений біль проймав його до серця
І він не тямлячи, що мав робити,
Почав з усеї сили висисати,
Маленьку ранку на руці, і руку
Перев'язав понизше ліктя міцно.
Потім розрізав рану й знов почав
Що сили з неї ссати чорну кров.
Оттак він аж до півночи томив ся
В страшній трівожі, аж знесилений
Ляг у свою колиску і не мігши
Заснути з болю, став з усього серця
Молити ся до Бога зі сльозами:

„Могучий Боже, пане всеї тварі,
Що напустив на мене сю покусу,
Молюсь тобі, верни мені здоров'я
І дай прожити в світі ще аж доти,
Допоки зможу із свого скарбу
Зробить ужиток як найспасенніший.
Не дам його на храм, не дам жерцям,
Не дам убогим людям на розграту,
А винайду якесь побожне діло,
Якому-б він давав міцну основу,
Так щоб воно простояло столітя
І славу імени твого збільшило.“

Чи ся молитва, чи ратунок власний
Самозахочаня інстинктом вчинений,
Допомогли йому, що біль уляг ся
І пухлина з руки зійшла помалу,
І він дійшов до давнього здоров'я.

Та гадина від того часу стала
Замість червоних золотих при вході
Нори своєї класти жемчуги
І різні камінці дорогоцінні.

Жахнув ся чоловік, коли у перве
Знайшов такий новий дарунок ; з дива
Не знав, що діять, та надумав швидко
Скарбонку справить просту, деревляну,
І в неї класти дороге каміне.
Скарб золотий він закопав таємно,
Лишаючи собі лиш троха черв'яків
На прожитє, скарбонку-ж положив
Під подушкою у своїй колисці.
Отак він жив спокійно і безжурно,
Любуючи ся блиском камінців,
Які що дня перебирав утішно,
Забувши й думати про добре діло,
Якому мав би скарб його служити.

Минуло кілька місяців, і в ранці
Одного дня, коли він вийшов з дому
Зробить свою природную потребу,
Підстерегла його мабуть гадюка,
Бо виповзши незаметно з щілини
Обвила ся обарінком довкола
Його ноги і укусила в литку.
Жахнув ся чоловік, тепер у друге
Побачивши гадюку, що спокійно
З його ноги зповзла і щезла в дірці.

Як стій перев'язав він пояском
Попід коліно ногу, але се
Не много допомгло, бо під коліном
Перев'язка була зовсім не щільна.
Нога почала пухнути страшенно
І біль діймав йому, та він що духу
До дому вбігши соли взяв морської,
І на нозі розрізав сильно рану,

І з неї кров пускаючи почав
Її що духу сильно натирати.
Отак попрацювавши аж до півдня
Утомлений він ляг в свою колиску,
І знов ридаючи слізми гіркими
Душею став молити ся до Бога:

„Могучий Боже, справедливо ти
Наслав на мене сю страшную кару,
Бо я засліплений забув свою
Обіцянку. Будь милостивий Боже,
Ще раз охорони мене від смерти
І продовжи жите моє земнєе,
Щоб я покутою і добрими ділами
Міг на спокійну смерть і на спасенє
Душі по смерти тут ще заробити.“
Чи та молитва, чи то самопоміч
Доконана у небезпечній хвилі
Допомогла йому, досить що він
Проспавши ся почув, що біль в нозі
Вменшив ся і пухлина потахає.
За кілька день він видужав зовсім
І враз із тим забув свою молитву,
Забув про те, в чім обіцяв ся Богу,
І далі вів своє жите звичайне.

Отак пройшли ще місяці чотири.
Вже деревляная шкатулка в того
Господаря була трохи не повна
Найкрасших камінців і різнобарвних
Кристалів. Вид їх звеселяв день в день
Господареву душу й проганяв
Із неї всяку думку про покуту,
Про добрії діла й душі спасенє.
Гадюки він беріг ся як лиш міг,
Та все таки в одну горячу ніч,
Коли в своїй колиці пуховій
Не міг заснути, він почув її,
Як тихо виповза йому на груди

І висмотривши місце укусила
Проти самого серця.

„Крикнув з болю“

Укушений, та не було вже змоги
Ніяким способом собі ратунок дати.
Отак промучивши ся до схід сонця
Він і помер і довгі дні лежав
У тій колисці у запертім домі,
Поки аж сморід трупа не покликав
Сусідів, що відбивши двері дому
Знайшли його мертвого. Не діткнув
Ніхто з них ні одної річи в домі,
Ні трупа, ні того, що з ним було.
Покликано жерців і ті забрали
Усе добро його й мертвее тіло.
Добро пішло на храм, а тіло спухле
І чорне від гадючої отрути
Не віддали священному огневи,
Лиш закопали в землю наче стерво
Тай і душі його добром не помянули.

Ця притча подіктована у дні 25—26 грудня, 1910 р.

XV. Притча про сіяне слова божого.

Пішов сівач на поле й сімя сїяв,
Та вітер сімя десь-кудись розвіяв :

Одно попадало на биті шляхи,
І се небесні поклювали птахи ;

Друге упало на тверде каміне,
І нікуди йому було пустить коріне ;

А третє в мокре місце всіменило,
Там не принявши ся воно зогнило.

Найбільша-ж часть на ґрунт плідний упала,
І труд богатим плодом увінчала.

Сей образ — перша притча то Христова,
Вона була пророцька що до слова.

Сам він був сівачем у своїм краю,
Та мов на камінь, у жидівську зграю,

Слова його несли ся і щезали,
Жиди в них правди скритої не знали.

А що по світовому роздорожу
Розсипалось тих слів, то птицю божу,

Усяку ересь тільки годувало
Та плоду ніякого не давало.

А що по мокрім місці гниль пожерла,
Се ті, в яких душа в живих умерла,

Пихою вбита, лінощами й глуфом, —
Таких і пам'ять пропадає з шумом.

Лиш ті, що тихі серцем і душею,
Всіх годували працею своєю,

Самі собі похвал не голосили,
Та в своїм серці духа не гасили,

Не боячись ненависти сбуха,
Христові спадкоємці в царстві духа.

Ся притча подіктована дня 15 грудня, 1910 р.

v.
Л Е Г Е Н Д И.

I. Арот і Марот.

Як согрішив Адам у раї,
А потім людський весь народ
В тяжких гріхах зачав бродити,
Два ангели, Арот, Марот

Сказали Богу: „Боже батьку,
Невдалий твір твій — чоловік!
От бач, твою зневажив волю,
З твого шляху геть утік.

„Таку малесеньку пробу,
Як ти йому в тім раю дав,
І тої не вдержав, безтямний,
І волю він твою зламав!“

„А ви-б, міркуєте, вдержали?“
Господь до ангелів прорік.
„Ах, Господи! — Арот аж скрикнув, —
Що ангел, то не чоловік!“

„Ну добре, йдіть до Вавилону!
Людей неправедних судіть.
Судіть по правді, та вважайте,
Самі в покусі не впадіть!“

Гуде по Вавилоні слава,
Загомонів увесь народ:
Судді преправедні явилися
Арот і брат його Марот.

Мов звіря дикого з оселі,
Так кривду з між людей женуть,

Розсуджують царів і бідних
І з шляху правди не схибнуть.

Радіє люд. Одна в задумі —
Астарте, віщя жона.
„Не віриш?“ люд її питає.
„Попробую“ — рекла вона.

На другий день препишно вбрана
Вона в судилище пішла,
За нею-ж повний збан рабиня
Вина солодкого несла.

„Послухайте, судді правдиві, —
Вона розсудливо рекла, —
З мойого саду бистра річка
На млин сусїдови текла.

„В сусїда жінка язиката
Мене неславить; за сей чин
Я відкопать велїла річку,
Ось і стоїть сусїдів млин.

„Сусїд мене з слїзми благає
На млин пустити воду знов,
Бо се-ж увесь його прожиток,
Його й дітий, пятьох голов.

„А я тверджу: не має права
На воду ту отой мужик, —
Та воду я пущу із ласки,
Як жінці виріже язик.

„Сего не хоче він зробити,
І млин його сухий стоїть.
То-ж вас питаю: чи по правді
Зробила я? Судді, скажіть!“

„Не добре ти зробила, панї! —
Сказали враз Арот, Марот, —
Вітця й дітий за те карати,
Що завинив жіночий рот.

„Клеветницю пізви до суду,
„Сама зневаги ти не мсти,
„А річку із свого саду
„Сусідови на млин пусти!“

І врадувала ся Астарте.
„О веселись, душе моя,
„Що праведних таких і мудрих
„Суддів знайшла нарешті я.

„Всі царські судді признали
„За мною правду, та пекло
„Мене сумліне, що тим людям
„Роблю я кривду й люте зло.

„О, звеселю ся нині з вами!
„Ви шлях вказали в темноті!“
І налила вино перлисте
„Вона в три кубки золоті.

Міркують ангели: „На кривду
„Вона не хоче нас підбить.
„Ми-ж видали вже суд правдивий!“
І прийнялись вино те пить.

Та швидко кров у них заграла.
„Одні їм зорі й небеса,
„Один їм рай, одна їм правда, —
„Астарті дивная краса.

„Склонись до наших просьб, о пані,
„Пробудь сю нічку з нами тут!
„Дамо тобі, чого бажаєш,
„І инший видамо засуд.“

„Смієсь Астарте, доливає
„Вина піддразняючи їх.
„Засуд свій ви змінить готові
„За нічку пестошів моїх?

„Не хочу иншого засуду.
По що мені богів гнівить?
Я з вами ніч одну пробуду,
Та ось що мусите сповнить:

„Скажіть мені те тайне слово,
Що вас у небо підійма,
Веде перед престол Господній!
Тоді віддам ся вам сама.“

Вином розпалені й любовю
Шепнули їй те слово в мить.
Смієсь Астарте, доливає
Вина, ще дужше їх дразнить.

„Ні, я роздумала! За слово
Своєї чести не продам.
По що мені воно? Чи нам же
Іти по ангельським слідам?

„Прощайте, судді!“ — „Стій“ — ревнули
Арот безтямний і Марот.
На неї кинулись мов звіри,
Насильно їй заткали рот.

„Ти наша! Не гадай тікати!
Даремно просьб і слів не трать!
Ми сильні! З наших рук тебе вже
Й сам Бог не зможе відібрати.“

В тій хвилі шарпнулась Астарте,
Таємне слово прорекла
І щезла разом. З рук насильних
Вона до Бога утекла.

Сказала Богови всю правду.
„Гаразд зробила, доню, ти!
Іди-ж тепер і до схід сонця
На небі зіркою світи!“

Арота ж і Марота к собі
Покликав Бог і так прорік :
„Ну, хлопці, встереглись покуси ?
Що ангел, то не чоловік !

„Скажіть самі, як вас карати ?
Чи в пекло, де чорти є всі,
Чи волите до суду висіть
Стрімглав онтам на ланцюсі ?“

І на лице своє в покорі
Упали ангели й рекли :
„Карай нас, Господи, дочасно,
Лиш в пекло між чортів не шли !“

Край Вавилона рів глибокий.
Арот з Маротом доси там
На ланцюсі за ноги висять
На пам'ять праведним суддям.

II. Указ проти голоду.

Голод вибух в перським краю :
В найбогатших городах
Бідні з голоду вмирають
По бульварах і садах.

Вчув се Періс, цар суворий,
І розлютивсь. „Що се знов !“
І на голод спосіб скорий
Не міркуючи знайшов.

До славетних магістратів
Найбогатших в краю міст
Пописав і попечатав
Власноручно сюю вість :

„Сей указ мій царський строгий
Всяк у серце хай бере :
Де один у місті вбогий
З голоду від нині вмере,

„Там я богача одного
Взять велю — чи круть чи верть,
Голодом в тюрмі підземній
Заморю його на смерть.“

І указ сей чудо справив:
Хоч як хліб подорожів,
Бідний все мав хліб і страви,
А богач не зубожів.

III. Побіда.

Халіф Абдельмалік святкує побіду
У куфському замку. К кінцеві обіду
Від війська посли
Кровавую голову в місі внесли.

„О царю — сказали — твій ворог неситий,
Давнійший халіф наш Масаб уже вбитий.
Горда та буйна
Його голова — в сьому місі вона.“

І мовив халіф: „Отой замок відлюдний,
В котрім такий дар я отримав пречудний,
Від нині я в мить
Весь золотом кажу і шовком оббить.“

Праворуч халіфа старенький Ібн - Румі
Сидів і понурив чоло у задумі.

„Старий, ти чого
Похнюпивсь? Не радий із щастя мого?“

„Хай буде звеличане ймення Господне!
Аллах тобі, пане, шле радість сьогодні, —
Та я нагадав,
Які вже я види в сім замку видав.

„Літ тому пів сотні у стіп Обейдалли
Так само Гуссейнову голову клали
Від війська посли,
Що тут з боєвища її принесли.

„Літ десять минуло, і труп Обейдали
Так само в підніжє Мохтару поклали
Від війська посла,
Що тут іще теплим його принесли.

„Літ десять минуло, халіфа Мохтара
Такаж з рук Масаба наскочила кара:
Ось тутка посла
Махтарову голову в місі внесли.

„І мовив Масаб: „Отсе місце блаженне
Мармуром блискучим хай буде вмощене!“
І ось мов жива
На сьому мармурі його голова.“

Халіф Абдельмалік поблід, стрепенув ся,
А потім з тим словом до слуг обернув ся:
„Гей хлопці, а гов!
Зруйнуюте сей замок до самих основ!“

IV. Свята Доместіка.

Бѣ нѣкоє созданіє низоу
главоу нмоуци. И разгнѣва
сѧ домоу владыка и всади
ю въ темницю. По многѣхъ
же днѣхъ изведоша ю и за-
клаша и распаша на дрѣвѣ.
Ризы еѧ огнемъ сожгоша
сѧ, плоти же и крови еѧ вси
причастникомъ сѧ.

*Напис на окладѣ одного
старого рукопису.*

Правило віри, скромности взірець,
Жила собі Доместіка святая,
Своє сховавши світло під корець,
Служила у безбожного глитая.

Хоч давній, славний був у неї рід,
Вона ні троха ним не величалась;
Щоб згорда й не поглянути на світ,
Раз в раз чолом аж до землі схилялась.

Носила одіж грубу, шерстяну
І кістяні тісні черевики!
Не стелено їй подушок для сну,
Не грали їй при збудженю музики.

З безмірної покори спала все
В тісній, вохкій, вонючій халабуді;
З хозяйського стола що впало, се
Було її поживою по труді.

Хоч в бруді й вохкості жила як звір,
Та чистоту над все вона любила;
З таких річей обчищувала двір,
Котрих ніхто не взяв би і на вила.

Щоб тіла грішного всмирити жар,
Лягала і в кропиві і в баюрі;
За те їй дав Господь преславний дар
Наперед віщувати слоти й бурі.

Та ворог святости, злий дух, піддав
Її хозяйїнови думку грішну,
І сей святої тіла зажадав,
І вкинуть дав її у тьму кромішну.

Три місяці страждала там вона,
Не піддалась забаганкам чортячим.
І розпалив хозяйна Сотона,
І сей гукнув: „Сюди її! Побачим!“

І привели святую, що в ту мить
Піднявши голос заспівала дзвінко.
Та кат її почав ножа острить
І крикнув: „Пар но там окропи, жінко!“

І звязану на дворі розтягли,
І острій ніж у білі груди вбили,
На стид одежу з неї всю зняли,
Стрімглав за ноги на хресті прибили.

Що далі діяло ся там, на те
В страсі лице своє закрий, о Музо!
Як на солом'янім огні святе
Смалили тіло, як пороли пузо...

Як муж жорстокий, лютії жінки
Своє погане довершили діло,
Виймали серце, легке, печінки,
Як на шакаматя шматували тіло..

Не підіймаєть ся рука списать
Усі оті нечувані знущання;
Та сльози щирії з очий біжать
І рвуть ся з серця щирії зітхання.

Доместіко! Тебе я все співають
Готов. Не май же жалю ні кришинки!
В здоровлю дай і в смаку поживать
Твої кишки, ніжки, ковбаси й шинки!

V.

**Житє і страждане і спійманє і смерть
і муки і прославленє преподобного
Селедія.**

Скривати тайну царськую
Потрібно і конечно,
Бо як її розпапляєш,
Загинеш на безпечно.

Та крити божії діла
Негарно, навіть грішно;
Не скриєш божої хвали,
Лиш сам загинеш вічно.

То й я лякаючись судьби
Раба, що на розробок
Повірений йому талант
Без діла скрив у сховок,

Бажаю оспівати вам
Що стане духу мого,
Житє, стражданє, муку й смерть
Селедія святого.

Хто були родичі його,
В якій жили країні —
Не звісно; сам він з малку жив
У водяній пустині.

На вічний взір аскетам всім
Не їв він хліба й мяса;
П'явки і хроби водяні —
Його вся страва ласа.

Олію, молока, вина
Не заживав він з роду;
Для дужшої покути пив
Морську солену воду.

Думками Бога хвалячи
Держав обіт мовчання,
І ані слова не прорік
Від роду до сконання.

Важке зітханє, се була
Його мольба глибока;
Весь вік прожив зітхаючи,
Не зажмуривши ока.

Не мав він дому ні житла,
Лиш сам пісок та скали;
Мав плащ один із острих блях,
Що в тіло повростали.

Та на святого напосівсь
Один король сердитий,
З оружєм і дрекольми
Пішов його ловити.

Пророцьким духом чуючи,
Що час його зближав ся,
З пустинї вибрав ся святий,
На світло показав ся.

Тут вороги обпутали
Його кругом сильцями,
І до царя взяли ся гнать
Страшними палицями.

То цар безбожний крикнув: „Гей!
Беріть його, тримайте!
Йому живіт живцем поріть,
З його нутро мотайте!“

Для болю дужшого велів
Солити свіжу рану,
Та тим ще злість не наситив
Мучительську, погану.

Живе ще тіло у бочки
Велів він натоптати,
Поганцям хтів таким як сам
Ті мощі в дар післати.

Не допустив всесильний Бог
До крайнього скандалу,
Щоб мощі праведника йшли
Поганцям на поталу.

Три дни й три ночі вітер бив
Судно на Чорнім морі;
Вже думав цар: „Скінчив ся світ,
Погасло сонце й зорі.“

Аж сам Селедїй мученик
На них змилосердив ся,
І моряку одному в сні
Прославлений явив ся.

І мовив: „Бог за смерть мою
Карати вас не буде,
Та труп мій ви везіть на Русь
Між православні люде.

„Нехай вони в великий піст
Жиють із тіла мого
І славять Бога й згадують
Селедія святого.

„Най постять так, як постив я,
Доступлять в Бога ласки,
Їдять мене і воду пють
І ждуть святої паски.

„Як їх патрон я відчиняє
Ім буду неба брами,
Пісний Селедїй рай знайду
З пісними Русинами.“

І сталося так. І від тоді
Всі Русини голодні
Селедія святого чтять.
Дивні діла Господні.

VI. Легенда про вічне життя.

1.

Олександр Великий весь світ звоював,
І отсе в Вавилоні мов бог раював.

А побожний аскет вік в пустині прожив,
І молитвою й постом богині служив.

Наче сонце, що разом прогонює тьму,
Так богиня в опівніч явилась йому.

Прихилилась і мовить: „Мій вірний слуго,
Чим тебе вдоволить? Чи бажаєш чого?“

Аскет мовить:

„Хоч яке се жите і трудне і сумне,
Дай, щоб старість і смерть оминули мене.“

Богиня мовить:

„Ну, як се в тебе дар найцінніший з усіх,
На-ж тобі сей малий золотистий горіх.

„Одну нічку не спи, один день промовчи,
І очистивши ум сей горіх розтовчи.

„Шкаралющу в огонь, а розкусиш зерно,
Дасть тобі молодим вічно жити воно.“

2.

Цілий день промовчав і не спав усю ніч
І готовивсь аскет на великую річ.

Ось огонь розпалив із пахучих полін
І кадило в огонь щедро кидає він,

І закони Господні проходить умом,
Щоб очистити ум, не схибити притьмом.

Та ось сумніви в серці повстали страшні:
„Вічно жить — молодим — ну, по що се мені?“

„Чи вертати у світ, де панує борба?
Чи ось тут вічно жить? Се-ж безумство хиба!

„О богине, прости! Я згрішив, бачу сам!
Та безцінний твій дар комусь іншому дам.

„У нас цар молодий, богорівний наш цар!
Богорівним зовсім його зробить твій дар.

„Мілїонам він сонце, жите є нове, —
Для добра мілїонів хай вічно живе.“

3.

Олександр Великий весь світ звоював,
Та дівчини рабом себе він почував.

Персіянки Роксани предивна краса
В його серці горить, мов пожар не згаса.

У обіймах його та красуня горда
Наче тає, на груди його припада ;

Та хвилина мине і він чує, що ось
В її серці вороже ворухить ся щось,

І в очах ще вохких від любови і жаги
Дикі іскри горять, наче злі вороги.

З її уст вилітають бажання страшні —
Се бажання пожарів, убійства, різні.

Їй опертись король не здоліє й на мить :
Там згорів Персополь! Завтра Суза згорить !

Кліта вбив при вині! Чи любов се, чи чад?.,
День у день із небес його кидає в ад.

4.

Олександр Великий богині моливсь :
„Дай, богине, щоб нині весь світ проваливсь !

„Або дай, щоб скінчила ся мука моя,
Щоб я знав, чи богиня вона чи змिया ?

„Чом міняєть ся так, кілька є в дні годин?
І чи в серці її я паную один ?“

В тій хвилині аскет перед ним опинивсь
І покійно царю до землі поклонивсь.

„Вічно жий, царю мій! Хай твої вороги
Згинуть! Ось тобі дар від твогого слуги.

„Не згордуй! Сей малий золотистий горіх —
Від богині се дар! Моя гордість, мій гріх.“

І він все розповів, відки має сей плід,
Що робить, щоб богині сповнить заповіт.

„Мільонам ти сонце, добродій єси, —
Будеш жить вічно юний, як плід сей зїси.“

5.

„Вічно жить! Молодим! Справді божеський дар!“
І великим, безсмертним почув себе цар.

„Вічно жить! Молодим! А вона? А вона?
Постаріє, зів'яне мов квітка марна!

„Що без неї жите? Сонце? Небо? Сам рай?
З нею жить! Або радше ти сам умирай!“

Вже й не думає цар, до Роксани біжить,
„Серце, ось тобі дар: вічно в юности жить!“

І сказав їй усе, відки має сей плід,
Що робить, щоб богині сповнить заповіт.

„Коли любиш мене, моє сонце ясне,
Дасть безсмерте обом нам зерно те дрібне.

„А не любиш“ — урвав. „Кого хочеш, люби!
Ось тобі сей горіх! Що захочеш — роби!“

Счервоніло дівча, в личко вдарила кров, —
Олександр не ждав її слова — пішов.

6.

Гей Роксано красуне, що думаєш ти?
Чи про те, щоб з царем до безсмертя дійти?

Не про те! Інший жар в її серці горить!
Інший бог там живе! Інший цар там царить.

давна й нове.

Він мета її мрій, осолода очей,
Над усіх милий їй генерал Птолемеї.

Хоч не любить її і холодний як лід,
Вона рада свій вік дати за сам його вид.

„Вічно жить молодій, а без нього? О, ні!
Краще він хай живе, дасть безсмертє й мені!

„Ну-ж допоможе сей плід його серце здобуть!
А як ні, то мені краще в світі не бути.“

Птолемея знайшла і дала йому плід,
І сказала, який в ній лежить заповіт.

А як ніч надійшла, вона тихо пішла,
Олександр в вино трути-зілля влила.

7.

Занедужав король, важко стогне, кричить,
А Роксана при ній не ридає, мовчить.

Головами хитають старі лікарі,
І тривога як ніч залягла у дворі.

По всім краю йде вість наче змора та сон,
І сумує весь край і рида Вавилон.

Ось у строях, білилах, рум'янах ціла
В Олександрів покій куртізана вийшла.

„Вічно жий, царю мій, на потіху для всіх!
Ось від мене тобі чудотворний горіх!

„Від богині се дар. Як зїси те зерно,
Вічно жить тобі дасть вічно юним воно.“

Спалахнув Олександр. „Нещасна, дужи!
Від кого маєш плід сей? По правді скажи!“

Та дівча не дрожить, не спускає очей.
„Мені дав його твій генерал Птолемеї.“

8.

Олександр у болях жорстоких лежав
І в руці своїй плід чудодійний держав.

„Вічно жить і любить! День за днем! День від дня!
А жите — то борня! А любов — то брехня!

„Вічно жить у борні! Бить ся в сітях брехні!
День за днем! День за днем! Без кінця! Ні, ох ні!

„Не для нас, о богине, твій божеський дар!
Хоч над світом я цар, та над серцем не цар.

„Мільйони людей можу вбить, погубить,
Та чи змушу кого мене вірно любить?

„Вічно жить! О богине, се жарти, се сміх!
Вічне щастє чи дасть сей чудовий горіх?

„Нї, богине! Візьми свій дарунок назад!
Я в Нїрвану волю, чи в Олімп, або в ад!“

9.

Серед болю в постелі підводить ся цар,
І побожно цілує чудотворний той дар,

І в тріскучий огонь із пахучих полін
Чудотворний горіх бистро кидає він.

І здалось, що вже біль не так люто палив,
Мов би в збурену кров охолоди налив.

Прояснів його ум, серце збулось химер,
А в опівніч саму Олександр умер.

VII. Два чуда св. Николая.

I Чудо з ковром.

В славнім місті Цариграді стала ся пригода:
Проявив Бог славне чудо для всего народа.

На далекім передмістю там хатина вбога,
В ній робітник жив старенький і жінка небога.

Працювали, заробляли, весь вік з горем бились,
Та біднійших ратували і Богу молились.

Та ще з давна звичай мали: лепта хоч мала
Йшла від них рік в рік для бідних в празник Николая.

Та змогла їх старість, слабість, годї заробити,
Ледво-ледво вистарчало з дня на день прожити.

Аж ото надходить празник Николи святого!
Як почитити день той славний, коли в хатї вбого!

Журять ся старі обоє! Жінка й промовляє:
„Слухай мужу, день Николи ось-ось наступає.

„Як побрались ми з тобою, в злій чи добрій хвили,
День святого Николая ми врочисто чтили.

„Чи-ж на старість ми покинем звичай сей побожний?
Чи-ж наш дім на сєє свято так вже й не спроможний?

„Адже-ж нам не довго жити, нікому й лишати.
Чи-ж не ліпше все, й остатнє Богу в жертву дати?

„Ось гляди, ковер старенький, ще моєї мами!
На, продай, а буде радість в празник сей між нами.“

Муж послухав сеї ради, вельми звеселив ся,
Взяв ковер і йдучи в гброд Богу помолив ся.

До базару шлях не близький, він і поспішає,
Аж ось муж якийсь поважний його доганяє.

Привитав ся. „Куди, діду?“ „На базар, панотче!
Сей ковер іду продати.“ Що за нього хоче. +

Пан питає. „Вісім злотих за новий давали,
А тепер що ласка ваша. Ми-б не продавали,

„Та ось празник наш, Николи, а в хатині вбого, —
А ми все привикли чтити день сего святого“.

Каже пан: „Се діло добре! Твій ковер хороший.
Хочеш? Ось тобі за нього шість дукатів гроший.“

„Се за много, любий пане!“ — став старий казати,
Але пан узяв коверець, дав йому дукати.

Дід оглянувся: нема пана! На базар спішить ся,
Та прохожі, базарові стали з нього кпить ся.

„Що ти, діду, одурів, чи очі проплакав?
Де ти свій ковер подів? З ким ти тут балакав?

„Та-ж при тобі не було нікого видати!“
Дід говорить: „Нї, був пан, дав мені дукати“

Поки дід там сперечав ся, купував що треба,
Його жінка жде на нього, як на Бога з неба.

Аж приходить пан старий, їх ковер тримає,
І до неї ось яке слово промовляє:

„Муж твій, мій старий приятель, любий серцю мому,
Він просив мене занести сей ковер до дому.“

Се сказав, поклав коверець тай пішов із хати,
Поки здужала бабуса хоч слово сказати.

Здивувала ся бабуса, жаль їй став на мужа:
„От яка душа скупая! От душа недужа!

„Пожалїв ковер продати! А по що держати?
Чи сто лїт ще хоче жити, чи на той світ взяти?

„Пожалїв — і за для кого? Для старця якого?
Нї, для Господа самого і його святого!“

Так міркує в серці своїм щирая бабуса,
І рішає: „Нї, від нинї я з ним розійду ся!

„Нї, від нинї він не друг мій! По отсїм коверці
Я пізнала, що не має він любови в серці!“

Аж ось муж прийшов, веселий до хати вступає,
Все принїс, чим день празничний святкувати має:

Є і свічка, є й кадило і вино й олива..
В тім поглянув, а там жінка плаче нещаслива.

„Що тобі, моя дружино?“ — щиро він питає.
Тут бабуса жаль і біль свій в словах виливає.

Слухає дїд, дивуєть ся, далї мовить: „Мила,
Їй же Богу, я не знаю, що ти говорила.

„Хто тобі сказав, що коврик я жалїв продати?
Глянь, за нього се купив я, ще й принїс дукати.“

„Як то? Ти продав коверець? А се-ж по якому,
Що знайомий твій принїс нам той ковер до дому?“

„Мій знайомий?“ — дїдаж скрикнув. — „Жінко, я нікому
Не давав ковра й не мовив, щоб нїс нам до дому.“

Тут обоє враз замовкли, у обох та сама
Думка блисла; дїд докладно розповів про пана,

Що купив ковер; бабуса сплеснула руками:
„Се-ж той самий, що ковер наш тут принїс, той
самий!“

„Але хто се був?“ Міркують. Поруч як сидїли,
На ікону Николая разом поглядїли,

І пізнали те обличє, усміх і поставу..
Рознесли ту вість по місті Господу на славу.

II. Чудо з утопленим хлопцем.

У Києві дзвони дзвонять, радість не мала,
Бо то празник, день святого отця Николая.

Плинуть човни люду повні по Дніпру водою,
Аж де церков Николая стоїть над рікою.

Помолили ся прочани, радісно вертають,
Густо весла хвилі крають, а гребці співають.

В однім човні муж побожний, міщанин заможний,
Що святого Николая читель був неложний.

Обік нього його жінка, гарна як калина,
На руках своїх тримає одинака сина.

Усміхає ся дитятко, ручки простягає,
У Дніпрових чистих водах образ свій хапає.

В тім нараз хитнув ся човен із боку до боку,
Зляклась мати і дитина бух в воду глибоку.

Стрепенувсь Дніпро, у хвилях щезла враз дитина!
Наче грім прошибла батька нагла втрата сина.

Сам за ним би в воду скочив, та плавать не вміє;
Сам би згиб, щоб тільки син жив, та ніщо не вдіє.

Мчить ся човен, кожда хвиля батька серце крає,
А ще дужше бідна мати плаче та ридає.

Далі мовить батько: „Годі! Більше не журім ся!
До святого Николая щиро помолім ся.

„Як на тее божя воля, він на нас погляне,
Він дитині нашій бідній сам за батька стане.“

І молились довго, щиро, з рясними слезами
В своїм домі опустілім перед образами.

І заснули по молитві. Почало свитати,
І де ключник від Софії церкву відмикати.

Наблизив ся, надслухує, що за дивне диво ?
В церкві десь дитина плаче ! Він вертає живо,

Кличе сторожа від церкви, двері відмикають,
І на плач той на дитячий швидко поспішають.

І що-ж бачуть ? На коверці дитина мала,
Мокра вся лежить, де образ отця Ніколая.

Дали знати по всім містї, що така причина,
Щоб сходились пізнавати, чия се дитина.

А ті бідні батько й мати, що в слезах поснули,
В сні узріли Ніколая й ті слова почули :

„Ви не плачете, добрі люди, не тратьте надії,
А спішіть чим борше в церкву святої Софії!“

Пробудились батько й мати, сон оповідають...
Серце радісно в них беть ся, в церкву поспішають.

І вже здалека почули: плаче їх дитина !
О, як радісно до серця притис батько сина.

Але мати з тої втіхи стала мов німая,
Лиш ридає при іконі отця Ніколая.

Рознесло ся на весь Київ, на всю Русь святую,
Як Николай з Дніпра витяг дитину малую.

Написано 1904 р., доси не друковано.

VIII. Рука Івана Дамаскина.

Великий учитель церковний Іван
Служив у султана в Дамаску.
Цінив, поважав його дуже султан,
Робив не одну йому ласку.

Та зависть підюдила злих двораків :
Згубити Івана тай годі !
Підкинули лист, мов Іван написав
Царю христіян в Царгороді :

„О царю, шли військо своє на Дамаск,
Побіда вас жде знаменита :
Самого султана в рішучий я час
Отрутою згладжу зо світа.“

Султанови зрадці сей лист донесли :
„Чи бачиш, — говорять, — султане !
Отсе твій любимець, твій христіанин
Яке здумав діло погане !“

Розлютивсь султан і прикликає велить,
Івана і так йому каже :

„Так ось як за милість, за ласку мою
Платиш мені, лютий мій враже ?

„Отрутою хочеш ти згладить мене ?
Такий ти святий, справедливий ?“
Даремно Іван присягає, що він
Невинний, що лист сей фальшивий.

„На смерть заслужив ти, — говорить султан, —
Та жий ! Лиш всім зрадцям в науку,
Щоб більше подібних листів не писав --
Утніть йому правую руку !“

Зрадїли всі злюки, Івана взяли,
Ще й ганьби до болю доклали :
На ринку Дамаскім при здвизї людий,
Йому правую руку врубали.

Мовчав і молив ся у муках Іван,
Взяв руку відтяту в лівницю,
А потім кровавий, каліка пішов
В Пречистої Діви каплицю.

І перед іконою впав до землі
І руку відтяту тримає,
І молити ся голосно й плаче і так
У болю тяжким промовляє:

„Маріє, небесна леліє! Се я,
Що сею своєю рукою
На честь твою стільки похвальних пісень
Списав, ось корюсь пред тобою!

„Не милі мабуть ті горячі пісні
Були тобі, райська роже,
Коли допустила, щоб руку мені
Відрізало племя вороже!

„Не жаль мені, що я невинно терплю;
Твій син терпів також невинно!
А жаль, що не зможу на славу тобі
Пісень укладати невинно.“

Та враз заясніла каплиця уся,
Марія з ікони зступає
І мовить: „Іване, не вже-ж і твій дух
У сумніві вже потапає?“

І руку відтяту Марія взяла,
До рани її приложила,
І враз здоровіська рука та була,
Мов краплі крові не зронила.

І вийшов здоровий з каплиці Іван.
Народ весь аж ахнув із дива.
Дізнав ся про зраду дворацьку султан,
То злим була кара правдива.

Іван же ще довго в повазі там жив,
Поборював блуди старії,
І много прекрасних пісень ще зложив
На честь пресвятої Марії.

*Друковано в „Читанні руській для 2-ої класи середніх
шкіл“ Львів, 1907, сторона 103/4.*

ІХ. Фуль, цар єгипетський.

Фуль, син Гора, цар Єгипту
Покорив усі краї
Від усть Нілю по далекі
Океанські плаї.

А вертаючи з військами
По пустині пісковій
Він знайшов оазу гарну,
І величній храм у ній.

Гордо він у храм вступає,
Жертву щедрую склада,
К божій вирочні підходить
І ось що проповіда:

„Ти огнемогуча сило,
Ти Правдивий і Святий,
Що бігом своїм ефірним
Повертавш світ цілий, —

„Ти скажи: передомною
Хто міг так усе і вся
Побороть, по мні хто зможе
Доконать таке, як я?“

Вирочня до нього мовить:
„Перший Бог отсе зробив,

Потім Слово, а Дух третій,
Що тих двох з віка злюбив.

„А ти, смертний, геть із храма,
Бо не знаєш часу ти,
Як моргне на тебе фатум
І ти щезнеш без мети“.

Фуль жахнувся, із храма вийшов,
В пальмовий пішов лісок, —
Тут його й убили слуги
І сховали у пісок.

*Написано при кінці 1907 р., друковано в альманасі
„Сім 1868—1908“, у Львові 1908, стор. 28—29.*

Х. Зороастрова смерть.

Зороастр, царевич перський
Як до смерти наблизив ся,
До ясного Оріона
З палом серця помолив ся:

„Оріоне, ти мій предку,
Заклинаю тебе днем:
Як умру, могого трупа
Ти спали своїм огнем.“

А вмираючи до Персів
Мовив: „Як огонь з небес
Мене спалить і погасне,
Обшукайте попіл весь.“

„В нїм кістки мої знайдете,
Їх зберіть і збережіть;
Доки тих кісток, дотіля
Ваше царство постоїть.“

Тут заляв він Оріона,
І з небес огонь блиснув
І спалив його все тіло,
Тільки костий не торкнув.

Позбирали Перси кости,
Як погас святий огонь,
Берегли їх ненастанно,
Бережуть і по сей день.

*Написано тодіж і друковано тамже стор. 174. — Мотиви
обох легенд узяті з грецького літопису Івана Малали.*

VI.

ПОСЕЛАХ.

I.

На Підгір'ю села невеселі
Простягли ся долом - долинами,
Мов край шляху на твердій постелі
Сплять старці обвішані торбами.

По над річку верби головаті
Довгі віти в воду похиляють;
Журавель поскрипує при хаті,
Босі діти по двору гуляють.

З поміж верб та груш та яворини
Чорні стріхи глипають нагнувшись,
Мохом вкриті, корчами калини,
Мов на вітер ті сичі надувшись.

Похилились смерекові стїни,
Там і сям стемпльовані дрючками,
Мов калїки ждуть собі заміни,
Щоб спочить розбитими кістками.

Сліповаті та тісні віконця
В старосвіцьких засувах ще ходять.
Чи лякають ся ясного сонця
Ті, що вік свій в тих хатах проводять ?

Не видати комина на хаті;
В ранці дим всю хату заповняє,
З стріхи буха, веть ся по загаті,
Хапле очи, сльози витискає.

В хаті піч трохи не в пів кімнати
З запічком і припічком із глини,
Вічно тепла — то жолудок хати,
Величезний, як живіт дитини.

Хляб і страва тут найстарша справа,
Ціль всіх змагань, замислів, турботи,
Мов родивсь сей люд лиш для роботи,
А на хліб вся праця йде кровава.

Ліжко газди — пять дощок незбитих.
Сніп соломи і верета зрібна ;
Тепла піч є для дітий неукритих,
А для старших постіль непотрібна.

Слуги в стайні сплять — їх коні гріють,
А дівки на лаві, на запічку ;
Про вигоду й думати не сміють,
Щоб лиш крижі випрямить за нічку.

І про одіж мало дбають нині :
Як кожух є й чоботи пасові,
Для газдині шнур коралів в скрині,
Для дівчат хустята шалінові.

Капелюхи хлопцям повстанії, —
То й весь празник є на довгі літа ;
Буднішня одежа в хаті шита
З полотна, що вироблять хатнії.

На стіні розвішані довкола
Деревляні давні богомази :
Страшний суд, Варвара і Микола,
Чорні від диму, мов від мази.

Тільки й всього християнства в хаті, —
Але є й письменства в ній познаки :
Там під сволоком завитий в шматі
Лист небесний — писаний Бог - зна ким,

Йосифінський наказ панщизняний,
Прадідівський квіт на трицять буків,
Діда скарга за ґрунтець забраний,
Батьків акт ліцитаційний драний, —

Ось весь спадок, що зістав для внуків.

II.

В шинку шумить, в шинку гуде,
Аж гомін геть селом іде.
І не питайте, що се є:
Старий Пазюк горілку пє.
Вже третю ніч він пє ось так,
Та не гадай, що він піяк.
Він буде ще три ночі пить
І анї цента не платить.
О, бо Пазюк розумний дід,
З кропиви він збирає мід:
Він у селї над всіх моцар,
Бо він собі богач - лихвар.

І не гадай, що за процент
Він пє й не заплатить і цент!
Ось глянь у коршму. За столом
Сидить Пазюк, співа псалом,
Бо він письменний — знай і се!
І Бога в серці має все.
Він бороду на руку спер,
І сиві очі в двері впер,
Волосє сивє і густе
Лице вкрива його товсте,
А голос дзвінко мов із блях
Гукає: „Господи воззвах!“

А обік нього кум сидить
І Пазюку в лице глядить,
В очах його читати-б рад,
Чи все старому тут у лад,
Чи все зробив він так як слїд,
Щоб ласкав був брикливий дїд.
А як старий скінчив свій спів,
То кум несміло річ повів:
„Спасибі, кумцю, вам за глас!
Та щиро я благаю вас,
Вділіть ту позичку менї, —
Я все віддам у осенї.“

Пазюк о стіл бє кулаком.
„Чи дармо в тебе я дяком ?
Не штука то мій глас хвалить !
Кажи горівки ще долить !“
Скрутив ся кум неначе вюн,
Горілку в Жида і тютюн
На борг бере, на стіл кладе,
Знов Пазюка просить іде :
„Вже-ж, кумцю, вас я третю ніч
Частую за пустую річ,
Щоб сотку в позичку дістать, —
Ви-ж обіцяли нині дать.“

Розгнівав ся на се Пазюк
І повну чарку кинув з рук.
„От ще голяк ! От ще жебрак !
До мене промовляє так !
Сто срібла, се великий гріш !
Узять візьмеш, віддять хоч ріж !“
„Я-ж, кумцю, позичав у вас,
І тямите, віддав на час.“
„Віддав ! Віддав ! А може й ні.
А кілька то було гризні !
Та що вже там ! Хай страчу сам !
Як обіцяв, то певно дам.“

І мовить кум : „То дайте-ж тут !
Ось свідки є, горівку пють.“
Пазюк на те : „Нехай же пють,
У мене гроші є ось тут !“
І виняв з череса платок,
А в нім завитих сім соток,
І перед свідками цілі
Їх розкладає на столі.
„Отсе мій плуг, отсе мій стіг,
Моя ріля, мій оборіг,
Мої воли, моє гумно,
Моя рідня, моє майно.“

І поскладав, поцілував
І в черес всі сотки сховав.
А кум стоїть, гне в собі злість,
Очима тії гроші їсть.
„Та, кумцю, змилуйтесь бо раз,
Най дармо не благаю вас!“
„Нї, сину, пізна вже пора,
До дому час! Заснути тра!
Ще квартиру став, людей відправ,
А завтра рано, щоб ти знав —
Коли діждати дасть Господь,
За грішми з свідками прихोдь.“

Село шумить, село гуде,
Пазюк з шинку до дому йде,
При ньому кум мов вюн той весь,
А свідки йдуть то в скісь, то в склесь.
Боками йдуть, пісень ревуть.
Аж ось Пазюк промовив: „Тут!
На розї хрест, з тернами тин..
Тут в хатї мій драбуга син.
Го - го, то злодій, зна біду!
До хати спати я не йду.
Гей куме! куме! Де ти втік?
Ти спать мене веди на тік!“

III.

В ранці рано по селі
То не пчоли, не чмелі
Глухо зажурчали,
Не шумів розбитий спуст,
А йшло слово з уст до уст:
„Вкрали! Вкрали! Вкрали!“

Що? Хто? Відки? Вість така:
Вкрали гроші в Пазюка!
Як вернув із шинку,

П'яний у стодолі спав,
Злодій черес з нього зняв
І потяг шматинку.

Хто був злодій? Відки знать?
Сам Пазюк не зна сказать,
Хоч щось твердо дума.
Далі скрикнув: „От на глум!
Вів мене в стодолу кум!
Се ніхто крім кума!“

Кум почув се, весь дрижить,
Мов опечений біжить:
„Змилуйте ся, діду!
Я вас до хреста довів
Тай пішов вісьта домів!
Присягати піду!“

„Не бреши! Де гроші дїв?
Ти мене вигоном вів —
Тямлю весь інтерес:
У стодолі дрюк відпер,
Сїна з зруба на тік зверг, —
Зняв із мене черес!“

„Тут мене гадюка їдж,
Як я з вами був сю ніч
На гумні, в стодолі!
„Не бреши!“ — кричить Пазюк, —
„Гроші тут мені до рук,
Бо діждеш недолі!“

IV.

З разу сварили ся,
Далі побили ся
Кум з Пазюком.
Батькови син помагає,
Син держить, батько шмагає
Кума цїпком.

Гамору! Галаса!
Баб назбігало ся
Повний вигін.
Ті Пазюка проклинають,
Инші про кума вже знають:
„Певно се він!“

Свідків, хоч гать гати!
Сей вже мав спать іти,
Вийшов на двір,
Чув, як Пазюк до стодоли
З кумом чалапав поволи
По при шпіхлїр.

Другий виразно чув:
Кума Пазюк гукнув:
„Куме, ходи!
Пізно вже лізти до хати,
Я на тоці буду спати, —
Ну, заведи!“

Здогади, заміти...
Тут шукать! Там іти...
Властий чекать...
Справді-ж нікому не жалко.
„Так тобі треба, ти пявко!
Хоч ти пропадь!“

V.

Того рана з криком, шумом
Серед тлуму дїд із кумом
На попівство враз ішли.
Чи шукать поради може?
Нї, за злодія на боже
По коронї понесли,

У обох напухлі пики,
А у серці гнів великий,

В кума весь кровавий ніс.
„Правте, отче, два молебни,
Щоб злodyга той ганебний.
Без пощади нагло тріс!“

Вийшли. Кум у дiм кленучи,
А Пазюк нові онучі
В постоли, до торби хліб,
Пятку в черес, палку в руки,
Тай для ліпшої поруки
До ворожки до Дуліб.

VI. Ворожка мовить :

„Ти, чоловіче, не бій ся нічого!
Гроші повернуть ся, ждати не довго.

„Злодій від тебе сидить за три межі,
Знаєш його по відмінній одежі.

„Вус має чорний і сірії очі,
Підстерігав тебе три дні й три ночі.

„Господу дякуй, що гроші забрав він,
Що не збудив ся ти в хвилі, як крав він.

„Мав він ножаку і хтів тобі, батьку,
Як би збудивсь ти, всадить під лопатку.

„Є в тебе грушка по кінець причілка,
Є в ній маленька дуплавая шілка :

„Там ти диви ся що дня, що години,
Там тобі злодій ті гроші підкине.“

VII.

Іде Пазюк від ворожки
Та йдучи міркує:
„Виразнісінько на кума
Ворожка віщує.

„За три межі! Кум від мене
За чотири межі!
По якій я його знаю
Відмінній одежі?

„Не в постоли, а в личаки
Обуває ноги,
І на гуні не зелені,
А чорні вилюги.

„Чорний вус. — Рудий у кума
Гм! не вір рудому!
Сірі очі — дійсна правда!
Коб швидше до дому!

„А божив ся, дав на боже!...
Плакав на остатку!
А сам ніж мав і мене хтів
Пхнути під лопатку!

„Почекай же!... Де та в біса
Грушка при причілку?
В мене є верба. Все одно,
Заглянемо в щілку.“

VIII.

Ой - ой! Метушня і тривога в селі
Із вулиці діти тікають малі,
Старі покидають у полі роботу,
До дому дралюють немов на пожар!
На лицах побачиш і страх і турботу:
В селі є шандар!

Сей сіти рибацькі під стріху ховає,
Той в сіно рушницю стару обвиває
І пхає в шувар,
Сей крадену пряче дубову колоду,
Той в бочку пожарну наливає воду:
В селі є шандар!

Шандар і начальник рушають на слідство,
Соток Пазюкових шукати.
Трясли вже у кума, трясуть ще сусідство,
Стайні і стодоли і хати.
І свідків питають, мов в пітьмі блукають,
А гроший нема тай нема.
„Ну, куме коханий, дай руки в кайдани!
Тут слідство, для тебе тюрма.“

ІХ.

Три неділі вже кум у арешті сидів,
А селом якийсь шум наче рій той гудів.

Ось Пазюк молодий у попа, неборак,
Кладе п'ятку на стіл і говорить ось так.

„Єгомостику, горе на мене найшло!
„Ти вкрав тата сотки!“ — так гуде все село.

„Бідний кум через тебе в арешті терпить.“
Єгомостику, радьте, що маю робить?“

Піп плечима стиснув. „То, небоже, біда!“
А Пазюк молодий хитро так повіда:

„У неділю на хрест і на слово святе
Перед всіми людьми я присягну на те,
Що татуньових гроший не маю.“

„Добре сину! Присягу тобі проведу.
Та гляди, щоб не впав ти в велику біду!“

„Бо присяга страшна! Лиш одну мені річ
Відповідж: чи ти взяв тії гроші в ту ніч?
Як на сповіди правди жадаю.“

„Як на сповіди! Отче... Та взяв чи не взяв,
А бігме, що нерушені вчора віддав.
І присягну, най стиду між хлопством не маю.“

Х. На пастівнику.

Сховалось сонце за Ділом могучим.
Пожар вечірній запалав на небі
І згас. Стемніло. Оповите мглою
Дріма Підгірє. Лиш де-де в хатах
Ще світло блима. Літня ніч коротка,
То вчасно спати йдуть робучі люди,
Щоб завтра скоро світ вже бути в полі:

Ген за селом, під лісом на долині
З густої мгли мов цвяшок золотий
Вирізуєсь миготанє кроваве:
Се хлопці конюхи огонь кладуть.
Їх на всю ніч післали конї пасти.
Попутавши скотину розложили
Огонь, бо майка*) тне.

Ось при огні
Сидять гуртом: хто в гуньці, в подіганці,
Хто в кожушанці, хто лиш грубий міх
Напаяв на плечі.

— Побратиме Сеню,
Дай тютюну!

— Чи бач, який прудкий!
Чи я тютюн саджу?

---

*) Рід дрібних і дуже кусливих комарів, що
появляють ся в маї.

— Та не жартуй бо!
Тобі господар нині скрутець дав,
То уділи! Проклята майка тне,
А тютюновий дим — найліпший спосіб
На неї.

Сень видобува тютюн
І крає ножиком і ділить всім,
В кого не має. Вже така натура
У того Сеня: з разу воркне гризко,
А потім хоч сорочку з себе дасть.
Не даром придурковатим зовуть
І підіймають всім селом на сміх.
Куди-ж пак! Парубіка вже старий,
Вже по за трицять літ, і до роботи
Нема над нього, і не пє, не тратить,
А ходить мов жебрак. Нераз йому
Трафляло ся пристайство — не хотів.
Волисть тинятись в наймах, на чужих
Робити і чужій коритись волі.
„То вже у них так в роді“ — говорили
В селі. „Отець його мав поле й хату,
Та все пустив, роботу занедбав,
Лише по відпустах, святих місцях
Мов старець волочив ся. А прийшла
Недуга, старість, далі сліпота,
То не було де голову приткнути, —
Взяв ліру тай пішов просити хліба.
І сина на таке саме навчив:
Все лиш набожних співанок співає,
Все лиш балакає, що світ зіпсутий
І страшний суд надходить — що твій піп!“

Отак в селі балакали про Сеня,
Сміялись з нього, хоч усі й любили,
Бо щирий був, для всякого ввічливий.
Та він байдуже, мов се й не про нього,
Всі насміхи пускає мимо вуха,
Прихильности немов не добачає.

Хоч трицять літ від роду, він найрадше
З дітьми малими пристає, готов
І порохом пересипать ся з ними.
Тай діти-ж то над все любили слухать
Його пісень і оповідань! Діти
Одні над ним не насміхались.

Ось

І нині купка їх зібралась — хлопці
Все підростки. На Сеня поглядають.
Як на старшого; деякі й самі
Просились з кіньми на ніч, знаючи,
Що й Сень тут буде.

Закурили. Тихо.

Деся обік в трощах деркає деркач.
Сова у лісі заскиглила — цур їй!
І більш не чуть нічого, тільки мірно
Дзеленькають зелізним путом коні
Та хрупають траву росисту.

— Ну-ко,

Скажіть хто байки! — обізвавсь несміло
Один і скося позирнув на Сеня.

— Е, кат там з нею! — другий відізвавсь. —
Я за весь день охляв, не чую костий,
І очі вже злипають ся до сну.

— Ну, що-ж, то ти йди спати! Годі-ж всім
Поснути. Знаєте, пора непевна.
Говорять, що з Сїдого*) приятелі
Волочать ся по толоках. То треба
Вважати!

— Мій господар за грибами
Ходивши вчора, каже: бачив вовка.
Тай остро наказав мені з лошат
І ока не спускати. Та де вони?

---

*) Сїде, село в самбірському повіті, славне своїми
конокрадами.

— Не бійсь, дурний! Як би, хрانی Боже, вовк,
То коні би самі дали нам знати:
Зафоркали-б і збились би до купи.

— Ось слухай, рже твоя каштановата,
А он лоша їй обзиваєсь!

Справді

По всій долині розляглося ірзанє,
Мов тремольо важке, могучим смиком
Потягнене по струні металевій.

— Ну, байки! Сеню, ти на черзі нині!

— Якої-ж я вам байки розповім?
Тут, братя, йде таке на наші села,
Що швидко нам відхочеся байок.

— Що, що таке?

— Війна, хиба не чули?

— Війна? Та з ким?

— Ну, звісно, з Москалем.

— Що, з Москалем? О, то нещастє наше!
Москаль твердий, не встоять наші хлопці
Супроти нього.

— То то, братя, й є.

Наш конче хоче з Москалем побитись,
Та видить сам, що сил за мало має.
От він казав усюди голосити,
Що від тепер не буде так як доси
До війська брати та перебирати,
А всіх загорне загалом: малих,
Що від землі лиш відросли, й дідів,
Що до землі вже хилять ся, сліпих,
Кривих, безногих і горбатих, навіть
Дівок.

— Ха, ха! То може й нашу Феську
Візьмуть?

— Еге! Та слухайте лишень,
Що стало ся в Урожі! Тиждень тому
Там вїт під церквою цілій громаді
Читав той наказ, що почнуть усіх
До війська брати. Слухає народ,
Об поли бєсь руками. Аж нараз
Одна вдова як не заломить руки
Над головою, як не заголосить:
„Я - яй! Я - яй!“ Так протяжно, так страшно,
Мов за покійником. Усі до неї,
Гадали, може зуб. Та де тобі!
Посинїла, у лобі очі кровю
Їй заплили, і руки все держить
Над головою заклєнуті. Ї стогне,
Голосить, що аж серце розриваєсь.
Що мир до неї, промовляють, тїшать,
Води дають, хрестять і шепчуть — де там!
Не чує і не бачить, не говорить,
Не їсть, не пє, ніщо не розуміє,
Лиш яйкає від того дня і доси.
Вже з цвинтару не трафила й до хати,
Пішла долїв селом: „Я - яй! Я - яй!“
А мир за нею, мов на похороні.
Три рази довкіль обїйшла село.
Під ніч на силу завели її
До хати, силою й нагодували.
Та не могла вона сидїти дома.
В ночі й пропала. І від того дня
По селах ходить. Вже її в Лужку
І в Ступниці і в Мокрянах видали,
Була аж в Страшевичах і на Спринї.
Розхристана — говорять, чорна-чорна,
Лиш очі світять ся. І день і ніч
Блукає по полю, до хат не йде,
І все кричить, голосить, плаче й стогне.
— От покаянїє! Най Бог боронить!
— Я-б, бачить ся, на місці вмер зо страху,
Як би її почув тут голосїне.

— Іди, дурний! Вона-ж се не від злого!
Се найдобрійша жінка у селі
Була. Їй Бог так дав, щоб віщувала
Народови якесь велике горе.

— Ой-ой! І що-ж то за такеє горе
Вона віщує?

— Чуєш, що війну?
Вже то як наш із Москалем задре ся,
То тут не жди добра!

— А я гадаю,
Що то не те! Велика річ — війна!
Всіх не поріжуть. Адже-ж Москалі
Теж не вовки, а люди як і ми.
Небіжчик дід нераз про них бувало
Розказують, не можуть нахвалить ся.

— І я гадаю, братя, що Москаль би
Нам кривди не зробив. Господар мій —
На що розумний чоловік, а часто
Говорить: „Господи, коли-б вже раз
Москаль прийшов! Таке вже всюди здирство
Пішло. Москаль би все те скасував,
Зробив порядок, полекшу якусь
На бідний люд.“

— Ой, певно, що би треба
Твердої тут, московської руки!
Чи чули ви, пани ото заводять
Якісь там шарварки нові. То ніби
Говорять хлопам: штири дни до року
Повинен кождий нумер відробити
Коло гостинця. А то все брехня.
Їм не гостинець в голові. Плювати
Їм на гостинець! Як лиш люди вийдуть
На ті гостинці, то пани пішлють
Свою двірню з палками, нагайками,
І всіх на панський лан переженуть.

І панщину навернуть: штири дни
Що тижня кожний мусить відробляти.

- Не може бути? Хто тобі казав?

— Плети дурний, не може бути! Вже то
Я чув про се від розумнійших трохи
Ніж я тай ти. Пани дістодь-то навіть
Вже й цісаря підпали, й цісар їм
Усе те затвердив і підписав.

— Ой лишенько! Тепер то ми пропали!

— Воно то бач: пропали або ні.
Пани ще доси криють ся з тим дуже,
Не признають ся, щоб народ від разу
Не роздразнити, а найголовнійше:
Боятъ ся Москаля.

Тут Сень вмішав ся
В розмову. Доси він сидів понурий
І звільна пакав люльку, похилившись,
Мов слухав голосів якихсь далеких.
І враз промовив: — Е, яка там річ
За нами впоминають ся Москалеви?
Що ми йому, чи сват, чи брат який?
А мислите, що в нього мало й своїх
Панів і бідних?

— А про що-ж би мала
Війна вести ся?

— Ні про що! Й війни
Ніякої не буде!

— А по що-ж
До війська пруть старого і малого?

— Е, пруть! Ніхто ще того не видав.
От ми які вже парубки, а хто нас
До війська кликав? Може ще коли
І будуть брати, та хто зна, се може
Аж в той час буде, як народ на світі

давнє й нове.

Здрібніє так, що в нашій печи буде
Сім хлопа молотити.

— Мудрий ти
На бештефранти! А чому-ж ота
Уріжська ходить та голосить? Чень же
Се не добро віщує?

— То то й є,
Що нарід темний чує п'яч її,
І бачить сам, що се якийсь знак божий,
Та не дошукує, що він значить,
А сам собі спліта химери всякі:
Війна і панщина й Бог зна ще що.
Гадаєте, що Бог про тее дбає,
Чи там сто люда забють, або двісті,
Чи хлоп о три дни більш робити буде?
Як раз Господь перед таким би ділом
Знаки такі нам посилав! Тай що то
Війна? Війни й заповідать не треба,
Вона вже є, ми родимось, живем,
Мремо в війні. Хіба-ж не чули пісню:

Нема добра тай не буде,
Була війна, тай ще буде.
Брат на брата ворогує,
Сестра сестрі смерть готує,
Син на батька ніж підносить,
Донька мамі смерти просить.

От де війна правдива, найстрашнійша,
Щоденна, люта! Що там проти неї
Всі війни з Турком, Німцем, Москалем!

Замовкли всі й понурились. Так нагло
Звернув розмову Сень на другий бік.
І хоч не раз подібні вже слова
Вони від нього чули, то про те
Тим дужше їх ударили вони.
І не до сміху їм було, бо кожний
На собі сам їх правди доконав ся.

— Се правда! Як вовки голсдні в лісі,
Так мир хрещений сам з собою їсть ся.
Одні хапають з перед других, рвуть,
І днуть і кривдять. От і мій господар,
Хоч і який богач, а закомив ся
На моїх бідних пять кровавих римських :
І відтягнув мені з заслуженини,
За те, що скочило теля в полонку
І затонуло.

— А що буків я
Приняв за лїс! Господар сам післав
Мене украсти з ліса копаниці,
А як зловив лїсничий і подав
На штроф, прийшлося платити — він тоді
Давай мене періщити!

Й пішли
Нагадують та розводити, що
У кожного від давна наболїло.
Лиш Сень мовчав, не жалувавсь ніколи.
А як скінчили інші, знов почав.

— Так бачите, яка се в нас війна
Ведесь! І що нам віщувать війну?
Та-ж ся війна сама та щось віщує.

— А що таке віщує?

— Страшний суд!
Слова ті Сень сказав глухим, таємним
Полушептом, аж інші мимоволї
Склонили голови. В тій хвилі в лісі
Сова плачливо застогнала. Тихо
На хвилю стало, і на раз, немов
Десь з під землі протяжний і різкий,
Проймаючий роздав ся стогін людський :
— Я-й! Я-й! Я-й!

— Дух божий з нами! — скрикнули відразу
Всі конюхи і почали хрестить ся.

— Я - яй! Я - яй! Я - яй! — лунало в дебрах.
Так жалібно, так важко, що аж серце
Мороз проймав. Сконало. Тихо стало.
Недвижні всі сиділи біля ватри,
Тремтячи. Дух захопило у всіх,
Так що ніхто і слова не промовив,
Ба навіть коні наострили вуха
Й стояли мовчки.

Тільки Сень сидів
Спокійний, шепчучи молитву. Врешті
Промовив.

— От ви й чули віщуванє.
Не бійтесь, се не є нечистий дух,
Се та уріжська жінка, що пішла
По божій волі. Бог їй так казав
Плачем і криком грішному народу
Оголосити близький суд страшний.

- Ну, що се ти говориш, бій ся Бога,
Під ніч таке страхіте? Суд страшний!
Хиба-ж не чув, що перед страшним судом
Повинен ще на світ прийти Антихрист?
Ну, а про нього клятого ще якось
Не чути доси.

— Не впевняй ся дуже! —
Сказав поважно, строго якось Сень. —
Глухий не чує навіть як гримить!
А я ось що скажу вам, що я чув,
Та ні, не я, мої татуньо чули.
Вони ось на Кальварії недавно
Були, там є чернець один старенький,
Що знає їх вже більш як трицять літ.
Так от вони у нього ночували
І він їм много повідав з книжок.
„Моліть ся — каже — люди! Близький час!
„Пять гір трави вже віл великий спас.
„Як шесту буде допасати — ждїть,
„Тоді Антихрист родить ся на світ.

„А як на сему в пів гори дійде,
„Тоді на землю Ілія прийде.“

— Дух божий з нами! — скрикнули в трівожі
Всі конюхи. — Пять гір вже — кажеш — спас.
Що-ж се за гори, що за віл такий?

— Хиба-ж не знаєте, що в книгах пишуть?
Далеко десь, на самім краю світа
Є віл такий: родив ся він в той день,
Коли Христа розпято. Має він
Сім гір. Коли прийде на світ Антихрист,
Щоб всіх людей від Бога відвернути,
То проти нього проявиться з неба
Святий Ілля і буде бунтувати
Народ, аби Антихриста цурав ся.
А той Антихрист буде цар всесильний.
Пішле своїх вояків і шандарів
Проти пророка. Бог йому допустить
Іллю зловити, він його на смерть
Засудить. Але знає він, проклятий,
Що як з Іллі одна краплина крови
На землю впаде — вся земля займе ся
Й згорить. От він на хитрощі візьме ся:
Пошле своїх вояків і шандарів
На край землі, на тих сім гір і скаже
Вола отого взяти і зарізати
І з нього шкуру зняти. Розпріструть
Вони ту шкуру і на ній почнуть
Пророка мучити і катувати.
Та поразить Господь нечисту силу.
Є десь такий комарик, що напив ся
Христової крови, як капала
З хреста. Отой комарик саме в хвилі,
Як будуть мали різати вола,
Його в хребет укусить і в тім місці
Маленьку дірочку проколе в шкурі,
Таку, що оком і доглянуть годі.
Крізь ту то дірочку з крови пророка

Малесенька на землю крапля впаде.
І загорить ся вся земля від неї.
Спалить Антихриста і його все царство,
Спалить усі гріхи людські й терпіня,
Очистить землю, як від ржі залізо.
Тоді Господь прийде на суд страшний.

Вже геть було за північ. Віз звернув
До долу дишльом. Косарі стояли
Посеред неба. Холодно. Огонь
Погас. Зітхаючи глибоко, мовчки
Ще раз обходять коний конюхи.
Спокійно скрізь. Глибоке, темне небо
Горить над ними тисячами зізд.
Дрімає ліс в тумані. Наче чрія
У сизій пільмі клаптем чорним там
Лежить село.

І хлопці полягали
Хто на соломі, що приніс з собою,
А хто й по просту на траві росистій,
Лиш міх товстий під себе простеливши.
Лиш Сень не ляг. При вигаслім огнищі
Сидить він скулившись від холоду,
Недвигний, у якійсь глибокій думі.
— О Господи! — зітхне часом. — Не дай
Сліпому і глухому в світі жити,
Щоб не заскочив неготових нас
Великий день, страшний день суду твого! —
І він здригнув ся.

— Господи помилуй!
Се смерть у очи заглядає! — шепнув
І знов почав молити ся, ще щирійше,
Ще горячійше. Тихо сяють зорі
Немов манять до себе. Дух якийсь
Могучий і таємний пролітає
По над землю. Чує лет його
Усяке серце добре та чутливе
І тужно бєть ся, наче пташка в кліти.
Чого? Куди? По що? Дарма питати.

VII.

ДО БРАЗИЛІЇ.

I. Лист до Стефанії*).

Вельможна мамо, найяснійша пані!
Поклін тобі шлемо, твої піддані

Олекса Хмиз, Яць Хрущ і Чапля й Ружа,
Шлемо тобі привіт від твого мужа.

Коли тобі плетуть, що він умер, —
Не вір, матусю! Він здоров тепер.

Живий, здоров, як рибка у водиці, —
Се посвідчать і наші молодиці.

Най Бог його за се благословить,
Що не цуравсь до бідних загостить.

У Хмиза в хаті днів прожив зо двацять.
„Шандарів — мовив — мушу пильнувать ся.

„Ще рік мені блукати по землі,
Бс завзялись на мене сили злі.

„Як рік мине, тоді підйму бучу,
Всїй кривді і неправді шию скручу.

„Потїшу всїх, хто гнув ся і терпів,
А особливо вірних Русинів.

---

*) В р. 1895 агент еміграційний Джерголет обійшов майже всю східню Галичину, передягнений по мужицьки, закликаючи людей до Бразилії і вдаючи з себе пок. архикнязя Рудольфа. Листів подібних до отсего, вислано було багато з ріжних околиць Галичини.

„Із сего краю, що є край дідівський,
Жебрацький і шляхецький і жидівський,

„Я виведу свій вірний люд у край
Заморський, де є справді хлопський рай.

„В Бразилії царем я хлопським стану,
Там Жиду доступу не дам, ні пану.

„Сей край багатий, оком не зуймеш,
Ніхто ще там ланцом не міряв меж.

„Плідних земель безмірні там простори,
Буйні пасовиска, лісисті гори.

„У горах повно звірів, диких кіз;
Один там буйвол тягне з сїном віз.

„В лісах малпи — от звір несамовитий!
Що бачить, сам хапаєть ся робити.

„Освоюєсь, привчаєть ся сей звір
Врубати дров, позамітати двір.

„Там слуг нема з хрещеного народа, —
Освоїш пять-шість малп і є вигода.“

От так він нам балакав дни цілі,
Аж всі ми плакали старі й малі.

А далі мовив: „Час мені в дорогу,
Іду і віддаю вас Пану Богу.

„Я по Галичині вже ходжу рік,
Тепер піду ще на угорський бік.

„Передягніть, брати, мене по свому;
Що я тут був, не говоріть нікому!

„Жандармам особливо і попам
Не зраджуйте, бо буде лихо вам.

„І ждіть! Як буде поле знов зелене,
З гесною вам листи прийдуть від мене.

„Тоді ґрунти, хати і весь свій крам
Збувайте ! Я вам не такі там дам.

„А щоб мій лист відразу ви пізнали
І ошуканцям в руки не попали,

„Так ось вам знак — та тільки се секрет :
На листі буде підпис: Джерголет!“

По відході його ми всю громаду
Спросили на таємную нараду:

Прирадили по довгій боротьбі
Сей лист, о пані, написать тобі,

Про нього звістку радісну подати,
Щоб з нами й ти втішала ся як мати.

Сим кінчимо. Дай Бог тобі прожить,
А нам тобі в Бразилії служить !

II.

Коли почувеш як в тиші нічній
Зелізним шляхом стугонять вагони,
А в них гуде, шумить, пищить мов рій,
Дитячий плач, жіночі скорбні стони,
Важке зітханє і гіркий проклін,
Тужливий спів, дівочії дисканти,
То не питай: Сей поїзд — відки він?
Кого везе? Куди? Кому в здогін?
Се емігранти.

Коли побачиш на пероні десь
Людий мов оселедців тих набито,
Жінок худих, блідих, аж серце рвесь,
Зівялих, мов побите градом жито,
Мужчин понурих і дітий дрібних
І купою брудні, старії фанти
Навалені під ними і при них,
На лицях слід терпінь, надій марних —
Се емігранти.

Коли побачиш, як отих людей
Держать і лають і в реєстри пишуть,
Як матері у виходках дітей
Зацятькують, годують і колишуть,
Як їх жандарми штовхають від кас,
Аж поїзд відійде — тоді припадок!
Весь люд на шини кидаєть ся враз:
„Бери нас, або переїдь по нас!“ —
Се в нас порядок.

III.

Два панки йдуть по при них.
На дітей блідих громадку,
На жінок отих марних
Кождий глипнув по порядку.

Відвернувсь один панок
І зітхає: „От бідацтво!“
Другий же за ним крок в крок
Покликає: „То лайдацтво!“

„Що лайдацтво?“ — „Весь сей люд!
Рідний край на пшик міняє.“
„Нї — відмовив перший — тут
Винен той, хто їх спиняє.“

„Не спинять їх? Всі підуть
Десь за синє море з дуру.“
„Як же-ж їм не їти, як тут
Всі до спілки дрем з них шкуру.“

Розлучила нас юрба,
Та довгенько ще цікаві
Сперечались ті оба,
Де „лайдацтво“ є в сій справі?

IV.

Гей розіллялось ти, руськеє горе,
Геть по Європі і геть по за море!

Бачили мури Любляни та Рєки,
Як з свого краю біг Русин на втеки.

Руські зітхання й стогнання лунали
Там де Понтеби біліють ся скали.

Аж із Кормон, мов живого до гробу,
Гнали жандарми наш люд як худобу.

Небо італьське блакитне, погідне
Бачило бруд наш, пригноблене бідне.

Генуя довго мабуть не забуде,
Як то гостили в ній руської люде.

Будуть ще внукам казати проти ночі:
„Дивний тут люд кочував із півночі.

„Рідну країну з слізми споминав він,
Але з проклятем із неї тікав він.

„Спродував дома поля, господарство,
Вірячи байці про Рудольфа царство.

„Дома покинувши землю родинну
Гнав ся, щоб мрію ловити дитинну.

„Смілий у мрії, у вірі беззглядний,
В дійсности наче дитина безрадний.

„Ані порадитись, ні побалакати, —
Знав він лиш гнуть ся та жебрати та плакати.“

Гей розіллялось ти руськеє горе
Геть по Європі і геть по за море!

Доки Гамбурські, важкі паровози —
Де ви не ляляли ся, руської сльози!

Всі з тебе, Русине, драли проценти:
Польській шляхтичі й швабські агенти.

Що то ще жде тебе на океані?
Що у Бразилії, в славній Парані?

Що то за рай ще тобі отвираєсь
В Спіріту Санто і Мінас Джераес?

V. Лист із Бразилії.

Сусіди любі! Пише вам Олеся.
Ми всі здорові й добре нам веде ся.

Сім місяців отсе мовчали ми,
Аж на кінці мандрівки стали ми.

Серед лісів тут живемо в бараці
І маємо страшенно много праці.

Рубаєм дерева на сяжень грубі —
Одно два дни довбем. сусіди любі!

За рік оттак чень буде чистий морг,
То будем сіять. Живемо на борг.

Боргує нам уряд, покіль до свого,
Курузи, бульбу, сіль — і більш нічого.

Не розлучали нас і на пять хвиль...
До міста маємо п'ятнацять миль.

В лісах, під горами... Та ми не ропчем,
Доріг нема, стежки, дасть Біг, протопчем.

Та ви цікаві, як нам до води
Доїхалось, а потім аж сюди.

До Відня їхали спокійно в купі;
У Відні нас три дни держали в цюпі.

Пустили нас, лиш пан якийсь від нас
Сім срібла взяв, що підписав нам пас.

З Понтеби завернули нас до Грацю,
Там три неділі мали з нами працю.

Писали до Стрия, Мостів і Кут,
А нам казали: „Зачекайте тут!“

Палазя там умерла від уроків,
А лікар Німець мовив: „З браку соків.“

Івась умер напевно від нічниць,
А лікар мовив: „Не плетіть дурниць!“

Та як ще Гриць, Оксанка, Рузя вмерли, —
Пустили нас: „Ідіть, куди наперли!“

До моря ми добрались без біди,
Лиш що до нас присілись два Жиди

І видурили від Баланди й Хмиза
По десять ринських за якісь авіза.

Та на одній пересідці якомсь
Згубив ся і пропав Юрків Антось.

В Генові ми сім неділь шифу ждали,
За містом в норах як Цигани спали.

Поганий край! Докучив голод нам,
І горячок понабирались там.

Сім штук дітий, Онищиха й Чаплиха
І Хрущ старий там вмерли. Збулись лиха.

Було-б нас більш померло, бо якась
На нас італьська панї завзялась

І випросила в короля свідоцтво:
Держать їх, аж їм вимре все жіноцтво.

Хрест божий з нами! Певно се була
Якась безбожна упириця зла.

Бо справді на жінок у тії доби
Ударили найгіршії хороби.

Та Бог наслав на тую злюку бич :
Попавсь нам лепський Русначок-панич,

Списав він лист від нас слізми облитий
До їх там королеви Маргарити.

Все розповів : як нас тут трясця бє,
Як відьма нічу кров жіночу пє,

Що тут дітий без корму сохне й плаче,
Як з відьмою король у гречку скаче...

І допомгло. Пустили нас як стій,
Урвало ся поганій відьмі тій.

А як ми вже на корабель сідали,
То панича від нас арештували,

Немов би то він ошуканець єсть.
Він нам шепнув: „Се злої відьми мєсть !

„Мовчіть, бо пропадете всі до чиста!“
Ми — ша! Пропало наших ринських триста.

По морі ми плили без злих пригод,
Лиш хорував погано весь народ.

На морі вмерло девять душ народу ;
Їх замісь погребу метали у воду.

Най Бог боронить від такої тьми,
Як матері ридали за дітьми,

Коли їх риби довгі мов ті бальки,
Зубаті, чорні, рвали на кавалки !

В Бразилії ми теж зазнали зла :
Пропасниця лиха на нас зайшла.

Три місяці чекали ми на квіти :
Три хлопи вмерли тут і три кобіти.

Пять хлопців до услуг продали ми,
А сїм дївчат пішло в такі доми.

Про хлопців доси ми не мали вісти,
Дївчата раді: є що пити й їсти.

Що-ж ще писать вам? Тут новин не гук.
Пять душ нам доси вмерло від гадюк.

Тут по лісах блукають дикі люди,
Бють наших і їдять. І нам мабуть те буде.

Та може дасть нам Бог іще піднять ся.
Було нас сорок, є ще вісімнадцять.

Одно лиш жаль, що вже по руськи тут
Молить ся нї балакать не дадуть.

На нас у місті крикнув Кандзюбінський:
„Nie wolno tutaj gadać po rusińskij !

„Tu polski kraj i polski Bóg i król !
Po polsku gadaj albo gębę stul !“

Га, що-ж, коли так острий ферлядунок,
Хай буде й так ! Який нам тут ратунок ?

Сим кінчимо. Прощайте ! Ждіть від нас
Звісток, як нам заблісне ліпший час.

VIII.

ІЗ ЗЛОБИ ДНЯ.

Із трицятиліття 1878—1907.

І. На зорі соціалістичної пропаганди.

Обривають ся звільна всі пута,
Що вязали нас з давнім житєм!...
З давніх брудів і думка розкута —
Ожиємо, брати, ожием!

Ожиємо новим ми, повнійшим
І любовою огрітим житєм, —
Через хвилі мутні та бурливі
До щасливих країв попливем.

Через хвилі нещастя і неволі,
Мимо бур пересудів і зла
Попливем до країни святої,
Де братерство і щастє й люба.

Виступаймо до бою нового
Не за царство тиранів-царів,
Ані те-ж за попів, ні за Бога,
Ні за панство неситих панів.

Наша ціль — людське щастє і воля,
Верх освіти над віров сліпов,
І братерство велике, всесвітнє,
Вольна праця і вольна любов.

Але твердо тра в бою стояти,
Не лякаться, що впав перший ряд;
Хоч по трупах на перед ступати,
Та ні крок не вступати на зад.

Се-ж остатня війна ! Се до бою
Чоловіцтво із звірством стає,
Се поборює правда неволю,
„Царство боже“ на землю веде !

Не моліть ся вже більше до Бога ;
„Най явить ся нам царство твоє !“
Бо молитва слаба там підмога,
Де роботи й ума не стає.

Не від Бога те царство нам спаде,
Не святі на руках принесуть,
Але власний наш розум посяде,
Сильна воля і спільний наш труд !

Писано в початку 1878 р. у львівській в'язниці, друковано на чолі видання „Громадськиј Друг“ 1878, ст. 1—2 п. з. „Товаришам з тюрми“.

II. Дума про Маледикта Плосколоба.

Пропав дух революції !
Кричать старі незнайки :
„Не тра нам конституції,
Лиш бука та нагайки !“

Генріх Гайне.

Ой як стала по цілому світі велика біда,
Як не стало мирови християнському ні сюда ні туди,
То у славному місті Безпантелику
Збирало ся лицарів буй-турів без лику.

То Безпантелицький князь Маледикт Плосколоб,
На прізвище „Капустяний Лоб“
Скликає всю свою громаду,
Аби радити преславную раду,
Як їм дружно на ворога „русскости“ стати,
Його під ноги стоптати,
Із світа божого без полики зігнати.

То зійшли ся в „Народнім Дворі“
Всі поборники, буй-тури, богатирі.
Що перший поборник Міх Ковальський,
Що славний бесідник Тихович Мовчальський,
Що третій буй-тур Наум Безумович,
На прізвище „Рак Поступович.“
Був там іще старець божий Митро Політа,
Що ума не набрав ся через довгії літа,
Всі книжки крім псалтирі бракує,
День і ніч Богу аллилую ликує.
А при нїм був чесний отець Холява,
Котрому вічна в Рутенїї слава;
А з поза них невідступна Сорока
Поглядала на соньмище з-під ока.
Тут були ще й інші нїмі фігуранти,
Самі чесні Рутенці — обскуранти,
Самі мудрі, хоть скупі на слова,
Лисі голови, грубі черева.

То почав попереду сам князь казати,
Бородою на всі боки хитати, —
Говорив ось якими словами:
„Господинове почтенні, погано буде з нами!
Нападають на нас не-„Другів“ легіони,
Клевечуть на нас не-„Правд“ міліони,
І зимою й літом
Поругають нас перед цілим світом!
А ще стали слова нашого языка зневажати,
Стали нас вузкоглядами звати,
Та ще сміють публично нас критикувати,
Та кричать, трохи не похрипнуть,
Що гроші народні до рук наших липнуть!
Гей, почтенні господинове, погано ся діє!
Щось наше давнє сонце замеркло, не гріє,
Щось наша давня пісня німіє!
То-ж я нинї зазвав вас сюда,
Розповів, яка наша біда, —
Дайте раду, як злу запобічи,
Щоб не стали ся з нами ще страшнійшії річи!“

На ті слова люто фукнув Міх Ковальський,
Та й слова не пікнув Тихович Мовчальський;
Тільки обізвав ся Наум Безумович,
На прізвище Рак Поступович:
„Я то давно говорив і ще раз кажу,
Що нам треба на прах розбити силу вражу,
Треба простий народ за собою потягнути;
А щоб се могло бути,
То я раджу, як радив давно,
Зробити лиш се одно:
Видати в Ставропигійській печатни
Святий Требник маленько-форматний,
В синій і червоний папір пооправляти,
І по золотому селянам продавати.
То з того і для нас будуть зиски,
І наші вороги постулюють писки,
Бо скоро в Требнику хлоп затопить ся,
То вже ніяка наука його не вхопить ся.“

На се радо пристав Митро Політа,
І Холява сказав: „Rada wyśmienita!“
А Тихович Мовчальський на їх похвалу
Кивнув головою помалу.
Тільки славний Ковальський Міх
На дивне диво для всіх
Заговорив спокійно, трохи не жалібно:
„Заки зможемо сю річ обговорити подрібно,
Треба насамперед усього світа увагу на те звернути,
Що на нашій почті не можна руських карток добути,
Що злодіїв, які є між нами,
Засуджують польськими словами,
Що Ляхи наш язык нехтують,
Хлопські ґрунти польським языком ліцтують!“

На се радо згодив ся Наум Безумович,
І притакнув славний Мовчальський Тихович,
Лиш Митро Політа додав ще від себе,
Що в уряді вистарати ся треба,
Аби для блага церкви святої

Поверх кожної картки поштової
І поверх кожного декрету судового
Намальований був хрест святий бого-
Носний. — На се князь кивнув головою аж двічі,
Тільки додав, що то не належить до річи.

По тім підняв ся з місця отець Холява,
Котрому вічна в Рутенії слава,
І заговорив „со смиренієм і страхом“ :
„Воно то ще не так зле, якоже мняхом !
Бо доки лиш гинуть і вірують люде,
То хліба для нас досить буде.
Але ми чули страшну горренду,
Що попи по селах не зважають на нашу куренду,
А хлопам книжок позичають,
Значить, себе і нас хліба збавляють.
Тому моя рада така :
Хто знає такого попа або дяка,
Нехай зараз про се донесе начальству,
Щоб раз зробити кінець такому нахальству.“

Отсе остатнє слово
Вимовлене різко, громово,
Дуже Наума Безумовича злякало,
Мов камінь тяжкий на серце йому впало.
Адже-ж він і сам був тому гріхови причасний,
Бо видавав на зиск і пожиток власний,
Прегарні книжки для тих, що не вміють читати,
А тепер іно що зачав друкувати
Для народа простору „Науку Самодурства,
„Начало Глупости“ і „Богу милыя Бздурства.“
Ось він, щоб свого боронити,
Устав і так зачав говорити :
„Се правда, що сказав отець Холява,
І за те йому вічна в Рутенії слава !
І я сам се давно казав і кажу,
Хлопам книжок давати не ражу.
Правда, можна й давати.
Та треба вміти добре вибирати.“

Але Холява перервав йому на тім слові :
„Я вже бачу по вашій мові,
Що ви хочете себе боронити,
І свої книжки в народі ширити.
Не бійте ся, — я не про них говорив !
Де-ж би я вам таку пакість творив !
Та-ж знають усі рутенські мужі,
Що ваші письма, то мов жерело живої калюжі ;
Хто раз із них напе ся до сита,
Тому голова на вік немов довбнею забита !
Я власне хотів про те говорити,
Щоб ваші письма в народі як найбільше ширити.“

То на те князь Маледикт Плосколоб,
На прозвище „Капустяний Лоб“,
До всего збору гнівно промовляє :
„А най же вас, господинове, чорт позабирає !
Ви тут плетете всілякі андрони,
А в нашім княжестві скрежет зубів і стони !
Тут тільки о те йде, щоб того не-„Друга“
Зігнати зо світа, нехай як котюга
Заслужених мужів чіпати не сміє,
І превратні ідеї по краю не сіє!“

Оттоді то всі дивним дивом дивували,
Що як давно вже свою бесіду зачали,
А й доси про ціль її не знали !
То Міх Ковальський зашипів як котелик,
А Тихович Мовчальський скрутив ся в скрутелик,
Тільки Наум Безумович радить, як радив давно —
Усе одно :
„Усіх, що взяли ся не-„Друга“ фабрикувати —
Перед суд рутенський запізвати ;
А позаяк се, о скільки чути,
Самі недоварені студенти мають бути,
То накрутити їм вуха, загрозити карциром,
І відпустити со миром.“

Але отець Холява на те не пристав,
А конче тяжшої кари для них вимагав

„А що, — каже, — як вони на наш суд не постають,
А ще й нас самих осміють?
На мою думку їх треба полапати,
З них публично злого духа ізгнати,
Кожному на ринку по три конві води на голову на-
[ляти,

А потім звязаних під святоюрські сходи повсаджати.“

Та рада всім видала ся добра і властива, —
Навіть сам князь прихильно головою покивав.
І як стій своїх слуг прикликає,
За фабрикантами не-„Друга“ в погоню висилає.
„Ви мої вірнії слуги-ребята!
Буде вам від мене добра заплата,
Лиш ідіть за фабрикантами не-„Друга“ погоньми
Со оружьем і дрекольми,
Звяжіть їх добре всіх до одного
І приведіть на суд збору цілого.
Справляйте ся швидко, зручно, не ліниво;
Ось вам десять центів на пиво.“

Слуги вклонили ся, десять центів узяли,
Князя Плосколоба в руку поцілювали,
Патиків та мотузя понабирали,
За не-„Другами“ в погоню пігнали.

А князь Маледикт Плосколоб із своєю громадою
Занимає ся дальшою радою.
Ось устав славний бесідник Тихович Мовчальський,
Йому обіцяв допомагати в мові Міх Ковальський;
Пронесло ся його слово громове:
„Мої господинове!“

Що далше казати, бесідник не знає,
Глядить на Міха Ковальського, той не підповідає.
І було би, бачить ся, на тім і стало,
Як би не було йому добре слово в голову впало.
Він осмілив ся, кашельнув і всім на диво
Сказав: „Господинове, кажім післати по пиво!“

Тут не хвиля загула, не лози зашуміли, —
Всі Рутенці, що доси стовпіли-німіли,

Почали „Добре, добре!“ гукати,
Тиховича Мовчальського над усіх беїдників вихваляти.
„От бесїдник! Слово сказав,
То так, мов сокирою втяв!“

Зараз його раду сповнили,
Півбочок пива до „Народного Двору“ прикотили,
Чїп відоткали руками,
І почали пити повними склянками.
Пють собі, пиво потягають,
Тай про розумні бесїди не забувають.
„Ось Міх Ковальський велїв усім склянки наповнити,
І так почав говорити :
„Господинове, вислухайте мою мову !
В началї було „Слово,“ —
Ходило воно все на паску,
І мало в бога-батюшки велику ласку.
Аж нараз його закортіло,
І „плода познанія“ вкусити захотїло.
„Се не подобалось батюшці-богу,
Він сплюнув і відняв свою руку від нього.
„Ось і пішло воно по світі з торбами,
Не стало ласки божої над нами.
І довго блудили ми грішні
У тьмі кромішній,
Аж доки преславний наш князь Плосколоб,
Котрого не дармо величають Капустяний Лоб,
Не отворив нам назад дверей раю
І не привіз ласки божої для цілого краю.
Він наш спаситель, наш Месія,
Хоть у нього чоло плоске, а довга шия ;
Він нам показав, що за погана річ — народня освіта,
Для того заспіваймо йому Многая літа!“

То всі Рутенці, мов давно того й ждали,
Многая літа велегласно заспівали,
А князь з душею твердою
На знак подяки кивнув головою.

Але ось устав Митро Політа
І зачав говорити від потопа світа,
Про те, як то грішників усе сам Бог карає,
То водою, то огнем сокрушає.
Далі почав доводити обширно,
Що фабриканти не-„Друга“ согрішили безмірно:
Бо, по перше, як устають,
То хреста святого на собі не кладуть, —
А по друге — кирилицю святую
Зовсім нехтують, —
А по третє — завели якийсь „фонетичний“ правопис,
І до кожного числа сам чорт із пекла присилає їм
Та коби ще поганці мовчали [допис.
А як їх зачепиш, аби не кричали,
А щоб зважали на Христову притчу знамениту:
„Коли хто тебе вдарить в одну, то ти підставляй ще-
Але всего того у них не чувати, [другу ланиту!“
Тож конче треба їх добре покарати.
От я вношу поперед усього:
Як не схочуть виректи ся свого бого-
Хульства, то їх приплювати, звязати,
І Понтійському Пилатови на розп'ятіє віддати.

Тут деякі Рутенці зачали кричати:
„Отче Митре Політо, ви, бачу, пили за багато!
Хиба ви не читали урядовий вістник,
І не знаєте, що в нас уже инший намістник?“

Але ось не води зашуміли,
Не коні злопотіли,
Се Плосколобові слуги з розгоном надлетіли.
У одного ніс замазаний кровю,
Другий за лице держить ся рукою,
Третій реве, що йому вибили зуб,
А четвертий, що йому вискубли чуб.
То Рутенці коли сеє вздріли,
То зо страху немов постовпіли,
І кричать, допитують, мов несамовиті:
„Та скажіть, як і за що були ви побиті?“

В тім один слуга прийшов до пам'яті трошки
І почав розповідати від дошки до дошки :

„Не в тім, — каже — штука, як нас били,
А в тім, що ми їх не зловили,
Що ми навіть себе оборонити не встигли,
Та таку перемогу потерпіли.“

„Ну, розумієть ся, — зауважив Холява, —
Їх перемогти не легко, бо то з чортом справа !“

„Ой, певно, що з чортом, — відповіли слуги, —

„Іно що ми їх хотіли зв'язати на шпудли,
А вони для нашої згуби

Як не таранять нас кулаками в зуби, —

Так ми й про світ божий забули, —

А вони нас бабавх долі сходами пхнули.

Та ще за нами кричали :

„Най прийдуть ті, що вас прислали,

То ми потрафимо й їх

Нагаратати всіх !“

То Рутенці на такі вісти

Не знають, де стати, де сісти,

Не знають, що тепер робити,

І яким способом зачате діло скінчити.

Міх Ковальський зашипів як котелик,

А Тихович Мовчальський скрутив ся в скрутелик,

Митро Політа двічі перехрестив ся,

А Холява аж у язик укусив ся ;

Хотів було щось сказати,

Всім відваги додати,

Але як побачив кровавий ніс і рот пухнатий,

То й самому душа забігла в п'яти.

Навіть Наум Безумович, славний дипломата,

Не вміє ніякої поради дати ;

А сам князь зо страху аж поблід,

Бо бачить, що тяжко бунтівників покарати як слід.

Але аби яко-такто інших оживити,

Почав так говорити :

„Господинове, скажу вам сміло,

Було-б се дійсно богоугодне діло,

Тих бунтівників не-„Другів“ ізбієніє,
Але кому-ж знов миле носа толкновеніє?
Не зле було-б також злого духа з них нагнати,
Але кому-ж за те хочеть ся по пиці брати?
А що до істребленія врагов,
То скажу просто — шкода грішних зубов!
За тим з одного боку,
Коли ми вже тут зібрали ся раз до року —“

Але в тім Ковальський Міх
На дивне диво для всіх,
Забувши для князя всяку реверенцію
Сказав йому страшну імпертіненцію:
„Хоть ви й князь рутенський, але скажу вам правди
Най вас чорт пірве і вашу промову! [слово,
Таже повинні ви хоч на тільки розуму мати —
Наперед подумати, що хочете сказати,
А не плести нам тут сухого дуба,
Коли бачите, що всім нам грозить згуба.“

То Рутенці як ті слова почули,
Так таки й языка в роті забули;
Повитріщували очи, повтвирали роти,
І не знають, чи сидіти, чи геть іти.
Деякі навіть великого боя мали,
Аби князь і Міх Ковальський бійки не почали.
Але на диво князь за таку страшну образу
Не образив ся ані разу,
А тільки скрутив ся в три партиці.
І до рота встромив власні рукавиці.

Довгий час увесь збір мовчав, —
Аж на раз Митро Політа встав,
І як було на разі потрібно,
Почав говорити дуже жалібно:
„О горе мені, грішному мірянину,
Що тут мушу слухати таку бештанину,
Що мушу чути, як наші дві найперші підпори
Заводять між собою спори!

Зважте, господинове, що ви обидва —
Одна Рутенії голова,
І що доти Рутенія в добрім ході,
Доки ви в добрій згоді,
І що як одну голову на дві половини розтяти,
То мусять два півголівки повстати.
Просто не сваріть ся, не доводіть нас до згуби,
А беріть собі людське в зуби!“

На ту промову князь аж лекше відотхнув,
А Міх Ковальський фукав, мов нічого й не чув.
Але ось устав отець Холява,
Котрому вічна в Рутенії слава,
І щоб усяким спорам кінець зробити,
Почав ось що говорити :
„Мої господинове ! Дякуймо всевишньому Богу,
Бо я нині встаючи ступив на ліву ногу,
І гадаю собі : „Ов, буде якесь лихо !“
І ось воно й є ! Але ша, тихо !
Добре, що лише на тім стало,
І що нас більше нещастє не спіткало !
Закінчіть тепер усі спори і звади,
І слухайте моєї ради !
Треба нам іще остатнього способу стрібувати :
Від святого Юра хрести й кадильниці забрати,
Три кірці води по три рази освятити
І проти не-„Другів“ хрестовий похід оголосити.
Злий дух боїть ся свяченої води,
І не зможе зробити нам ніякої біди, —
Ба, він навпроцапй втече від кадила,
А тоді тих поганців легко сприможе наша сила.“

На ту раду всі аж сплеснули в руки :
„Кінець уже нашої муки !
Один хрестовий похід знищить всего зла причину,
Зітре противників на трину !“
Митро Політа з утіхи аж просіяв,
І вже в голові слова анатеми укладав.

Міх Ковальський також утішився немарно,
І погадав собі, як то буде гарно,
Як він буде йти в поході передом.
З найбільшим у руках хрестом.
Тихович Мовчальський також звеселився,
Бо він у всяких процесіях дуже любився,
І звичайно як не з хоругвою то з дзвінком носився.
Ба, й Наум Безумович, сам себе по колінах поклепав,
Хоч не рад був, що сам на той дотеп не впав.

Тільки князь Маледикт Плосколоб
Наморщивши свій капустяний лоб
Сидів мовчки посеред того шуму,
І видно було, що думав важку думу.
Того Рутенці не надіялися по князю Плосколобі,
І хвилю було тихо, як у гробі...

І на раз серед тої тиші вдарив грім,
Якого ще доси не чував „Народний Дім.“
Ото князь Маледикт на гірку іронію
Лягнув себе по чолі долонею
І скрикнув: „Ах я осел, осел,
Хоч голова в мене як пивний котел!
І по що я рутенську раду скликав,
По що бідних слуг на претерпіння слав,
Коли можна було без найменшої гризоти,
Одним махом позбути ся тої голоти!“

Князь зупинився. Рутенці мовчали,
Не знаючи в чім діло, лиш очі повитріщали.

„Господинове, — сказав по хвилі князь, —
Ви не знаєте, яка моєї бесіди звязь?
Дуже проста! Хоть я капустяний князь і маю ка-
[пустяну громаду,

А таки сам дам тим не-„Другам“ раду.
Не треба ні хрестів ні походів,
Ні жадних інших короводів!
Не треба їх вганяти в амбіцію,
А по prostu донести на них у поліцію!“

Чи ви бачили, як не раз підчас бурі
Нависнуть чорні хмари, понурі,
Блискавки мигтять, мов гадюки кроваві,
Сонце тоне в клекоті та темряві,
Душно, тяжко, мов скали залягли над землею, —
Хвилю тихо, мов смерть пролітає над нею, —
Нараз грянуть громи, земля задрожить,
І буря зависє, зареве, засвистить;
Так само й тут було, коли почули Рутенці
Думку їх князівської ексцеленції.
Хвилю неначе мліли-стовпіли,
Потім на раз страшними голосами: „Браво, браво!“
І крики брава без кінця несли ся, [заревіли.
Аж „Народного Двора“ мури трясли ся,
Аж кам'яні стіни тремтіли,
Аж вікна, мов живі, дзеленькотіли,
Аж усім в ухах, мов гармати шуміло,
І в очах мінило ся, темніло...

* * *

Але що се, чи сон, чи ява?
Одна хвиля, і я не чую рутенського брава;
Щезло соньмище, князь і всі раби його львівські
[й нельвівські,
А я — сам у пустій хатині на вулиці Кляйнівській.
Крізь отверте вікно дух холодний потяг,
І доносить до мене клекіт і гамір міського житя.
Що се було зо мною? Я озирнув ся,
І з дива аж забув ся.
Передо мною любезне „Слово“ лежало.
Я читав його, і на сон мене зібрало.
І все, що в шумні слова було обвите в письмі,
Я бачив правдиво у сні.

Написано в червні 1878 р., друковано тодіж окремою брошурою, драгоманівським правописом, н. з. „Дума про Маледикта Плосколоба. Із старих паперів випорнав Джеджалик. Львів, Перша Звязкова друкарня під зарядом А. Маньковського. 1878,“ малої 8-и стор. 16, з епіграфом на титулі, який передруковано висше перед текстом.

III. Дума про Наума Безумовича.

I.

Ой були віки Трояна
Славні, кажуть, і багаті,
Хоч ні один ще Рутенець
Не сидів тоді в райхсраті.

Густо-часто ще й опісля
Сонце і на нас світило,
Хоч про книжочки Просвіти
Ще й нікому ся й не сніло.

Була, кажуть, честь і слава,
Військова, козацька справа,
Що по світі гомоніла,
Гомоніла, тай пропала.

Все пропало! З тіла Руси
Облетіли давні шмати, —
Тра нового вже кожуха,
По новому треба вбрати.

Все пропало, — а пропале
Ніщо в пісні й споминати,
В нас нові тепер герої,
Про нових нам і співати.

Гей засіли депутати
Гень у Відні, пане брате, —
У віденському райхсраті,
Є й рутенські депутати.

Є там славні „батьки Руси,“ —
Се нові у нас герої,
Се надія нам — вони нас
Виведуть з біди старої.

О, вони нам, бра, обчистять.
Не лиш тіло, але й духа
Від п'янства, від лїнивства,
І від ґрунту й від кожуха —

Геть обчистять! Будем, брате,
Чисті, вільні, мов святії,
І тоді для всеї Руси
День свободи надоспіє.

О, тоді аж увійдемо
Наче Лазар із барлога,
З того падолу податків
І додатків в царство Бога.

О, тоді аж станем легкі,
І свободними устами
Заспіваєм так, що Христе!..
Словом — рай буде між нами

Лиш заждім! До благодати
Лиш дрібниці нам хибують;
Решту наші депутати
Незабаром домайструють.

Лиш заждім! А поки ждати,
Тої з неба благодати,
Слухаймо, що депутати,
Будуть в радї глаголати!

II.

Пан міністер хоче гроший
На казарми, на гармати,
На мундури, окупацї, —
Райхсрат гроші мусить дати.

Пан міністер чемно просить
Гроший зо сто мілїонів,
І рахунок розкладає
Серед жартів і уклонів.

Хоч рахунок недокладний,
Аж крізь діри вітер віє, —
Але що кому до того,
Де міністер гроші діє?

Хоч край в нужді, темний, бідний,
Та міністер бо хороший,
Такий милий, такий чемний,
Тай так любо просить гроший!

„Тра піддержати повагу...
Тра в розвою не вступати...
Тра нові мундури шити,
Тра нові гармати лляти.

„Гроший тра сто мільйонів,
Правда, що здалось би більше,
Та на сей рік досить того, —
Решту додасте пізнійше.“

Пан міністер красно просить,
Чому-б., бачить ся, не дати?...
Але райхсрат починає
Розговори і дебати.

Розговори і дебати:
Чи все дати, чи не дати,
Чи край може, чи не може,
Чи потрібні нам гармати?

Розговори сюди, туди,
Пан міністер чує нуди...
„Що, гадає, плести дуби?
Як я схочу, так і буде!“

Пан міністер добре знає,
Куди діло за чуб взяти, —
Камердінра посилає
Між рутенські депутати.

„Камердінер, осьде пачка!
Що в тій пачці, не питай ся, —
На — де посол Безумович, —
Швидко д ньому перепхай ся.

Дай йому.“ Слуга полетів.
Пан міністер вже не дбає.
Що гадає — Господь знає,
Але райхсрат знать не знає.

У райхсраті при дебаті
Всі Рутенці шепчуть стиха:
„Треба дати й без дебати, —
Пощо крику, пощо лиха!“

Тільки славний Безумович,
Прозваний Рак Поступович,
Підгортає сивий волос, —
Просить сміливо о голос.

Пан міністер тее бачить,
І думки йому віщують:
„Безумович бере гроші,
А Рутенці голосують!“

III.

„Гей панове депутати,
Австріяцькі вірні люде!
Слухаю я вашу мову,
Тай гадаю: „Що то буде?“

„Що то буде з нашим краєм,
І з урядом і з церквами,
Коли дух гордий, безбожний
Вкоренив ся вже між вами?“

„Пан міністер хоче гроший
На мундури і гармати,
А ви в гордості плетете:
„Чи все дати, чи не дати?“

„Пан міністер! Ви згадайте,
Що се власть! А час вам знати,
Що усяка власть від Бога, —
А власть може розказати!

„Уважайте: він не каже,
Тільки просить дуже гречно, —
Ще вам мало?... Раджу: дайте!
Бо не дати — небезпечно!

„Він рахунки розкладає,
І толкує перед вами,
А ви смієте сварить ся
Богохульними словами!

„Впрочім — ох, мої панове,
Важко серце розпороти, —
Ви-ж згадайте: хто ви? що ви?
Ви австрійські патріоти!

„Так ви стоїте на стражи
Чести і поваги краю?
Честь, повага упадає,
Сторожі міністра лають!

„Ох, панове депутати,
Сумно навіть погадати:
Пан міністер гроший хоче,
Ви вагаєте ся дати!

„Уважайте лиш на мене:
Я ось і мої собрати!
Пан міністер зажадає, —
Ми не смієм відказати.

„І не думайте, панове,
Що в нас розкіш і достатки!
Нї, і в нас не одна нужда
Обдирає з пліч манатки.

„Наш народ страшенно бідний,
Так страшенно, депутати,
Що не буде вже мав далі
За що службу раз наняти !

„В нас хати — свинячі кучі,
А церкви мов оборogi, —
Люд жиє в нас лободою,
Аж му пухнуть руки й ноги.

„В нас Жиди днуть за горівку.
Ґрунт за лихву ліцiтують,
А Ляхи ще нашу мову
І наш обряд геть нехтують.

„Ми досить уже терпіли,
Така була воля неба,
Та протерпимо ще більше,
Коли того буде треба.

„Бо терпіти і корить ся,
Сего нас батьки навчили,
І як треба, мем корить ся
І терпіти й до могили.

„Отже-ж, хоть таке в нас горе,
Хоть так тяжко крепіруєм,
То про те ми сміло, явно
За міністром голосуєм.

„Ми не були ворохобні
І не будемо ніколи, —
Треба побільшить податки,
То й побільшуєм поволи.

„Ми австрійські патріоти, —
Ми для Австрії готови
Не то гроші — кров віддати
Як би було треба крови.

„Що ми скажем, люд то зробить,
Лиш як слід його стиснути.
Край великий, — сто мільйонів
Можна буде ще добути!

„Ми австрійські вірні діти,
Не покинем неньки свої,
Будем вірні їй до смерти, —
Ні, до торби дідівської!

„Хоче гроший пан міністер, —
Як ми сміємо не дати?
За міністром голосуєм,
Бо ми руські депутати!

„Лиш одну надію маєм,
На міністра.. Ясний пане, —
Чень-же, хто вам вірно служить,
То й заплату той дістане?

„Ми за вами, більшість з нами,
Що ви хтіли, те і буде.
Але зважте, — ось о трінгельд
Просять бідні руські люде.

„Просять руські депутати,
Що терпіли так багато,
Щоб ви зволили за вірність
Їм маленький трінгельд дати!

„Як вода потрібна морю,
Хлопам полотняник зрібний,
Як волам потрібна паша,
Так і трінгельд нам потрібний.

„Як належить Богу свічка,
Хрест владиці, а серп женцям,
Так і трінгельд, ясний пане,
Нам належить ся, Рутенцям.

„Як дожджу чекає каня,
А душа спасеня з неба,
Так чекаєм ми трінгельду,
Бо трінгельду всім нам треба.“

IV.

Так преславний Безумович
Говорив при тій дебаті,
І пішла хороша слава,
Про Рутенців у палаті.

Говорили різні люди,
Говорили сюди й туди,
А міністер усміхнув ся:
„Як я хочу, так і буде!“

Пан міністер усміхнув ся
І думки йому віщують:
„Безумович бере гроші,
А Рутенці голосують.“

*Написано літом 1878 р. і друковано в збірці „Молот“
ст. 110—113 і окремою відбиткою, яка одначе була скон-
фіскована поліцією.*

IV. Воронізація.

Раз ворони у сусідстві
Із сороками жили,
Густо-часто в горю бідстві
Одні другим в поміч йшли:
Та в домашні власні діла
Одні одним не встрявали,
Аж зла доля захотіла,
На забій сварить ся стали.

Бач, навкучило воронам,
Що сороки все цокочуть,

Що говорять острим тоном,
В чорне вбрати ся не хочуть,
Що хгости довжезні носять
І вертять ся так чепурно,
Де їх просять і не просять, —
От, звичайно некультурно!

„Ви на нас глядїть, — казали, —
Ми в культурі висше вас,
Чорні фраки повдягали,
Крачем звільна раз по раз.
От і вам пора в культурі
Наперед вже поспішать ся
То значить: до нас подібним.
Стати — воронїзувать ся!“

Мудра рада, та дурнії
Ті сороки — анї руш!
І ворони взріли туж,
Що й зовсім нема надїї.
„Га, не хочуть просвічать ся,
Менші сестри добровільно,
Ми їх змусимо насильно
Зараз воронїзувать ся!“

Отже-ж в пориві любови
Й брацтва прийняли ся в скок.
До просвіти та обнови
Непросвітних тих сорок.
Ще-ж їх те муляло трохи,
Що тоті ліси та пущі,
Де гніздили ся сороки,
Були більші, красші, густші.

І поперли всі юрбою
Нести світ воронїзації,
Хоч би боєм і війною,
Хоч би кривдою й без рації.
Без опіки й охорони
Власні гнізда полишали —

А вам звісно, що зискали
За той час оті ворони ?

Правда, піря із сорок
Вискубли чимало таки,
Та культури і на крок
Не поперли чорні фраки.
А за те шуліки й кані
Власні гнізда їх напали,
Яйця їх повипивали,
Діти ззіли на сніданє...

*Друковано в гумористичнім двотижневнику „Зеркало“
1882, ч. 17, із 1 вересня.*

V. Дрогобицька філантропія.

Що се звенить, що се гремить,
По городі лунає ?
На дохід бурси для дівчат
Дрогобич баль справляє.

То доктор Генгст, а wojler Jüing
Ту думку пропагує,
Заняв ся нею щиро сам
І сам баль аранжує.

А за свій труд і за свій плян
Одно лише — се жарті ! —
Собі прирік : для свояків
Свобідні вступні карти.

А своячок, приятельок
У нього там не мало,
Так щс як балю день прийшов,
На продаж карт не стало.

Професорки, уряднички
З гніву аж в штуки рвуть ся,
Що вільні карти Жидівкам,
А не їм дістають ся.

І хоч християнським дітям мав
Припасти дохід, — таки
Всі змовились не йти на баль,
І не пішли сараки.

А Жидівок прийшло май май,
Жидків також не мало,
І все те геть аж пізно в ніч
І пило і гуляло

Числили дохід другий день,
Він досить був великий:
Буфетчик ринських пятьдесять,
І пятьдесять музики.

Блаватні купці пару сот,
Зо сто кравець французський,
На бурсу для дівчат мабуть
Лишило ся дві „шустки.“

Друковано в тімже „Зеркалі“, ч. 24, з 15 грудня.

VI. Руси́нам фаталі́стам.

„Акбар Аллах! Бог великий!“
Каже Турчин каву пючи.
„Що тобі засудить Аллах,
То засуд вже немину́чий.
Як повиснуть, то повиснеш,
Хоч топи ся в морських валах:
Як втонуть, втонеш, хоч вішайсь,
Щоб ти знав, що акбар Аллах!“

„Гірка доля — каже Русин —
Слала нам князів хижацьких
І Половців і Литовців
І неситих дуків ляцьких;
Дер нас Турчин і Татарин,
Скубли і московські люде, —

Русь тверда все перебула,
То й ще більше перебуде.“

„А нові дні принесли нам
Доброчинні інституції:
Автономію, додатки,
Податкові екзекуції,
Банки, лихву, ліцитації,
Повінь, голод, горе всюди...
Але що нам тим журить ся?
Русь тверда все перебуде.

„Много ми знесли в життю вже,
Та ще й більше чень знесемо:
Бо ми, бач, терпінем сильні;
Терпимо, значить жиємо.
Зїсть вовк пастирів, зїсть нас всіх,
То й без Русинів Русь буде.
Вона-ж стілько перебула,
Що й себе ще перебуде.“

Друковано в „Зеркалі“ 1883, ч. 10, з 15 мая.

VII. „Нове Зеркало.“

Все йде, все минає і краю не має:
Хто вчора був зверха, сьогодні спадає;
Хто вчора сміяв ся, сьогодні заплаче;
Хто вчора скакав, нині стогне, не скаче;
Хто вчора живий був, гниє нині в трумні;
Хто вчора звався мудрим, пішов нині в дурні.

От так то недавно блищало, ясніло
Те „Зеркало“ наше, зорею зоріло.
Глядів ся в нім чистий — і чистим уздрів ся;
Глядів ся плюгавий — і стидом окрив ся;
Заглянув продажний — вздрів Хруня Микиту;
Жидок уздрів Швіндля й любку-оковиту;

Уздрів Лизунович свої товсті лиця,
І „Ми“ тут стояли, яко опозиція*).

Так що-ж бо, почате в погідну годину,
Воно веселити хотіло родину.
Та громи за громами били нам в хату
І бурі домівку трясли небогату.
Довело ся скликати пожарну громадку,
Довело ся підперти угли від упадку,
Довело ся на гробах ридати слезами,
Довело ся відступників сікти бичами.
Не вдержало „Зеркало“ праці такої,
І трісло з натуги, з досади самої.

Все йде, все минає і краю не має,
Що вчора померкло, сьогодні свитає;
Що вчора минуло, сьогодні надходить,
На свіжих могилах нове жите сходить.
Де сила жива, жите кличе до боїв,
Та вже-ж не хибне там борців і героїв;
Встане проповідник, де багато грішних;
Де багато дурнів, знайде ся й насмішник.

Отак то як „Зеркало“ трісло з кришталю,
„Нове Зеркало“ ми ось куємо з металю.
Гартоване горем на всяку пригоду,
Шліфоване ясно любовю к народу,
Жалібнії спомини, то його рами,
Обвиті колючими з терня вінками;
Та проміні сонця в ній жаром ясніють
І будять на красшую долю надію.

---

*) Хрунь Микита, Швінделес Пархенблїт, о. Лизунович і „Ми“ — типові фігури „Зеркала“, що за почином Корнила Устїяновича почало виходити 1882 року, і не дотягло до половини 1883 р. „Ми“ була пародія гордої зарозумілості святоюрців, особливо крилошан і консисторських совітників, що стояли в інертній опозиції до всіх духових змагань галицько-руського народа, а особливо його інтелігенції.

Прийміть його радо під рідную стріху!
В час суму воно принесе вам потіху;
В дни горя, ясніючи сонця лучами,
Вам скаже: „Не бійтесь, ще сонце над нами!“
Як же іноді в хвилю утіхи пустої
Вілє остороги краплину гіркої,
Не в гнів вам! Лиш з щирістю й правдою в змові
Слова ті! Приймайте й бувайте здорові!

Друковано в ч. 2 „Нового Зеркала“ з ,дн. 27 липня, 1883 р.

VIII. Сучасний літопис.

I. Січень.

1 січня.

О руськая мово, не знищить тебе
Ніякий вже ворог сторонський;
Та з наміром скритоубійчим шкребе
Страшні фелетони Тит Блонський.

5 січня.

Вибори до рад повітових ідуть.
О радуй ся Руси від днеся!
Коли скрізь Ляхи нам по лобі дадуть,
То „Русская Рада“ просне ся.

10 січня.

„Всю нині житейську печаль відложім!“
Сказали отці Єзуїти,
І радили руським попам, щоб свій дім
Покинули, жінку і діти.

15 січня.

„Пойду ко отцу во далекой земли
І гляну на него очима,
Сказали се белзькі єреї і пішли
Молить ся до злого вітчима.

20 січня.

А в „Новомъ Проломѣ“ тривога і ляк
І головоліпка велика:
Не знають, що ліпше, чи звялий „Бодякъ“,
Чи кепська, риплива „Музыка.“

25 січня.

„Най буде і нашим і вашим“, сказав
„Кружокъ“ собі стихенька;
За Гоголя вечір задать загадав
І раг сопрачніе за Шевченка.

II. Лютий.

1 лютого.

„Заждемо ще троха, таж маємо час“ —
Так „Слово“ й „Проломъ“ погадали,
Про вечірок в пам'ять Барвінського враз
Торжественно оба промовчали.

5 лютого.

В „Віденьській“ каварні баталія, „стонъ.“
„Что сіе и кто вы таковскій?“
Бач, Гневош — гонитель, новий фараон,
А мученик став Мончаловський.

10 лютого.

„Гов!“ — крикнув Сильвестер. — „Не пхать ся вже
У Почаїв з далека і з близька! [вам
Там шизма! Сама Богородиця там,
Як чуємо, й та шизматицька.“

15 лютого.

О радість! Із Відня по праці важкій
Вертають ся руськії люде,
Несуть для попівства три міхи надій
І дірочку: „Якось то буде.“

давні й нове.

Слово літописця до будущих поколінь.
Бувальщина є для будущих віків
Немов для пшениці навозом.
То-ж мудрости вчить ся з дурноти Батьків!
Бери, мовляв, Пётре на розум.

Друковано в ч. 4 „Нового Зеркала“ з 27 лютого, 1884 р.

16 лютого.

О радуй ся, Риме! Богате зерно
Збереш ти із руських повітів!
Отець Готеровський спиває вино
На славу отців Єзуїтів.

17 лютого.

Не просте-ж вино розбудило в нім, бач,
Такі чутя огнисті!
Се патрам на радість, а Руси на плач
Були мабуть Lacrimae Christi.

18 лютого.

А там в семінарії що се за рух,
За гамір, за публіка?
З свічками повзуть настоятелі в круг
Між собою шукають чоловіка.

19 лютого.

Ах, отче Мільницький, не так вас черкнув
Той „писар“ по носі бездарно,
Як поступком своїм ви власне своє
Імя замазали негарно.

20 лютого.

Вам честь, молодії алюмни брати,
Що встали за правду так сміло.
О щоб святе знамя: „Все з правдою йти!“
По вік перед вами ясніло!

21 лютого.

Ви нам доказали, що чей не по вік
Тяжке будем двигать ярмо ми,
Що й в нас між *людьми* ще знайдесь *чоловік*,
Що на сервілізм не вмеремо ми.

22 лютого.

Панам вже і верби зародять грушки,
Вже й курка у них кукуріче :
На панські селедці, хліби й галушки
Збирають ся „*Kółka rolnicze.*“

23 лютого.

„Сто руських, сто польських, то разом пять сот
Хлопів мем гостити за даром!“
Аж руських приїхало десять — і от
Пани мов покроплені варом.

24 лютого.

Лиш вас мені, вепрі невиннії, жаль !
За дармо ви смерть потерпіли :
Порізали вас для хлопів тих на баль,
Та в піст — і хлопи вас не їли.

25 лютого.

Не їли хлопи, то нехай їм мара !
То панські зїдять їх льокаї —
На знак, що хлопам пани того-ж добра,
Що й своїм льокаям бажають.

26 лютого

Як зїли селедці, то й пити давай !
Підносять тоасти панове,
І штуркнули руського хлопа : „Вставай !
Chcemy słyszeć i ruską przemowę.“

27 лютого.

„Та видно, панове в нас ласкаві суть,
І їсти і пити нам ставлять,
Говорять про щось і в тіятер ведуть —
Дай Боже їм вічную память!“

28 лютого.

А в Русина наче котяче жите
Тверде і довговічне;
Світ думав, що вмерло, — воно ще жие
Товариство Педагогічне.

29 лютого.

Про вечерки в память Шевченка судить?
Нї! Радше най кождий отверто
Признає, якого Шевченка волить,
На мягко чи на твердо?

Епільоґ лютону.

Сей місяць тому переступний, бо днесь
Свій звичай переступить
Ц. к. прокуратор, і нумер отсесь
Нам „Зеркала“ не злупить.

Друковано в ч. 5 „Нового Зеркала“ з 13 марта, 1884 р.

*В ч. 4 „Нового Зеркала“ в доповненню до події, згаданої
під д. 15 січня, була поміщена отся*

III. Притча о владныхъ отцахъ.

Отъ Кычосы злопорѣсткоканнаа.

Во время шно бѣ челоуѣкъ нѣкій нарицаемый Зблззислава. И той вождѣа къ сѣдци своимъ, возвеличити сѣ тако
представитѣа Рѣси, да помѣтивши оумъ людей рѣскихъ, Рѣсь
погѣбитъ. И рече кавретомъ своимъ: „Идѣте на распѣтѣа
и стогны деканата бѣзскаго и сокальскаго и призовите вребѣа
и старцевъ деканатовъ шныхъ, да ко мнѣ придѣтъ. Изъ ко
всѣмъ оутѣшеніа и надежда и предстатѣа ихъ.“

И изшедши кавреты шнаго Зблззислава шерѣтоша декана
бѣзска и глаша смѣ: „Пойди!“ И шерѣтоша еще шесть шцокъ,
блѣждающихъ ко тмѣ кромѣшней и вождѣающихъ оумноженіа
конгрѣы скова, и глаша имъ: „Пойдите! Предстатѣа есть.“

мнѣ дати благоволилъ. Ъ дѣшахъ же своихъ ниже ѡ порѣ-
ганной народности своей не поманиша.

И абѣ рече Зблзиславъ ко дрѣгоу и рабѣ своему
Титѣ Ковальскому, ниже въ кѣпѣ бѣ со прочими: „Дрѣже мей
и рабѣ мой, чего хоцѣши, проси!“ Отвѣща же Титъ: „Господи,
всѣ, блнко вожделѣетъ дѣша мой, далъ всѣ мнѣ, и ничесо же
болѣе имамъ просити, но да сотворишь тиѣ Господь многѣ
лѣта.“

И воспѣша вси Щцы кѣпно и велегласно „Многѣ лѣта,
и разыдоша сѣ во своѣси.

IV. Март.

1 марта.

Гурра! Ось весна! Починає ся март,
А для Поляків „горжкі жалї.“
Побачили бідні, що все те був жарт,
Що „Rząd sprzyja nam“ і так далї.

2 марта.

І Таффе побачив і вирік як стій
Прилюдно і власновельможно,
Що край наш, то Авгія стайня, в котрій
Порядок зробити не можно.

3 марта.

Про тее-ж університетський сенат
Лад робить, неначе навмисне.
„Про руські виклади прийшли споминать?“
І овшім, будуть, як рак свисне.“

4 марта.

Або чи-ж не робить порядку, де глянь,
Той „Комітет обивательський?“
Та-ж плян його, щоб ратувати селян,
Так щиро приятельський!

5 марта.

„Платіть лиш, голубчики! Все заплатіть,
Капітал весь до centa,

То з ласки ми вас зліцітуємо — ждїть! —
Лише за самі процента.

6 марта.

„А як хто проценти й капітал сплатить,
То всім для приміру й науки
Його зліцітуєм, як Бог дасть дожить,
Ще титулом поруки.

7 марта.

„Намісник за нами, староста за ним,
І вся автономія в купі,
І краківський біскуп з приказом святим:
„Платіть же, платіть бо ви „глупі“!

8 марта.

Василю Нагірний, ти страшно згрішив
Перед „Словом“ і „Проломом“:
Тобі відняли, що ти дома зробив,
Пришили-ж, чого не зробив поза домом.

9 марта.

„Народну“ тобі „Торговлю“ відняли,
Що так ти над нею трудився,
За те ще і латку тобі припляли,
Що в руській ти мові покпився.

10 марта.

О, слава вам, „Слово“ з „Проломом“ ураз
За той ваш такт безмірний!
Дай Бог, щоб ніколи не був серед вас
Такий чоловік як Нагірний.

11 марта.

„Товариства Педагогічного вам
Забаглось“ — кричить по дитинський
„Samorząd.“ — „Таж маєте польське, а там
Всіх водить за ніс пан Савчинський.

12 марта.

„А я проти руського veto кладу,
Бо що то за лад буде свинський!
Не зможеж і там всіх і тут на біду
Водити за ніс пан Савчинський.“

13 марта.

А в дебрах „Слова“ чути глас,
„Руславъ“ озвавсь удалий:
„Гдѣ наши поеты? Гдѣ нашъ Парнасъ?
И литературны журналы?

14 марта.

„Гдѣ нашъ Гушалевиць? Дѣдицкій молчить,
Но могбы что то сказати;
Тындюкъ и Темнюкъ и преславный нашъ Тить?
И „Матици“ время востати.“

15 марта.

А „Матиця“ вчула се. тре очеса:
„Та такъ, щось зробити здалобись.“
І нуже питати, щоб хто написав
Статю про китайський правопис.

16 марта.

Від довжників банку на раду й борбу
Зїздять ся в сей день делегати,
І доктор Іскрицький прибув, лиш забув
Свою твердість з собою узяти.

17 марта.

Чи дома лишив, чи в дорозі згубив?
Ой, бідний ти пане Іскрицький!
Аж тут на тім зїздї собі заслужив
Ти справді вінець мученицький.

18 марта

За власне своє „убѣжденье“ вмирать,
Се ще не велика заслуга;
Ти-ж дав доказ, що можна і жить і прийнять
„Убѣжденье“ swojego не-друга.

19 марта.

Новинка! Новинка! Відкрив се „Проломъ“
В порі відновлення предплати:
„Передъ Драгомановымъ билъ челомъ
Редакторъ „Дѣла“ когда то.

20 марта.

„Но днесь измѣнилъ ся на лучше! Глядѣть!
Только мы безъ измѣны и цѣло
Остаемъ ся! Тогда клеветали на „Світ“,
И нынѣ клеветаемъ на „Дѣло.“

21 марта.

Новинка! Ясеньский кричить з Раштовецъ:
Щоб Польщу збудувати,
А Руси зробити остатній koniecъ,
Мазурами Русь заселяти.

22 марта.

О, пане Ясеньский, не дуже кричи!
Широка та Русь, небоже!
Хоч всѣх ти Мазурів сюди перемчи,
Се Русь задушити не може.

23 марта.

Та польський народ коли землю батьків
На ласку німецьку покине,
То й Польщі не стане ані Поляків,
А Русь про те таки не згине.

24 марта.

З за моря не ластівка лине до нас,
Летять лиховістнії круки
І крачуть: „Не бійте ся! Лаврів як раз
Піде в єзуїтській руки.“

25 марта.

А другий крук краче: „Добра вам із неба
Бажає папа римський,
Лише семінар йому грецьський треба
Змінити на латинський.

26 марта.

Дольницький кричить: „Єзуїти, ото
Герої! Лиш їх нас опіка
Відродити може. Шевченка-ж за то
І вважать ніщо за чоловіка.“

27 марта.

І вже в семінарії чути той дух,
Який нам приносять ті круки:
Завзята війна там веде ся — йде слух —
Супроти читальні й науки.

28 марта.

Не диво тому, що й дух бунту не згас.
Еспанські мов Карли й Альфонзи,
Отак тут і гризуть ся й воюють раз в раз
Алюмни проти „бонзи.“

29 марта.

Ох, бонзи уряд, то, здаєть ся, не рай,
В яким би жило ся „спокійно“:
Одні йому в зустріч кричать: „Пропадай!“
А інші співають „Достойно!“

30 марта.

Сьогодні, як знаєте, „перший Апріль.“
Чи маю здурить вас стихом я?
Ой доля нас дурить так тяжко дотіль,
Що жарт уважав би гріхом я.

31 марта.

Хоч то не моя річ, щоб я ся волік
До вас мов за жебрами в хату,
Та все-ж пригадаю: скінчив ся чверть рік
І час відновить передплату.

*Друковано в ч. 6 і 7 „Нового Зеркала“ з д. 27 марта
і 1 цвітня, 1884 р.*

V. Цвітень.

1 цвітня.

Витаймо, брати, „трицісарський союз“!
Як раз він приходить нам в пору:
Несе Полякам замість Польщі „а дзусь!“
З додатком „квасного гумору.“

2 цвітня.

Ряд хоче панам горальні „разорить“,
За те бере „Колю“ „пуцівку“
Від польських газет; прокуратор смалить
Газети, а все за горівку!

4 цвітня.

А „братство Льойолі“ не зна, що спокій,
І з нашим збратавши ся горем:
„Доброміль мій, — каже, — і Лаврів теж мій“
Ad gloriam Dei majorem.“

5 цвітня.

Грохольський мабуть переїв ся пасок,
Зрікаєть ся в „Kole“ проводу,
А „nasz rozum stanu“ на дожджику змок,
Тай кидаєть ся бідний у воду.

6 цвітня.

Ой „nasz rozum stanu“ чогось скапцанїв
І став пустий як рура,
Бо здише пискля, що він хухав і грів,
Секундо-генїтура.

7 цвітня.

О радість! Аж з Риму до Відня прийшло
Запитанє телеграфічне:
Яке в семінарії руській було
Забуренє епідемічне?

8 цвітня.

О радість! Так видно, сам папа святий
Цікавить ся вже Русинами,

Його святе серце біль тисне тяжкий
Над нашими синами.

9 цвітня.

І вже про поправу він думає й шле
Побожних отців Єзуїтів;
Ті певне направлять усе наше зле,
Що йшло з шизматицьких совітів.

10 цвітня.

О, маймо надію! Коли вже аж Рим
Так дуже цікавить ся нами,
То швидко нову благодать ми уздрим,
Заллемо ся з утіхи слезами.

11 цвітня.

Отець Кобилянський надії тій рад,
Нічого більш не журисть ся,
Лиш в „Рускѡмъ Сіонѣ“ хвалить целібат,
Що йому аж з під носа курить ся.

12 цвітня.

„Я вже не розженюсь, коли раз женат, —
Міркує отець Кобилянський. —
„На інших нехай там паде целібат,
На мене-ж каптур крилошанський.

13 цвітня.

„Хто мудрий, тому й целібат не страшний,
Жиє він не гірше як світський.
Бо хто-ж целібат заборонить такий,
В яким жиє отець Сарніцький?“

14 цвітня.

Ридаймо враз з „Новымъ Проломомъ“, брати!
Які то на світі horrenda!
Ридає „Проломъ“, що ось має прийти
Із Юра на нього куренда.

15 цвітня.

О тїшмо ся з „Новымъ Проломомъ“, брати !
Бо річ се загально знайома :
Куренда не йде і не ладить ся йти,
Була се лиш „фімфа“ „Пролома.“

16 цвітня.

Весна настає! Мов з під снігу трава,
Так у нас виростають події :
Вибори, скандали, борба, жидова
І віче і патри й злодії.

17 цвітня.

В Тернополі гамір і стріляне й шум,
Правдиво подільська охота :
Жиди-б адже світу дали ся на глум,
Як би в місті не стало болота.

Се-ж консервативний наскрізь елемент :
„Най наше болото тут в купці!
На вивіз смітя не дамо ані цент!“
Не брато -, а брудо - любці.

18 цвітня.

А в Лаврові дзвони ревуть тай ревуть,
Бо й як їм не ревіти?
„Pod wodzą“ Сарніцкого в Лаврів ідуть
З Жуковським отці Єзуїти.

19 цвітня.

А в Кракові бреньк поліцейських вікон ;
Збігаєть ся люд там не даром.
Бо бач, революція краківська он
Підпалює бомбу цигаром.

20 цвітня.

„Заслузі корону!“ — сказали пани,
Від банку „шкіролупіги“,
І вдячну адресу зложили вони
Для Мархвіцкого і для Сапіги.

А що 30.000 підписів зібрать випада
Для тої адреси окраси,
А не пишеть ся жаден розумний газда,
То підписують всі свинопаси.

21 цвітня.

Се що на Високому Замку вищить
Усяких паничиків зграя?
Польонія сипле могилу — лиш цить! —
Конституції Третього мая.

22 цвітня.

Гей Хруню Микито, де-ж ти ся подїв?
Проспав ковбаси й оковиту!
Та-ж чуй, „patryotnik“ кричить аж упрів:
„Сто ринських за Хруня Микиту!“

Нема десь Микити, зле справи стоять
Панів шовіністів гербових, —
Повіт за повітом все хлопи валять
У виборах до рад повітових.

23 цвітня.

„Я тут!“ — у Сокальській кричить стороні
Микита, — „тут добре сидіти.
Зробив тут що міг, але-ж годі мені
На всі розірвать ся повіти.

„То-ж справте, панове, на кожний повіт
Микиту й водіте на шнурку!
Я в Сокалі вам допоміг на шість літ,
А відси вандрую аж в Турку.“

24 цвітня.

„То все для ojczyzny“ — рекли баранці
Із „patryotycznej owczarni“,
І нищечком гроші покрали панці
У Калуші та у Комарні.

Пан Кевеш собі знов поволеньки дер
Фундацію Скарбківську,
А панок Пілярський махнув übers Meer.
Обчистивши касу львівську.

25 цвітня.

Брати Поляки, гратулюємо вам!
Без „szyzmu“ і без „borby“
Ви швидко дійдете на злість Москалям
От так до жебрацької торби.

Брати Поляки, лиш будуйте ви так
Ойчизну „moneta i trunkiem“,
То на вашій могилі напише Прусак:
„Es waren honnette Halunken.“

26 цвітня.

О Музо сатири, для сього святця
Ти свого вінця не відмовиш,
Бо хто-ж тут вартнійший твого вінця,
Як оїсієс Лука Бобрович?

На книги своє Imprimatur дає,
А руську дитину бє в лапу,
Коли польських „Zdrowaśki“-в не вміє. Так є,
То вибранець наш! Маємо папу!

27 цвітня.

Із всіх сторін Руси народ десь спішить.
„Куди так спішиш, чоловіче?“
„Та від Єзуїтів свій край боронить
Ідемо на віче, на віче!“

Та „Lwowska Gazeta“ на те вухо глуха,
Їй віче — на яворі фіґи,
Про нього ні слова, за те слів чепуха
Про песі та кінські висьціґи.

28 цвітня.

„Агій, що тут миру на віче зійшлось !
І господар і пан і халупник.
Ще на предсідателя втягнуть мя осьь !“
Сказав і сховавсь Шкаралупник.

29 цвітня.

„Упав, — повідає „Reforma,“ — аж стид,
Клир руський і чорний і світський ;
Одна лише перла між ним блискотить,
А се отець Сарніцький.“
„Високо,“ — рік „Kurjer,“ — високо стоїть
Мир руський духовний і світський,
Одна лиш для нього закала і стид,
А се отець Сарніцький.“

30 цвітня.

А пані Махчинська лавровий вінець
Велить студенткам купувати,
Щоб „mistrza Matejkę“ за образ його
Достойно вшанувати.

O sancta simplicitas! Вирвеш ся все
Не в місці і не в пору.
Не мала за що ти Матейка почитить,
Та аж за „Вернигору.“

*Друковано в ч. 8 і 9 „Нового Зеркала“ із д. 27 цвітня
та 13 мая, 1884 р.*

VI. Май.

Прольог.

Проспав, пропустив літописець свій час,
Чи там пронедужав украдкой,
Та Господу слава, іде і без нас
Історія своїм порядком.

А хоч би собі і в могилу поляг
Сей ваш літописець украдкой,
Народ буде сіять, орать по полях,
І світ піде своїм порядком.

Хоч ніби то й ми до історії щось-десь
Своєї вкладаєм роботи,
Та буде й без нас та істор'я, як днесь,
Орати, збирати й молоти.

1 мая.

У Липську Крашевського судять, ади,
У кріпость за головну зраду;
У нас Поляки ще шукають біди,
Біда-ж мабуть тягне ся з заду.

2 мая.

Панам вже обрид руський хлоп, і глядять
З між Мазурів собі „przujasiela“,
То-ж кличуть Мазурів на Русь осідать...
Чей з ними прийде який Шеля.

3 мая.

Задвірська читальня святкує сей день,
Зі Львова о вітчит аж просить;
Задвірський єгомость злякав ся, хоч гинь,
Бо Франко тут відчит голосить.

4 мая.

„Чи ви подуріли? Вже красше всі враз
Засядьте до фляшки й до збанка,
Співайте, гуляйте і бийтесь весь час,
Нїж слухати відчиту Франка.“

5 мая.

В Копичинцях, братя, стріляють людий
За те, що в арешт ся наперли,
Немов би то всі ми без кутих дверей,
Без замків рабами не мерли.

6 мая.

Слоневський, Слоневський, де „Świtło“ твоє?
Днесь стало-б в пригоді, їй Богу!
Як випхнули шумно з посади тебе,
То щоб просвітило дорогу.

7 мая.

До Кривча от всі Єзуїти спішать
На місію, люд навертати;
Юр руським попам не забув наказать,
Щоб бігли їм стрема держати.

8 мая.

Залеглих предплат ось жадає „Сіонь“:
„На те в вас церковні скарбони,
Або урядово з церковних скарбон
Платить недорічні Сіони.“

9 мая.

Та ось із Підгаєць гуде відгомон:
„Нехай освітить вас предвічний!
Не хочем платить не тому, що „Сіонь“,
Лише тому, що недорічний.“

10 мая.

З Підгаєць іще одно питанє йде,
Ворушить клир чорний і світський:
„Пора би вже знати, де правда тут, де —
Чи целебс чи ні ксьондз Сарніцький?“

11 мая.

О славо Бучача! Де руський монах
Учив Могильницького й Ляма,
Там польський ксьондз руську релігію вчить,
А з давньої слави лиш пляма.

12 мая.

У Львові, їй Богу, превесело жить!
Хто хоче, най вірить, не вірить.
„In polnischen Kreisen — тут пароль звучить —
Wird lustig drauf defraudiret.“

13 мая.

Пілярський утік. „Vivat sequens!“ рекла
Поліція, та щоб сарака
Не мучив ся втекою, хап тай замкла
За крадіж Вінкентія Жака.

14 мая.

Лиш сум Русинам — не за Жака мабуть.
Ох, инша є тому причина:
В Кульпарків іще Народівку не пруть,
Що шарпа вона Вахнянина.

15 мая.

Тай шарпає, знай, лиш за те, що посмів
За руськую школу впімнуть ся,
Обкидає болотом усіх Русинів...
Ох, коб то її нам позбуть ся!

16 мая.

Та ні, не дай Боже! Най вічно реве,
Поки сонця на світі й каміня!
Бо Польща як так ще з пять літ поживе,
Умре на сухоти сумління.

17 мая.

Ось бач, із колюмни її визири
Яка-ж то почвара почварна?
Се Швайггельд синок і матуся стара,
Коррупція парляментарна.

18 мая.

Вона спокійненько описує їх:
„Се Буба, се Кака, Содсма,
Та так, що й сліпий би побачити міг;
Вони тут у неї всі дома.

19 мая.

А „Kuryer Lwowski“ на стіни дереть ся:
„Вам треба жалобу занести
На Шварца, на Лендербанк, що він береть ся
Так тикати вашої чести.“

20 мая.

Ох, мій „Kuryerk“-у, і треба-ж тобі
Було дурно так драть ся на стіни?
Стара Narodówka воркоче собі
Тихенько: „Naiwny, naiwny.“

21 мая.

Ти-ж знаєш: лиш той ткне циганську честь,
Хто скаже: „Ти ореш і сієш!“
Для злодія-ж те лиш образою єсть,
Хто скаже: „Ти чесно все дієш.“

22 мая.

Ликуй, літописче! Як лиш Венедикт
Поверне „зъ Ивановой хаты,
То „Слово“ шпурне „брудно-русскій“ язык,
Почне „чисто-рускимъ“ писати.

23 мая.

О „Слово“, не добре се здумало ти!
Щож зробить Тит Блонський, твій стрик - от?
Чи зможе він шлях чисторуський знайти,
Коли к брудно-руському звик - от?

24 мая.

Не тратьмо надії, хоч весь нам простор
Ляхи забирають прехитрі!
Ось в нашій зашиті скликає собор
Пан Адольф Добрянський у Питрі.

25 мая.

О, певно, що вже зашитять нас вони!
Вставай, о надіє, охото!
Щоб ми не згоріли на польськім огни,
Шпурнуть нас в московське болото.

26 мая.

А що се у Львові? Вода чи пожар?
В поліції рух неспокійний!
Ох ні, се знайшли у шевця каламар,
І вітрять дух революційний.

27 мая.

Es reiten drei Reiter з райхсрату до нас.
Ох, тож то везуть нам потіхи!
Везуть для гарбованя шкір копервас,
Надій струпішілих три міхи.

28 мая.

Гей, гей, копервас нам потрібний як раз,
Щоб декому виправить ушкуру,
Хоч би тим, що про зізд духовенства у нас
Велїли загарбать брошуру.

Друковано в ч. 11 „Нового Зеркала“ з 13 червня, 1884 р.

VII. Червень.

1 червня.

Що май двацять вісім деньків мав у нас,
Не винен ні місяць ні зірка;
Се тим, що Палюх преждевременно згас,
То й в руськім літописі дїрка.

2 червня.

Ой був собі лицар sans peur et reproche*),
Лиш крихту з брудними руками;
Перемиській шляхті сказав він: „Ну, щож,
От будьмо собі спільниками.“

3 червня.

Пристає. Ось лицар іде по літах
Здавать зі спільництва рахунок,
Говорить так складно, та що в кишенях
Ховає? Се презент, дарунок.

4 червня.

І крикнув весь край: „Гей панове, смотріть,
Сей лицар, бува, чи не злодій?“
Відмовив Сапіга: „А хоч так! Sy git!
Він друг наш! Schwamm drüber!“ Тай годї!

5 червня.

Schwamm drüber! Се оклик великий, новий,
Що громом по краю лунає,
Всі бруді, гріхи, всяку нечесть і гній
Як стирка без сти́ду стирає.

---

*) Без боязни й догани; мова про Мархвіцького.

6 червня.

О сміло, панове, тим шляхом ідїть,
А швидко — je schneller, je lieber —
І ваш слїд поганий затре от так світ,
І скаже: „ТЬфу, погань! Schwamm drüber!“

7 червня.

Де боре ся церков, там в поміч їй Бог
Шле чуда і знамена дивні;
Де боресь ошука, там з підступом в двох
Пародії творить противні.

8 червня.

Ось у Станіславові pater хотїв
Недужу лічити, нївроку,
Лічити чудесно, значить, без ліків,
Тай дав малинового соку.

9 червня.

З Бучача йде вість непотїшна для нас:
Замкнули Василянина.
Ей Василяни, невже-ж лиш для вас
Ще тайною ваша руїна?

10 червня.

Нас милує Бог. Щоб гріхи наші змить,
Знать за Єзуїтів мольбами
Шле дощ, шле потопу. Бурлить і шумить
Безмірная повінь полями.

11 червня.

Руйнує повіти і села й хати,
Руйнує весь краю добробит,
Та до Єзуїтів не може дійти
Не бійтесь, Бог знає, що робить.

12 червня.

„Ратунку! Ратунку!“ Мільйони кричать.
Газети кричать: „Регуляцїї!“
Ось з Відня три тисячі гроший імчать:
„Ратуй ся сам краю з руйнацїї!“

13 червня.

А Рим ласкавійший. Щоб в повені зла
Ловить грішні душі Русинів,
Дає — єзуїтська рука за мала —
Ще й руських Бернардинів.

14 червня.

Що ще єзуїтська рука за мала,
Доказує gmina Kozina :
Торік єзуїтська там міс'я була, —
Що-ж робить сей рік ота gmina?

15 червня.

Читайте газети! Там крики страшні,
Там Wink-и дають ся urzędом :
Та-ж піп шизматицький святив в Козині
І поле і церков! Horrendum!

16 червня.

Пан Абрагамович свій звіт викладав
Із того, що діяв у Відні;
„Prostaczkom“ у очи він порох кидав, —
Не перші вони й не послідні.

17 червня.

І скромна гостина з дреглів і ковбас
Була тут виборцям для смаку.
Гей, бідні виборці! Смак був тільки раз,
Потім будете нюхати табаку.

18 червня.

Ви-ж, панцю, говорять, комедіюпис!
Ось вам моя рада смиренна :
Комед'я, з якою ви к нам подались,
Була й не нова і нужденна.

19 червня.

„Тернопільський бунт“ перед судом стоїть.
Куди Тернопільцям до бунту!
Поліція й тут і міх дре і квичить, —
Ось вся її мудрість до шпунту.

20 червня.

Не треба й пророка, щоб здріть світляний
Будущини нашої ранок :
Сьогодні ми бачили іспит річний
У закладі Василіянок.

21 червня.

Учителькам, вчителям честь за їх труд,
І честь настоятельці тоже !
Най далі „по руськи й по людськи“ ведуть
Отсей інститут ! Щасть їм Боже !

22 червня.

І вам честь, дівчата ! Та-ж Руси ви цвіт
І красшої долі надії.
То-ж шле літописець для всіх вас привіт
На імя Ціпановській Марії.

23 червня.

В Тернополі знов педагогії взір :
Дівчину колола шпильками
Учителька Зелінгер, женщина-звір,
Та люмен між письменськими.

24 червня.

Що впер у арешт і суддя Вербовий,
Сего ще, здається, за мало ;
А їй би „березовий“ здав ся такий,
Щоб і місця цілого не стало.

25 червня.

Дві вісти до нас рівночасно ідуть :
Зростає холера у Франції,
Отці-ж Бернардини на місію звуть,
Ще більші робить каляманції.

26 червня.

Чи пані холера до нас загостить,
Про те нехай знає пан Кох, Кох ;
Та патри захтіли дракона збудить,
Що п'ятьсот літ тому ще здох, здох.

27 червня.

Поганий, неситий дракон сей, брати,
І поступу ворог постійний,
Дорогою світла не любить іти,
А се — фанатизм релігійний.

28 червня.

Який був Ян з Дуклі добродій для нас,
Про се, сказати правду, не знаю;
Та як він від Хмельницького Львів колись спас,
То хто зложив окун? Питаю.

29 червня.

Коли пам'ять його Русини споминать
Будуть у бернардинській каплиці,
То що руські трупи на те повідать
Ті — там, в бернардинській криниці?

30 червня.

Та годі про сеє! Рука щось тремтить,
І сонце промінь ллє в хату,
І хочеть ся вийти, душею спочить,
Забудь ту легенду прокляту.

*Друковано в ч. 12 і 13 „Нового Зеркала“ з дн. 28 червня
і 13 липня, 1884 р.*

VIII. Місяць червень.

Ой місяцю клятий! На твоїм чолі
Випалюю ганьби клеймо я:
Потопом залив ти повіти цілі,
Та не дав нам ковчега ні Ноя.

Потопом залив ти нещасний наш край,
Для селян став ти пеклом готовим,
Ба навіть страшний ти зробив халамай
Старостам, панам повітовим.

Понищив дороги, мости позривав,
Не щадив навіть певно й рогатки!
Поганче! Куди-ж тепер буде чвалав
Екзекутор в село за податки?

А клопоту скільки, а крику, біди!
Бють газети на гвалт і тривогу,
Аж Відень нам — перший раз з роду, ади! —
Дать мусів запомогу.

Що правда, не дуже він з нею спішив ся,
Не дуже нам з неї і сить.
Та хто-ж дармим коням у зуби дивив ся?
Та хоч й кому й кривда, то цить!

На рівній дорозі чи вам довелось
Шморгнути ногою десь в яму?
Отак випадково я висловив ось
Житевую всю нашу програму.

Чи банки і лихва зі шкіри нас днуть,
Чи Жид з нас опасений кпить,
Чи подвійций тягар нам пани завдадуть,
Ми все: „Кому кривда, той цить!“

Чи нас Німець у службу свою завзива,
Карієри цукерком манить,
Чи таким же цукерком нас дурить Москва,
Ми йдем наче ті вівці, і цить!

Гей, Ноя нам треба з його ковчегом,
Щоб вивіз нас з лиха та з горя,
З каюж недоумства, що все бє чолом,
Із „рутенського“ одуру моря.

ІХ. Липень.

Зове ся він липень для того, божусь,
Що все одно к' одному липне:
Лях липне до Руси, а тихо ти, Русь,
Коли Лях тебе дрібку де щипне.

Що школи нам дати не хочуть у Львові,
Се жарт -- для малої дитини.
Та глянь і втішай ся! В братерській любові
Як липнуть до нас Бернардини.

Дукляна святкуючи наших людей
На відпуст згромадили хмару,
А щоб тумана їм пустить до очий,
Заспівали їм: „Z dymem rożaru.“

Іронія долі! В той сам час, як ту
Веть ся звук тої пісні під хмару,
Сама Дукля, Дуклянови в жертву святу,
Уся пішла з „dymem rożaru.“

Дукляне! Дукляне! Спасав же ти нас
Від Хмеля, орди й Дорошенка, —
Чому-ж свою Дуклю ти нині не спас,
Хоч ся праця було-б і маленька?

Не менш Бернардинів к нам липнуть Жиди.
В Бориславі — Господи милий! —
До робучих людей так прилипли — ади! —
Що трицять на смерть поранили.

І що за герої! Один гнав козак
Їх сто, аж губили патинки;
А козацьких потомків мордують отак
Жиди розпаношені ниньки.

Що молодіж липне до себе і враз
По краю іде на мандрівку,
Не диво, та все-ж хвала Богу, що в нас
Є клий вже, що лучить нас в спілку.

Учителів в купу стягає той клий,
Щоб долю свою поправляли,
І хоч початок іще троха малий,
Дай Бог, щоб росли і більшали.

А ось і студенти на віче спішать,
Стягають ся спільно до купи,
І побачили ясно зі спільних нарад,
Що вони вже живі, а не трупи.

Ба навіть дяки — чи чував хто таке? —
Збирають ся, липнуть до себе,
Виявляють, яке то жите їх важке
Й які у них спільні потреби.

Так здоров був, ти місяцю липню! Хоч там
Вороги нас часом і ущипнуть,
Але вже не страшні тії щипання нам,
Коли наші всі к' собі прилипнуть.

Х. Серпень.

Ось серпень прийшов і мов серпом ізжав
Гіцкевича в Долині
За те, що занадто цікаво вглядав
До банкової скрині.

То був патріотник! Свитали йому
В голові общепольській мрії:
Аннектуй не лиш Русь, а і власність чужу
Ну, і присвятивсь між злодії.

Пішов і Баранський з Долини, той сам,
Що там мав у хрунів „zaufanie.“
Щасти Біг, панове, в дороженьку вам!
А нас від вас „zbaw Chryste Panie!“

Пан Цукер і Гольдман, не рідні брати
Із патріотницького війська
Намісника просять, щоб назви тоти
Змів на польські „nazwiska.“

І змінить намісник. Пан Цукер від днесь
„Śłodkogebski“ назветь ся так мило,
А пан Гольдман, той певно більше з хлопська на-
Яко демократ Злотерило. [звесь

О радість! За серце, за боки берусь
Від новин тих утішних і певних :
Швидко вийде у світ „Прикарпатская Русь,“
Научний двотижневник.

Два тижні минули. Піду обіздрюсь,
Чи вийшла сподівана? Ist ніх!
За місяць прийде „Прикарпатская Русь,“
Але вже яко „мѣсячный Вѣстникъ - съ!“

Знов місяць минув. За живіт вже берусь :
Чи вийшла? Чорти і святі всі!
Не вийде зовсім „Прикарпатская Русь,“
Бо Площанському вкрав хтось статі всі.

І хто-ж то на світі украсти їх міг?
О щоб йому трястя й простуда!
Та-ж певно лиш знавець міг загарбати їх,
Найскорше Сава Дуда.

Та що про такі нам дрібниці плести?
Зближає ся день епохальний:
Мов сонечко з хмар, має з цюпи зійти
Наш мученик сакраментальний.

Любимець народа, пророк наш, герой,
Політик, поет, наукович,
Апостол, предтеча, спаситель наш, той
Преславний Іван Наумович.

Незрівняний муж! Стільки днів не прожив,
Скільки перемінив переконань,
І не стільки добра він для Руси зробив,
Скільки вилляв нарікань і стогнань.

Був Ляхом, був собі й Малоросом колись,
Нині став єдинства прозелітом;
Повні запалу все слова в нього лились,
А про те все він був гіпокритом.

Колись його бесіда бурю на нас
Привела — Голуховщину злую,
А гнилицька борба його в нинішній час
Нам дала езуїтчину тую.

Для хлопа він пише, хоч хлоп в нього гадь,
Дикун без ума і без чести;
Він пише по хлопськи, щоб бридить, псувать
Той язик і в погорду привести.

О, славить сей день епохальний будем,
Що сьогó увільняє гіганта!
Хоч не маєм театру, йому признаєм
Славу першого комедіянта.

Друковано в ч. 17 „Нового Зеркала“ з 13 вересня, 1884 р.

XI. Притча в Фарисей и Мытарѣ.

Отъ Бывшыхъ злоупотребляющихъ.

Во время шно два члѣва кзыдоша во соудилище шправ-
дати сѧ во грѣсѣхъ своихъ, одинъ фарисей, второй же мы-
тарь. И рече фарисей, ставъ предъ соудилищемъ и презираа
словеса Шца своихъ: „Господиноуе Ш горнаго соудилища, сотворите
такъ, да шправданъ изыдоу Ш соуда сего, и азъ потроужоу сѧ
ко блго вспблмнй шчизны нашей по всѧ дни живота моего.“
Мытарь же припадѣ въ оуглаѣ и блмй сѧ ко персы глше: „Отпоу-
стите мнѣ, не шѣдахъ бо что творихъ.“ Но соудищн не возрѣ-
ша ни на лѣстъ единнаго, ни на оуничженіе втораго, и затео-
ниша ш во темницѣ, въ ней же не блше ни тѣмы, ни плача,
ни скрежета зоубовнаго, но миръ и блговоленіе.

И се асѣе изшедши шна два члѣва изъ темницы по вре-
мени немнозѣ, рѣша въ дѣшахъ своихъ: „Моученици всмы, Роу-
синѣ же всакоу подобаетъ поклонати сѧ предъ нами и воздаа-
ти намъ все потребное, зане гоңеніе претерпѣхомъ.“ И вели-
чаша сѧ словесы лъстивыми и самохваленіемъ многимъ, шко
за Роусъ притрѣпѣша, но не фарисейства и мытарства своего ради.

И кзаакаша пѣлазей многихъ и ксѣя соуды мира сего, и идоша во градъ нарочитъ нарицаемый Кіевъ, иже издревле словаше мати градомъ роускимъ. Тамъ советъ творяху книжници и старци акдстѣи ѿ страны сѣверныа и ѿ всѣхъ странъ црствѣа рѣскаго. Ѽни же приидше поклониша сѧ имъ. И вопрошаху ѧ книжници: „Чесо ради прїйдостѣ?“ И рече фарисей: „Что ми дастѣ, и азъ предамъ вамъ мтръ мою, иже естъ галицкаа Рѣсь, издревле ѿшпеннаа, и братію мою священниковъ роусскихъ, и врьсь глѣмоу юнію, со жены и чады ихъ.“ Ѽни же рѣша: „Ще за тридцать сребреникъ Іюда Хрїста продаа естъ, ты прїйми двадцать и двѣ за матеръ и братію твою.“ И прїа фарисей сребреники, мытарю же чающу подааниа покрагоша еще три златники и ѿпоустѣша ѧ со миромъ.

И изшедше изъ соньмища рече мытарь ко фарисею: „Тоуѣ, баткшка, продаа вси.“ Оутѣцакъ же фарисей и рече: „Что оубо сотворю? Ще повергъ имъ сребреники и шедъ оудавлю сѧ? Но возвратимъ сѧ во Галилею, ндѣ же мнѣ престоа пророческъ оуготованъ, и возсѣдъ на престоа почноу глаголати словеса многа и превращати бѣлов ко чернов и разоумъ ко неразоумѣ, и вѣщшаа мзди оудостою сѧ. Достоннъ бо естъ работникъ мзды скова, жрецу же ѿ жертвенника жити подобаеъ.“

И сотвориша тако и поидоша во страну галилейскоу. Имѣаи оуши слышати да слышнтъ.

Друковано в ч. 18 „Нового Зеркала“ з 13 вересня, 1884 р.

ХІІ. Закінченє.

І знов за перо літописець бере,
Ще раз, коби хоч не послїдний,
Співати про горє та лихо старе,
Що точить органїзм наш рїдний.

Хоч в серці у нього тоска і печаль,
Нехай хоч уста засміють ся;
Поки Зеркала сього не присне кришталъ,
Най наші в нїм хиби відбють ся.

Най відібеть ся в нїм правдолюбність твоя,
О отче Малинівський,
Яку так блискує у „Дѣлѣ“ розкрив
Старенький Заячківський.

Най покаже ся в нїм ваша хіть до хвали,
О отче Ружицький з Підгіря,
Що щирої критики слово взяли
Від разу на знак недовіря.

Не в тім патріотизм, щоб арендувать
Для себе діла всі народні,
А треба публичне публично ділать,
Інакше хвали ми не годні.

Та ба, патріот у нас кождий стає
І авторітетом від разу,
І кождий критичну увагу визнає
Гнеть за особисту образу.

І критика зараз він тягне на суд,
І коб так мав власть, як не має,
Від разу-б повісив. Жаль тільки, що тут
Ваш авторітет не сягає.

Ей, отче Ружицький, хоч чесний ви муж,
І Русин твердий та правдивий,
То з пізванєм „Дѣла“, бігме, тільки стид
І насміх на себе стягли ви.

Відібеть ся тут чесний спосіб також
Полеміки „Слова“ й „Пролома.“
Мій Боже, як в нас розпаношилась лож,
Немов вона здавна тут дома.

А вона-ж так недавно прибула до нас
Із півночи стежков поганов
З брязком тих імперялів, що про них в сам час
Нагадав отцю Івану Молчанов.

А сьогодні чи-ж вигризла з наших сердець
Уже правди остатню краплину ?
Чи-ж не маєм вже сили зовсім на борбу,
На протести відваги, о сину ?

Нема, бач ! Дивлю ся по тобі кругом,
О Руси сметано й окрасо !
Мій Боже, де нерви, енергія де ?
Усюди лиш мясо та мясо !

І „санація“ тут відібе ся твоя,
О „Обще рольничо-кредитне“ !
Дай Боже здоровля вам, банковики,
За ваше шанжоване спритне.

Воно то до певної міри так є,
Що гріш, як то кажуть, non olet, —
До певної міри ! З часом він стає
Не поміч, панове, а полет.

Відібеть ся ще тут і згідливість твоя,
Виборчий комітете !
Сварить ся, панове, пильненько, чей нас
Зовсім на нінащо зведете.

Сварить ся, панове ! На те ви й зійшлись,
Як сонце стояло під раком ;
То чей нам щасливо в виборах нових
Здобудете фігу з маком !

Та годі ! А то погадаєте ви,
Що гризу я із зависти й злоби.
Ой ні ! Пощерила сатира свій зуб
О мідяні серця і лоби.

Погано на Руси ! Недавно ще нам
Всміхало ся сонце надії ;
Лиш трошечки розуму, праці й любови,
І зійшли-б на стежки ми новії.

Лиш трошечки розуму, праці й любови, —
Та їх не піднять на дорозі!
І ще раз у нетри зблукали ся ми,
Плазуєм, гризем ся по змозі.

Погано на Руси! Широко душний
Дунув нам на серця й на мисли;
І млить ся в очах, егоїзм бо тісний
І заздрість нам душу обтисли.

І нерви вразливі зробились, слабі
На дотик холодної правди.
Сатирику, швидко перо поломай,
Щезни і в кутку присядь фавди!

Прощайте, приятелі! В красші часи
Ми, дасть Бог, ще зберем ся на ново,
Як змора потягне на гори-ліси,
І свободне почує ся слово.

До тихої праці нас кличе пора.
Най падлюки кричать: „Побѣдихомъ“!
Прийде час і для нас. Ми для нього робім!
Прощайте й не згадуйте лихом!

Друковано в ч. 23 „Нового Зеркала“ з 13 грудня, 1884 р.

ІХ. Українсько-руська студентська мандрівка літом 1884 р.

Українсько-руська студентська мандрівка, що відбула ся літом 1884 р., була коли не першою в загалі, то першою свідомо зорганізованою пробою товариської мандрівки українсько-руської молодіжи. Першу таку мандрівку, без особливих приготувань, відбула купка укінчених гімназістів літом 1883, і про неї реферував потім у студентськім кружку у Львові один із її учасників, Єронім Калитовський. Зацікавлене збуджене його рефератом дало привід до

утворення студентського комітету для організації студентської товариської мандрівки літом 1884 р. Комітет на мою пропозицію уложив плян мандрівки, починаючи від Дрогобича через гірські місцевости Урич, Корчин і Бубнище, підгірські міста Болехів, Калуш, Станіславів, Коломию і Вижницю до Устерік. У головних точках мандрівки, а власне в згаданих містах, мали відбутися музикально-деклямаційні вечери з танцями, які крім товариської забави мали метою знайомити молодіж із різними кругами руської провінційної інтелігенції, так як сама мандрівка мала метою познайомити учасників із досить значною частиною нашого краю, його мальовничими місцевостями та його населенем. Як програму тої мандрівки я уложив віршовану, а ргіогі зложену хроніку, попереджену поетичним покликом, що заохочував молодіж до устроювання подібних мандрівок. Між іншими стараннями комітет порозумівся також де з ким із української молодіжи в Києві, відки як учасник мандрівки приїхав Хведір Миколайчик, що тоді скінчив уже був київський університет і дав себе знати деякими науковими працями, з яких одна про Сіверську Русь (Чернігівщину), написана українською мовою, була друкована в „Зорі“, 1887 р.

Мандрівка зібрала досить значне число учасників і фактично дійшла в повнім своїм складі до Калуша, по троха під моїм проводом. Там обняв провід у дальші місцевости В. Сіменович, але та друга часть мандрівки мала по троха інший склад і інший характер і відбула ся без моєї участі. Для памяти подаю тут реєстр імен учасників першої части мандрівки, яких власноручні підписи заховали ся на обороті ілюстрованої окладки програми мандрівки, що заховала ся в моїм посіданю: Теодоръ Николайчикъ, Іван Франко, Шухевич Микола, Ярослав Кулачковський, Дамян К. Лопатинський, Антін Березїнський, Северин Мацюрак, Александер Бобикевич, Теодор Яців, Іван Гриневецький, Володимир Лев, Олександер

Богдан Кулачковський, Юліян Бачинський, Теофан Лукашевич, Омелян Константинович, Остап Качмарський, Вінкентій Яворський, Ярослав Бурачинський, Теодат Бачинський, К. Г. Врецьона і два Поляки Aleksander Humnicki і Stanisław Bądryński. Програма видана була накладом комітету окремою брошурою 16 сторін малої 8-и. Дві остатні сторони сеї брошури заняті заявою комітету, а перших 14 містить ось яку поетичну часть

В дорогу !

Сонце по небі колує,
Знають і хмари свій шлях ;
Вітер невпинно мандрує
По України полях.
Ми-ж сонця ясного діти,
Вольного вітру брати
Мали-б сидіти-нидіти,
Мали-б в дорогу не йти ?
Гей же в дорогу,
В ясну путь,
Зкинути з серця тривогу,
Вольним повітром дихнуть !

Шумно кришталнії хвилі
Стрий і Черемош і Прут
Почерез звори і скелі
В вічній мандрівці несуть.
Рокотом кличуть нас тихо
К собі в тих соняшних днях,
Змити все горе, все лихо
У їх сріблястих струях.
Гей же в дорогу,
В ясну путь,
Зкинути з серця тривогу,
Вольним повітром дихнуть

Житє наше — вітер крилатий,
Річка невпинна, брати!
Хвильки не хоче пождати,
Мусить і мусить іти.
Хто в тій мандрівці, як мога,
Волі, любови зазнав,
Того щаслива дорога,
Той по добру мандрував.
Гай же в дорогу,
В ясну путь,
Зкинути з серця тривогу,
Вольним повітрєм відотхнуть!

Мандрівнича хронічка.

Вступні уваги.

Хоч то хронікар ваш ураз і поет,
Та ще не пророк він про тоже:
Показує, що уложив комітет,
За сповненє ручить не може.

Підгірє і гори, краса полонин,
Повітре і чистії води,
Усе те прекрасно, щоб хто лиш один
Узяв антрепрізу погоди.

Погода в мандрівці -- великая річ!
Як гори покривють ся мглами,
Нічого не видно. Та жаль, що її-ж
Не мож було взять до програми.

Все инше — вже річ комітету: їда
(За вашії гроші!), забава
І відчити й спів, молоко і вода,
Нічліг, і гризота і — слава.

Поки всі ті дива і красу, що вас жде,
Розверну перед вами подрібно,
Позвольте ласкаво порадить вам ще,
Що взяти в дорогу потрібно.

Перед всім треба знать, що мандрівки аж дві,
Мала і велика в сю пору
Мала в гори стрийські, велика-ж по ній
В преславну Чорногору.

Обі потревають днів двацять і пять
З Дрогобича до буковинських
Гір; хто хоче йти на обі, мусить взять
Що найменше трицять ринських.

Хоч то комітет на акафист дає,
Аби Бог дав погоду хорошу,
Та все-ж у кого парасолі який є,
То з собою узять його прешу.

І босо по горах ледви хто піде,
Там шутер, кропива і терне;
Хто легкі й міцні черевики візьме,
То ручу: в подертих поверне.

І плащ не забудьте! Чи дощик припав,
Чи ночі холодні з мглами,
Все-ж ліпше окрити ся, як Бог приказав,
Ніж мокнути й сікти зубами.

В дорогу-ж! Кого товариство манить
І вражінь богатая здобич,
Природи краса, люду рідного бит, —
До побаченя — в гброд Дрогобич!

Дня 27 липня. Дрогобич.

Преславнеє місто Дрогобич — ади!
Готицький костел катедральний,
Худий Юр на горі і товстії Жиди,
І шлях бориславський фатальний.

На Гірку прохід, сеприємність в сей день,
Се першая проба мандрівки;
Ідеш символічно коло касарень,
Коло шпиталю і гицлівки.

Вечірня забава: слуга ваш хроніст
Вас відчитом крихту понудить,
Хор пісню затягне, дяки мов у піст,
Зо сну аж музика вас збудить¹⁾.

І танці почнуть ся. Вже бачу я, ах!
Як стрійні ніжки в такт несуть ся!
Коб у нас в голові був той такт, що в ногах,
Щаслива була би вже Русь вся.

Дня 28 липня. З Дрогобича до Східниці
З Дрогобича в гори три шляхи ведуть,
Один лише простий — гляди ти!
Хроніст на сей раз вибира кривий путь,
Хоч простими все звик ходити.

Його тягне у рідне село. Кого ні,
Комітет тих у Трускавець вислав:
Напити ся „нафти“²⁾, зирнуть копальні,
А відтам махнемо в Борислав.

Борислав, поезії повний куток!
Оглянуть не жалуйте ходу!
Що ріпників, ям і Жидів, Жидівок,
І нужди і бруду і смроду!

Ось Діл вже поважний чекає на нас,
Тут ноги натужать ся значно;
В веселій компанії швидко йде час,
А в Східниці спати мем смачно!

Дня 29 липня. Східниця. Урич.
По місті ходить знає кожний мабуть,
По горах не так то легенько;
Хоч дихає сильно й свobodно там грудь,
Ногам за те таки прикренько.

---

¹⁾ Розуміть ся, анї прогулька на Гірку, анї про-
єктований комітетом вечерок із відчитом не відбули ся.

²⁾ Незвичайна мінеральна вода в Трускавці
з нафтовим смаком, але без запаху.

Ті гори, ліси і спадисті стежки --
Поезії певно в тім маса,
Та коням біда і псують ся візки,
Дреть ся одіж і тратить ся каса!

А в Уричі камінь і ковані в нїм
Покої і брами і льохи;
Чи велитнів се, чи розбійників дім,
Не знає ніхто анї трохи.

Оттут наш спочинок, оттут і обід;
Хоч кухня холодна — не вадить.
Щоб кождий на верх аж дістав ся як слід,
На те комітет не порадить.

Дня 30 липня. Корчин.

Із Урича в Корчин — верховинський шлях,
Верховина, де живуть Бойки,
Де грає музика, народ в ходаках
Гуляє по легойки.

Ось Корчин наш давній! Князь руський колись
Робив тут з Угорцями згоду;
Князів десь не стало, Угорці-ж взялись
Пожерти часть руського роду.

Та ні, руський рід, се малярським зубам
Тверда буде страва, їй Богу!
Ти-ж, Галиче, своїм загірним братям
Шли свіжії сили в підмогу!

Здвигай ся ти Корчине! Пильно будуй
Будову освіти громадську!
Здвигай ся, кріпи ся, трудись і нехтуй
Погрозу малярську і ляцьку!

Тут вечерок: відчит і спів і гульня,
Коли хто ще захоче гуляти;
Тут першу читальню стрічаєм — дай Бог
Їй в кождім селі ще діждати.

Дня 31 липня. Околиці Корчина.

Прекрасна околиця в довж і в ширинь!
Гадюкою Стрий там хлюпоче.
Тут Розгирче, Сколе і дід Зелемінь.
Гуляй, куди серце захоче!

У Розгирчи руни славянські старі
Відкрив Вагилевич — в фантазії;
Бойки синевідські такі гендлярі,
Що й Жида провчать при оказії.

Дня 1 серпня. Бубнище.

Що Бубнище славне, не відти пішло,
Що бито тут Турка „як в бубен“;
А бубнить тут нужда і в тімя й в чоло,
І кождий мов птах той обскубен.

Лиш скелі великі у лісі — тай то
І камінь і ліс камеральний —
Се Бубнища слава; забуток отсей
І справді капітальний.

Печери і сходи і студня — сліди
Рук людських, святі може місця.
І ми тут спочинем, для кого-ж їди
Не стане, черниць не наїсть ся.

Дня 2 серпня. Болехів.

Через Гук перескакує Сукіль ріка,
Мов Дніпро той через Пороги.
Болехів містина не гарна, грузка,
Серед нив одностайно розлогих.

І сіль варять тут. Як не солоно вам
На світі, ідіть і глядіте!
Та є руські серця і тут щирії нам.
Солоний, та гарний ти, світе!

О руські серця! І крізь гнет, бідноту,
Усе ваша щирість ясніє!
Мов з кременя битого іскра в лету
І світить, підпалює й гріє.

Зїжджайте сюди з благодатних рівнин
І з гір по дорогах скалистих,
Щоб спільно прожити хоч кілька годин,
Поки далі самотно поплисти.

Дня 3 серпня. Калуш.

Зелізняця свище! У Калуш помчить
Утомлену ходом мандрівку,
Щоб свіжою хвилею духа скріпить
І тутка братів в переднівку.

О так, передновок терпить духовий
Просторая руськая хата!
Тож того, що й тут посїв сїяв новий,
Згадаймо — Рожанського Гната.

Честь пам'яті твоїй, горяча душе!
Мов свічка яркая згорів ти!
Та полум'ям своїм на довго, на все
Серць тисячі руських огрів ти.

Дня 4 серпня. Станіславів.

Хоч з польська зове ся, а все-ж і тут Русь,
І тліють огні тут могучі;
Усіх тут вичислювать я не берусь,
Всі ми відчуваєм їх лучі.

Тут нашої мови скарбницю здвига
Професор Евген Желехівський;
Хто-б вдячно не стис його руку, хіба
Не був би син батьківський.

Дня 5 серпня. Станіславів.

Хто Галич відвідати хоче за дня,
Тому не далека дорога ;
Для хору й панів з комітету гризня
Весь день, біганина й тривога.

Бо вечерок мусить удать ся аж-аж !
Музика і танці і співи...
Бо що-б було, як би на гостий блямаж
Гляділи місцевії діви ?

Та ба, від блямажу не винайшли ще
Ніякої асекурацїї !
Напліпше було-б, як би сплетні в-общє
Не мали ніякої рацїї.

Дня 6 серпня. Коломия.

Витай живописно розлога отсе
Над Прутом столице Покутя !
Богато такого ще кров твою ссе,
Що варто покути і прутя !

Жиди тут панують, жидівська тьма
Йде звідси аж в Раду держави !
Покуте в тім видно, що Жид прижима
Христян по кутах по під лави.

Чи вмере, чи здвигне ся тутешня Русь ?
Чи люд просвітить ся тутешний ?
Хто зна ! Важно те, що друкар Білоус
Видає рік у рік „Лист небесний.“

Та я вірю, що й тут наша Русь не умре.
Розвієть ся пітьма помалу,
Бо й тут в щирих серцях ще тліє святе
Огнище ідеалу.

Дня 7 серпня. Віче академиків.

На віче йде молодіж. Радять вони
Не про свою власну бідноту,
І не про забаву і не про хісни,
Але про загальну турботу.

Про те, як би спільно ті хмари прогнать,
Що густо над нами зависли,
Як волі, простору найбільш добувать
Для рідного слова і мисли.

Щасти-Біг вам, сміла громадо! Ваш труд,
О, вірте, не буде даремний!
Ті сімена чисті зійдуть і зростуть
І морок розсієть ся темний.

Лиш діло робіть! Не по ваших словах
Колись вас судити муть люде;
Лиш трудом зелізним мурований шлях
Заслугою вашою буде.

Знов вечір забаву голосить афіш,
І співи і танці охочі!
Я-б радив іти на спочинок раніш,
Труд завтра й короткії ночі.

Дня 8 серпня. Делятин.

Колись Делятин Богу був побратим,
Тепер у жидівській кишени.
Сюди на возах ми гостинцем гладким —
Підгірє, мій раю зелений!

Село за селом, кукурудза, тютюн,
І Прут срібноводий і гори!
О, гарний ти краю! Та кілько то сліз
Росить ті широкі простори!

Дня 9 серпня. Десятин-Дора.

І тут ми солярню підем оглядїть.
В нас соли найбільші достатки,
Та сіль найдорожша про те на весь світ;
Се через австрійські порядки

А відси до Дори, де Прут стрімголов
Зо скелї в безодню валить ся;
Так, знай, той порядок його наколов,
Що рад би сам в собі втопить ся!

І Довбушів хрест ми оглянемо там
І Краттерів камінь. Каміня
Тут много, жаль тільки, що з нього ще нам
Не робить ніхто поживлїня.

Нехай жиє хемія! Скоро вона
Навчить ся хлїб з камня робити,
То тут найхлїбнїйша буде сторона,
Що зможе всі доли кормити.

Дня 10 серпня. Микуличин.

От гори! Правдивий вже Bärenland тут!
Медведї тут ходять самопас,
Хапають овець і волів часто бють.
От тут і ми станем на попас

Дня 11 серпня. Майдан.

Прекрасна дорога веде на Майдан,
Там скляні оглянемо гути
На те, щоб про склянку і фляшку і збан
На кілька деньочків забути.

Бо в горах, панове, поезії гук,
Та пива нема, ні горїлки;
Тут треба коряк який взяти до рук,
Напить ся води жерелівки.

Дня 12—16 серпня. Чорногора.

Витай, Чорногоро! Піднебні шпилі
Високо під хмари зняла ти,
З ребер кам'яних легіони цілі
Жерел і річок розлила ти.

Колись розливала ти пострах на світ:
Опришки гуляли тут сміло;
Тепер „Довбуша крісло“ порожнє стоїть,
Воно вже мабуть скамяніло.

Народній протест проти здирства панів
Лунав на всі гори і доли;
Тепер Жид ті ліси й полонини посїв,
Протест не озветься ніколи.

Ніколи? Невже-ж то загинув і слід
Гуцульського духа гордого?
Ніколи? О гори, подайте одвіт!
Ніколи? Не чути нічого.

Дня 17 серпня. Жабє.

Ось Жабє, гуцульська столиця. „Нема —
Мовляють — села понад Жабє.“
І більшого лиха шукати дарма.
Чи-ж люд той зовсім воно забє?

Де паслися вівці гуцульські колись,
Воли там жидівські пасуться;
Ті-ж, що перед ними магнути тряслись,
Тепер перед Жидками трясуться.

Дня 18 серпня. Устеріки.

Із Жабя махнем понад Черемошом
Аж ген в Устеріки возами,
А хто на дарабах, хто схоче, — верхом,
А решта верхом паличками.

Що Черемош Чорний і Білий оттут
Спливають ся, се не дивниця;
Адже-ж мусять спливати ся десь; та сей кут
Цікавий, бо є в нім пивниця.

Не пиво лежить в нім, гуцульська кров
На стінах ще ржавіє й до-дня;
Мандатор Грдлічка опришків поров
В тій ямі — гуцульська се Кодня.

Дня 19 серпня. Соکیلська скала.

На волю! На волю! По бистрій ріці
Гуськом ідуть добрі дараби.
Се наші вози. Ось по лівій руці
Соکیلської скелі поваби.

Сюди нам Федькович живцем переніс
Гайнівську Льорелю,
Та знать надокучив їй камінь і лїс,
І бовтнула в вир під кручею.

І як топелиця вона тут жиє,
На бідні дараби чатує.
Федькович із жалю горілочку не
Та „Дикії думи“ віршує.

Дня 20 серпня. Вижниця.

Про Вижницю, певно, не кождий чував,
А Вижниця то-ж не дурниця!
В куті тім „гуцульський король“ панував,
Преславний Лукян Кобилиця.

Се простий був Гуцул; його Гуцули
Послом обібрали до Відня;
Коли там дебати і свари гули,
Шептав він: „Ой Русь наша бідна!“

Хотів, як умів, він здвигнути її,
Щоб залежала тільки від Відня,
За те мусів гори покинуть свої,
А Русь доси як бідна, так бідна.

Тут наша мандрівка кінчить ся, брати!
Ще нічку забавмо ся спільно!
Хто зна, чи стрінем ся й куди кому йти?
Руками сплетімо ся щільно!

Хай красшої долі задатком будуть
Ті наші робучії руки!
А завтра з нас кождий піде в свою путь —
До праці! До діл! До науки!

Х. Пані Февросія.

(Наслідуюване).

„Панечко, голубочко,
Февросіє любочко!
Чом сидиш зажурена,
Голова понурена?“

„Ох, покинь, мій синчику,
Дай спокій, Русинчику!
І без тебе нудь мені,
І без тебе труд мені.
В три дуги згинаю ся,
З всяким лихом знаю ся.“

„Се-ж біда, голубочко,
Февросіє любочко!
Та-ж ти дама знатная,
Пані многовладная.“

„Ой була, мій синчику,
Славилась, Русинчику,
Дамою всевладною,
Чемною, укладною,
Ситою, обильною,
До людей прихильною.“

„Звісна річ, голубочко,
Февросіє любочко :
Срібла, злота й нині ще
В тебе повно в скрині ще.“

„Ох, було, мій синчику,
Проголо, Русинчику !
Нині-ж із турботами
Я живу банкнотами,
Синіми та сивими,
Через пів фальшивими.“

„Як же так, голубочко,
Февросіє любочко ?
Де-ж твої вихованці,
Дукачі, карбованці ?“

„Всі пішли, мій синчику,
Всі пішли, Русинчику,
На гармати новії,
На довги банкові,
Німцям за муніцію,
Дома на поліцію.“

„Пошукай, голубочко,
Февросіє любочко !
Ти хоч не оглядая,
А була-ж ошадная.“

„Ох, дарма, мій синчику,
Не знайдеш, Русинчику,
Як у місї драному !
Все пішло по пьяному,
Вся я обідрала ся,
Спилась, розікрала ся.“

„Сором же, голубочко,
Февросіє любочко !
Як сусіди зловлять раз,
Обсміють, обмовлять нас.“

„Взнали вже, мій синчику,
Взнали все, Русинчику!
Наче біс їх всіх жене,
Підняли на сміх мене,
І плюють і лають ся,
Ще й побить збирають ся.“

„Ти сама, голубочко,
Февросіє любочко,
Вшанувавши день святий,
В зуби їх телень та бий!“

„Я й не сплю, мій синчику,
Не мовчу, Русинчику.
Серджу ся, що й дзусь собі!
Плюнуть — обітрись собі,
Копнуть — я не лаю ся,
До землі хиляю ся.“

„Дранте-ж ти, голубочко,
Февросіє любочко,
Дранте, не красавиця!
Треба геть поправить ся.“

„Поправляюсь, синчику,
Захожусь, Русинчику:
Віддаю юстіцію
Під дозір в поліцію,
Обриваю армію,
Завожу жандармію.“

„На кого-ж, голубочко,
Февросіє любочко,
Та орда татарська,
Ватага жандармська?“

„Та на мене-ж, синчику,
На саму, Русинчику,

Щоб хилилась,гнула ся,
Щоб не ворухнула ся,
Волї не бажала вже,
Лиш „урá“ кричала все!“

Друковано в ч. 17 „Нового Зеркала“ з 13 вересня, 1884 р.

XI. Жeнщина.

*Алегорія на привитанє Товариства „Руських женщин“
у Станіславові.*

В пустинї темній, вбогій і сумній
Мармуру білого лежала брила,
Поблискуючи в білизні сніжній.

Тим блиском своїм з далека манила
Кочуючі ватаги дикарів,
Між ними свари й бої розбудила.

Бо кождий дивним жаром розгорів,
Бажаючи її для себе мати,
Мов найдорожший скарб у ній уздрів.

В ту пору геній пролітав крилатий
Понад пустинею, побачив бій
Тих дикарів і пожалїв їх страти.

І притулив до брили скипетр свій,
Перотопив її по своїй творчій волї
І світу в формі показав новій.

Ось разом блисла на пустому полі
Чудова статуя, краси взірєць,
Богиня, панї долї і недолї.

Всї дикарі враз стали мов слїпець,
Лице руками вкрили, ниць упали,
Молили ся до неї, хоч з сердець

Пекучий жар не щез. Вони благали
У неї ласки, клали дари їй,
Та всі для себе видерти бажали.

І швидко знов новий почав ся бій,
Та статуя стояла вічно зимна
І безучасна в білизні сніжній

І не один, кому борба нестримна
Глибоку рану задала, повзав
До статуї, ревучи ревом скимна ;

Їй в жертву кров свою він проливав,
Клав перед ню відтяти члени тіла,
Конаючи пред нею серце клав.

Та статуя стояла, мов не здріла
Тих жертв. То-ж інші попадали в гнів
І прокляли „її“ кроваві діла.

Посипали на ню град каменів,
Болотом побоевища кровавим
Обкидали її. Та все горів

В грудях людий пожарищем іскравим
Огонь таємний. Бачив з під небес
Усе те геній поглядом ласкавим.

„Час довершить найбільшого з чудес!“
Сказав він. „З каменя зробить богиню —
Що се значило? Через те не щез

„З землі роздор. Тепер я більш учиню!
Богиню людським духом я натхну,
З богині жінчину зроблю, людину,

„І з педесталу божества зіпхну.
За те у груди серце дам любяче
І в мозок вложу думку запальну.

„Хай чоловік її своєю баче,
У всьому рівною собі, і к' ній,
Не молить ся, та не кине й не плаче.

„Нехай вона по стежці житевій
Іде з ним спільно, думає і вчить ся,
Учасниця всіх трудів, втіх, надій.

„І хоч слезами вмиють ся їх лица,
Стрясе серця їх жаль і біль і страх,
За те-ж і щастєм вік їх прояснить ся.“

І все те він зробив у наших днях.

Друковано в ч. 23 „Нового Зеркала“ з 13 грудня, 1884 р.

XII. О. Люнатикови.

Квилить поезія німа, безрука :
„Не геній ти, а взір лиш продуцента!“
Глум і безсиле — труду мого рента.
Всьо рветь ся, гасне. Ох, тяжка розлука!
„Без маски“, ст. 6.

Я не геній, синку милий,
Тим ніколи й не хваливсь ;
Працював, що було сили,
Перед сильним не хиливсь ;
Фарисейству й лицемірству
Я концесій не робив ;
Людській кривді, злості й звірству
Я ні раз не підхлїбив.
В долі добрій чи злиденній
Чесно, просто йшов весь вік,
І йду доси. Я не геній,
Я звичайний чоловік.

Я для геніїв грядущих
Поле дикее орав,
Шлях серед хашів найпущих
Просікав і протирав ;
Для голодних пік сквапливо
Разовий, не панський хлїб,

І ставав на всяке жниво
І вязав свій скромний сніп.
В сніговійниці студеній
Рук не закладав назад.
Я не плачу, що не геній,
Та чом ти так сьому рад ?

А що часом стогну з болю
І в зневірі сльози ллю,
Се тому, що скрізь по полю
Так багато кукілю,
Що царює баба Бляга,
Так що й краю їй не знать,
І не має ліски маґа,
Щоб потвору сю прогнать;
Що характери й сумління
Підгриза якийсь червяк;
Що молодші покоління
Схнуть і вянуть вчасно так.

Правда, синку, я не геній...
Ех, як би я геній був !
З тих істерій, неврастеній
Я-б вас чаром слів добув ;
Я-б мов вихор вас з собою
Рвав до ясних, світлих мет,
І до жертви і до бою
Вів би ваш я смілий лет !
Я-б вам душі переродив,
Я-б вам випрямив хребти,
Я-б мужів з вас повиводив —
Навіть з малп таких, я ти !

*Сей вірш був друкований у Лїт.-Наук. Вістнику т. XXIII,
р 1903, кн. VII, за липень, ст. 5—6.*

XIII. Вольні вірші.

I. Modern.

Вольні!
Мов оси у літнюю спеку
З гнізда —
Лиш миг — і вже не видно;
Мов стріли з напнятого лука,
Мов слово окрилене гнівом
Сердиті,
Мов усміх дівчини принадні,
Мов жало гадюки отруйні —
Летить!
„Ся хвиля — наша!“ —
То ваш девіз.
Хвиля, мов чарка.
Повну, гей, повну!
Вермут!
Гірко, та іскри заскачуть в очах...
На погибель!

II. Anima saltans.

В плюшах і газї,
В пудрі рожевім,
З волосем розпущеним на знак жалоби,
На чолї
Тїнь мелянхолїї,
В груди серце
Пробите стрілою
Таємного смутку,
А на устах
Загадковий шепіт,
Нїби докори,
Нїби любовні заклятя,
Нїби несвідоме лепотанє дитини,
В очах матовий блиск
Утоми,

В голосі зимна м'якість,
Претенціональна кокетерія —
Оттак я лину,
З шелестом шовку,
З рухами на пів ситої гадюки,
Оттак зриваю ся,
Мов зазуля з чужого гнізда,
Розводжу руки —
Символ розпуки,
Захлипаю ся від дикого плачу —
І скачу,
Тупочу,
Фуркочу,
Смію ся,
На одній нозі верчу ся,
Принадна,
Ненаглядна,
Зефірова,
Наскрізь змислова,
І все пороть безмислицю готова —
Anima saltans.

III. До Музи.

Музо! Коханко!
Ох дай мені! Дай мені
Любощів, пахощів, чарів-солодощів,
Мрій неосяжних і снів,
Солодких слів,
Соловейкових трелів,
Римів, мельодій, щоб гучно лили ся рікою!
Настрою! Настрою!
Думок — байдуже!
Помислів — обійду ся.
Заглядать у людські душі --
Я не астроном!
Потрясати серця народні —
Я не землетрясець.

Ловити рухи душ високих —
Я не сейсмограф.
Хочу співати!
Розливати ся гармонійними хвилями,
Затопляти в них усі турботи.
Геть думи! Геть ненависні!
Соловейкові трелі!
Безпредметова туга,
Безцільне зітханє,
Мелянхолія мов осіння мряка,
І я серед неї,
Мов човник на морі —
Байдужний!
Співай мені, Музо!
Обснуй мене мріями-чарами,
Мов срібним павутинєм,
Нехай я полину
Рожевою хмаркою понад степами!
Нехай покочу ся
Перекотиполем,
Що стежки не знає собі ні мети!
А ти
Хоч смій ся, хоч грій ся,
Хоч грай ся, хоч кай ся,
Хоч сонцем пишай ся,
Хоч в пільмі лишай ся —
Мені байдуже!
Чи плачеш, чи скачеш,
Чи вянеш, чи встанеш,
Чи тужиш, чи квилиш,
Чи губи копилиш,
Аби лиш, аби лиш
Без тенденції!

*Сї три вірші під спільним наголовком „Вольні вірші“
були друковані в Літ.-Наук. Вістнику, т. XXXV, 1906 р.
кн. VII, за липень, ст. 1—2.*

XIV. Блюдіть ся вѣса полоуденного.

Струєю ріжnobарвною
По тротуарі плив та плив
Потік людський, а літній пал
Усіх до поспіху наглив.
Дванацята ударила,
Іще збільшив ся сонця вар,
В повітрі затремтіло щось —
Чи втома дивная, чи чар.
Я смугою тїнистою
На другім тротуарі йду
І течію барвистую
Байдужним поглядом веду.
І враз мій зір спинивсь на мить
На білій постати дрібній,
Що тихо йшла в противний бік
В палючій пасмузі літній.
Зирнула, вгледіла мене
І стала, вхопилась за грудь,
І півотворені уста
Здаєть ся, віддиху жаждуть.
І звільна поверта лице
До мене, біле наче сніг, —
Мене кольнуло в серце щось,
Я похиливсь, пішов, побіг.
Іду — і думка блиснула :
„Не вже на правду се вона,
Моя колишня любов,
Моя богиня осяйна?“
Я напруго вернувсь назад
І оком по юрбі веду:
Он тут би бути їй... Нема.
А може онде? Ні сліду.
Біжу що духу. Серце бєсь...
Зір сквапно ловить кожду статъ,
Та білої з сніжним лицем
Ані слідочка не видать.

І весь задиханий я став,
І зимний піт з чола потік,
І думка блиснула: „Вдурів!
Вона-ж умерла нині рік!“
Я тямлю смерть її. Шпиталь.
Горячка... Кашель... Хрипота...
Худенький трупик в білому...
І згідний буркіт: „А, се та!“
І жах мене проняв під сим
Палючим сонцем, в тій юрбі
Живій, що все плила й плила
Й мене несла кудись в собі.
Та в серці я на все життя
Болючий той укол поніс...
Оттак із мене без путя
Закпив собі південний біс!

Сей вірш написаний у Криворівні в вересні 1907 р., під псевдонімом „Невідомий“ був друкований у Літ.-Наук. Вістнику, т. XL, кн. X за жовтень 1907 р., ст. 226.

XV. Многонадійний.

Як родив ся наш многонадійний,
То прийшли судільниці чотири,
На вікна варцабі посідали,
На дитя уважно погляділи,
Залюбки поцмокали губами,
І гарненько зажили табаки,
І собі поклали на коліна
Калитки свої неспорожніми,
І розважно, шамкаючи звільна
Стали викладать йому дарунки.

Перша :

Ось я дам йому наймення левине.

Друга :

Ось я дам Адоніса подобу.

Третя :

Ось я дам блискучі чорні очі.

Четверта :

Я додам ще голосок носовий.

Перша :

Ось я дам ораторську позу.

Друга :

Ось я дам відвагу і завзяте.

Третя :

Я додам ще пильність трудолюбну.

Четверта :

Я додам амбіцію безмежну.

Перша :

Я дам жіночку йому прегарну.

Друга :

Я зроблю артистом драматичним.

Третя :

Я редактором ще політичним.

Четверта :

Я співцем в додатку оперовим.

Перша :

Я віткну перо критичне в руки.

Друга :

Я штовхну поезії писати.

Третя :

Я дам премії йому за драми.

Четверта :

Я — та ні, сього вже за багато
Для одного. З того, що я мала
Дать йому в остатнім подарунку, —
Таланту — не дам йому ні дрібки.

Написано в році 1907, доси не друковано.

ІХ.

ГИМНИ Й ПАРОДІЇ.

I. Національний гімн.

Не пора, не пора, не пора
Москалеви й Ляхови служить!
Довершилась України кривда стара, —
Нам пора для України жить.

Не пора, не пора, не пора
За тиранів пролить свою кров,
І любити царя, що наш люд обдира, —
Для України наша любов.

Не пора, не пора, не пора
В рідну хату вносити роздор!
Най пропаде незгоди проклята мара!
Під України єднаймося прапор!

Бо пора се великая есть:
У завзятій, важкій боротьбі
Ми поляжем, щоб волю і щастє і честь,
Рідний краю, здобути тобі!

*Неписано в р. 1890, друковано у перше в збірці „З вершин
і низин“ 1893 р., ст. 73.*

II. Лісня руських хлопів радикалів.

Який то вітер шумно грає
Від Сяну, Прута до Карпат?
Яке то диво визирає
Із тих нужденних хлопських хат?
Гейже враз, гейже враз гукнемо,
Аби й сліпі нас пізнали:

Ми є ті, що вас всіх кормимо,
За всіх вас терпимо —
Ми руські хлопи-радікали,
Що звергли темноти ярмо !

Ми ті, що гнули ся, як лози,
Були покірні, як вівця,
Котрим неволя, кров і сльози
Ще не доїхали кінця.
Гейже враз і т. д.

Ми ті оферми, ті рекрути,
Гарматне мясо на війну,
Ті, що їх кривда й голод лютий
Жене за море в чужину.
Гейже враз і т. д.

Ми ті, що платимо податки,
Собі-ж лишаєм труд і плач,
Котрим державні всі порядки
Є тільки кривда, тільки драч.
Гейже враз і т. д.

Ми ті, котрим заперті двері,
Запертий до свободи шлях.
Ми маєм права на папері,
А обовязки на плечах.
Гейже враз і т. д.

Та вже не довго тої муки !
Нам час не дати ся на глум.
Здіймуть ся дружні хлопські руки,
І просвітліє хлопський ум !
Гейже враз і т. д.

Друковано у перше в „Громадськім Голосі“ 1896 і потім у збірці „Хлопські пісні“ 1897, стр. 3—4. Зараз по появі сеї пісні в польських часописах подано було її зміст, а в однім піднесено її ріжницю від подільського ніби соціалістичного „Czerwonego sztandaru“, що замість соціалізму подає робітникам одинокий вихід — кровавий

день відплати і суд робітничкої маси над знобителями. Дивно супроти того, що такий загалом тямучий критик моїх літературних творів, як Антін Крушельницький, у своїй книжці „Іван Франко, Поезія. Написав Антін Крушельницький. Коломия 1909“, стр. 141—144, висловив дуже некорисний осуд про сю пісню, добачивши в ній занадто мало радікалізму, а замість того „плач, нарікання, жалі на кривди та недолю, словом плаксивий тон“, знайшовши в ній тільки „хотіння“, від якого ще далеко до успіху, і нарешті добачивши в ній у порівнянні з „Каменярами“ та „Вічним революціонером“ затісненя і звужене становища „від Сяну, Прута до Карпат“, він відчув, що се один із „гимнів диктованих розумом, далеких від правдивої поезії, що пливе з серця“, і на тій основі зачислив сю пісню до „богато неудачних гимнів народів і різних період, а в поетичній творчості Франка до найменше удачних його віршів.“ На жаль Крушельницький, цитуючи рефрен пісні, в якому лежить уся її сила і ключ до її властивого зрозуміння, навмисно чи неспівомо не звернув уваги на кінцеві рядки:

„Ми руські хлопи радікали,
Що звергли темноти ярмо.“

Розумієть ся само собою, що така пісня, бувши виразом великого і добротворного руху в одній частині України, в східній Галичині, який тоді і ще й тепер неможливий прим. у російській Україні, мусіла містити в собі характеристику соціального та національного тла того кутка України, на яким повстав сей рух, а надто містила в собі в душі виробленої тим рухом програми оклики не кровавої відплати і насильного суспільного перевороту та масового самосуду, але оклики національної самостійності і вирівняня суспільних ріжниць організацією народніх мас і культурною та просвітною працею.

III. Січковий марш.

Гей Січ іде,
Красен мак цвите!
Кому прикре наше діло, —
Нам воно святе.

Гей Січ іде,
Топірцями брень!
Кому люба чорна пільма,
А нам ясний день.

Гей Січ іде,
Мов пчола гуде..
Разом руки, разом серця,
І гаразд буде.

Гей Січ іде,
Підківками брязь!
В нашій хаті наша воля,
А всім зайдам зась!

Написано в Бергометі 1906 р., друковано тодіж у коломийськім „Поступі.“ Передрукову тут із окремого видання „Січковий співанник“, Коломия, 1910, стор. 7—8.

VI. Де єсть руська вітчина?

„Де єсть руська вітчина?
Де пшениці, ячмена,
І де жита єсть досить,
Куди голод не гостить?“
Ой ні, ні! Ой ні, ні!
Зовсім в иншій стороні.

„Там де воля, власний суд,
Де науки все цвितуть,

Де в достатку кождий стан,
Кождий в своїй хаті пан?“
Ой ні, ні! Ой ні, ні!
Зовсім в иншій стороні.

„Де-ж та руська вітчина?“
„Де всі п'яні без вина,
Де голоден оре хлоп,
Де всі смирно хилять лоб.
Ой на на! Ой на на!
Там то руська вітчина.

„Де плює на правду лож,
Де пророком стати мож
Без знання і без ума,
Хоч ще й видержки нема.
Ой на на! Ой на на!
Там то руська вітчина.

„Де незгода з давніх пор,
Бють ся лиш за „ь“ та „ъ“,
Де безладній блудить мир,
А хто сліп, той проводир.
Ой на на! Ой на на!
Там то руська вітчина.“

Друковано в ч. 20 „Нового Зеркала“ з 27 жовтня, 1884 р.

V. Марш галицько-руських „твердих.“

Далі, братя, буки в руки,
Муж до мужа, остро в бій!
Хоч би сікли нас на штуки,
Кождий твердо стань і стій!
Уставайте з гробу мари,
Виліжайте раки з нор!
Загукайте аж до хмари:
„Йори, єри, йор-йор-йор!“

Фонетичну бийте гидру,
Щоб і духу не було !
За омегу очи видру,
Зуби виблю за зело.
А за фтиту бий в ланиту,
Щоби знати пальців п'ять !
Наша пісня звісна світу :
„Кси-пси, кси-пси, ять-ять-ять.“

Хто нам ижицю відчахне,
Того в міх тай у ріку !
Буде знати, чим то пахне,
Хто порушить унику.
Щоб на небі сонце згасло,
Щоб уся пропала Русь —
Нам найстарше наше гасло :
„От-а, от-а, юс-юс-юс !“

Друковано в Літ.-Наук. Вістнику, річник II, т. VIII, у Львові 1899, книжка за грудень, Хроніка і бібліографія, ст. 117, попереджене ось якою увагою: Етимологічний гимн. При нагоді 25-літнього ювілею Общества Качковського загостило до Львова чимало тих патріотів з під сільських і священничих стріх, що в 1898 р. так гарно завершили ювілей знесення панщини пам'ятною бійкою на Високім Замку у Львові, а потім в осени в Самборі так завзято напали на „Просвіту“ за заведене фонетики в популярних виданнях. Щоб звеличити прибуття тих патріотів до Львова на ювілейний празник і при тім передати потомним поколінням їх діяльність і ідеали, один із молодіжи зложив на звісну путю отсей веселий гимн, що був співаний поки що в невеличких кружках, але варт ширшої популярности. От тим то ми публікуємо уділений нам ласкаво текст сего гимна, перепрашаючи незвісного нам автора, що не даємо його підпису. Нехай се буде наша лента на ювілейний празник товариства, котрого головним агітаційним моментом є власне т. зв. етимологія і все те стухле, ретроградне та антинародне, що в нас нерозривно вяжесть ся з нею.

VI. Новітні гайдамаки¹⁾.

Чи чули ви, люди добрі, що то за признаки,
Що приходять в наші села якісь гайдамаки?
Та не тії гайдамаки, що по лісі ходять,
Але тії гайдамаки, що правду говорять.
Тай не тії гайдамаки, що бють і рубають,
Але тії гайдамаки, що за бідних дбають.

Ой вдарили гайдамаки в голоснії дзвони:
„Збирайте ся, бідні люди, всі до оборони!
Бо то на нас наступають великі навали,
Ой бо-ж то ми нашим панам на заваді стали.
Іде на нас тая сила, що все нас місила,
Від Богдана до Івана²⁾ різала й дусила.“

„Хотіла нас тая сила взяти в свої руки,
І сякої і такої добирала штуки.
Зразу мовить: „Дай, Русїне, остатню рубатку,
За те тобі на головку дам конфедератку.“
Русин того не прийняв ся, вона як не крикне:
„Хоч загину, не спочину, аж Русь з світа зникне.“

„А щоби нам швидше було три чверти до смерти,
То хоче нам тіло й душу на порох розтерти.
„Заберу вам вашу землю і ліси і ріки,
Будете ви в своїм краю жебрати на віки.
Та ще того мені мало! Де будуть зарібки,
Дам Мазурам, дам Хорватам, а вам анї дрібки.

„Та ще й того мені мало! Мусять ваші діти,
Ваші внуки без просвіти в темноті сидіти.

---

¹⁾ Співає ся на нуту „Ой Морозе Морозенку“, а де тої нуті не знають, то можна й на „Панциньоньку“. але все таки ліпше би скрізь навчити ся старої козацької нуті.

²⁾ Від Богдана Хмельницького 1648 до Івана Гонта 1768.

Та ще й того мені мало! Втопчу вас в калюжу,
На весь світ вас як „dziez“ руську обплюю й спаплюжу.
Та ще й того мені мало! Я ще й вашу душу
Зломлю, спідлю, опоганю, до покори змушу.

„Заберу вам вашу гідність і почуте чести,
І будете з рабським сміхом мої сліди мести.
Наставлю вам депутатів з хрунівської ласки.
Відберу вам усі права, лишу обов'язки.
Отак своє панованє утверджу як камінь,
Та від моржа аж до моржа на вік віков амінь.“

Ударили гайдамаки в голоснії дзвони:
„Чи чуєте люди добрі тії відгомони?
А як може хто не чує, тверду шкіру має,
Бо не словом, але ділом ворог нам діймає.
А хто чує, най працює рук не покладавши,
Бо що нині занедбаєм, пропало на завше.“

„І ніхто най не говорить: „Своїм Богом піду.“
Як вояки на коменду ставайте до гліду!
Бо слабого, ще й самого, заклоє й ворона;
Лиш громада, товариство його оборона.
І ніхто най не говорить: „Обійдесь без мене.“
Як у брата горить хата, й на твою пожене.

„І ніхто най не говорить: „Що мені наука!“
Бо наука — мудра штука, міцнійша від бука.
Вона тобі в пільмі світить і гріє у студінь,
Вона тобі в смутку втіха і празник у будень.
Вона сила і богатство і бита дорога,
В ній покривджених опора, слабих перемога.

„І ніхто най не говорить: „Я собі багатий.“
Ану-ж колись прийде в бідних ще й хліба благи
Ніхто не мов: „Не бою ся! Що там по трівозі!“
Бо й небоя вовки з'їдять на битій дорозі.

„Тримайте ся люди добрі, одної присяги :
Най відважний боязливим додає відваги !
Най розумний нерозумних на розум наводить !
Най багатий немаючим поможе, не шкодить !

„Тільки зрадник, запроданець, підлиза, паниця
Най не сміє на порозі вашому явить ся !
Най не має в вас привіту ні слова пошани,
Поки щиро не покаєсь, від зла не відстане.
А хто каять ся не хоче і в злім дальше пацька,
То най того побиває погорда громадська.“

От такі то гайдамаки скрізь по краю ходять,
От таке то вірне слово всім людям говорять.
А хто тєє вірне слово добре в тямці має,
Той за себе й за всю рідну Україну дбає.
Бо те слово як пшениця, що ділами зійде,
А з тих діл нам і Вкраїні краща доля прийде.

*Друковано в коломийському тижневнику „Поступ“, р. I,
ч. 42, дн. 30 жовтня н. с. 1903 р.*

З М І С Т.

	Стор.
Переднє слово	III—V
Передмова до збірки „Мій Ізмарагд“	VII—X
I. Замість прольоґа	3—6
II. Поклони	8—24
1. Мамо природо!	10—13
2. Поет мовить	13—14
3. Україна мовить	14
4. Рефлексія	15
5. Сідоглавому	15—16
6. Як би	16—17
7. Декадент (В. Щуратови)	17—18
8. Моїй не моїй	18
9. Спомин	19
10. Неназваній Марії	20—21
11. До Музи (сонет)	21
12. Честь творцеві твари	22—23
III. Паренетікон	25
1. Коли обід хтось славний зготував	27
2. Не слід усякого любити без розбору	27—28
3. Не такого посту хоче Бог від нас	28
4. Як у хвилі сумніву та муки	28—29
5. Богач 1—3	29—30
6. Серцем молив ся Мойсей	30
7. Гнів, се огонь	30
8. Немає друга понад мудрість	31
9. Себе самого на перед	31—32
10. Хоч хто і сто літ проживе	32
11. Хоч від хліба здержусь	32—33
13. Поворож мені, Циганко	33
14. Здоров, Степане!	34
15. Не високо мудруй	34

	Стор.
16. Годуй гадюку молоком	34—35
17. Як проміясто гарний цвіт	35
18. Як лампа розбита	35
19. Хто тому шкодить	36
20. Ворог батько, ворог мати	36
21. Як пчола, що цвітам фарби	36
22. Хто лиш квітки в житю збира	37
23. Богацтво злом не є	37
24. Як риба без води	37—38
25. Хто в першій житя четвертині	38
26. Не хвали ся родом своїм	38
27. Інша слава сонцю	38
28. Як маю вірити тобі	39
29. Нема чоловіка, в котрого	39
30. Коли побачиш праведного в муках	39—40
31. На те птахам крила	40
32. І се треба, брате, в повинність вмінити	44
33. Сам лицемірствує з собою	41—42
34. Як сад зарослий хабазами	42
35. Анастасій Синаїт говорить	42—44
36. Вразуми мя, жив буду	44—45
37. О чоловіче, коли спиш, чи чуєш	45
38. Хто славу світа осягнув	45
39. Отці святі отак заповідають	46
40. Так говорять стародавня повість	46—50
41. Строфи 1—50	50—59
IV. Притчі	61—96
1. Притча про жите	63—66
2. Притча про віру	66—67
3. Притча про любов	66—68
4. Притча про красу	68—69
5. Притча про приятнь	70—72
6. Притча про вдячність	72
7. Притча про покору	73
8. Притча про правдиву вартість	73—75
9. Притча про нерозум	75—79
10. Притча про радість і смуток	78
11. Притча про піст	78—79
12. Притча про смерть	80—81
13. Притча про рівновагу	82—84
14. Притча про захланність	84—94
15. Притча про сіяне слова божого	94—95
V. Легенди	67—135
1. Арот і Марот	99—103
2. Указ проти голоду	103—104

	Стор.
3. Побіда	104—105
4. Свята Доместіка	105—107
5. Святий Селедій	107—110
6. Легенда про вічне життя	110—115
7. Два чуда св. Николая:	
а) Чудо з ковром	116—118
б) Чудо з утопленим хлопцем	119—120
8. Рука Івана Дамаскина	121—123
9. Фуль, цар єгипетський	123—124
10. Зороастрова смерть	124—125
VI. По селах	127—150
1. На Підгір'ю села невеселі	129—130
2. В шинку шумить, в шинку гуде	131—133
3. В ранці рано по селі	133—134
4. З разу сварили ся	134—135
5. Того рана з криком, шумом	135—136
6. Ворожка мовить	136
7. Іде Пазюк від ворожки	137
8. Ой, ой, метушня і тривога в селі	137—138
9. Три неділі вже кум у арешті сидів	138—139
10. На пастівнику	139—150
VII. До Бразилії	151—162
1. Лист до Стефанії	153—155
2. Коли почуєш, як в тиші нічній	155—156
3. Два панки йдуть по при них	156
4. Гей розіллялось, ти, руське горе	157—158
5. Лист із Бразилії	158—161
VIII. Із злоби дня	163—252
1. На зорі соціалістичної пропаганди	165—166
2. Дума про Маледикта Плосколоба	166—178
3. Дума про Наума Безумовича	179—186
4. Воронізація	186—189
5. Дрогобицька філантропія	188—189
6. Русинам фаталістам	189—190
7. „Нове Зеркало“	190—192
8. Сучасний літопис (1884 р.)	192—226
9. Українсько-руська студентська мандрівка літом 1884 р.	226—240
10. Пані Февросія	240—243
11. Жениця	243—245
12. О. Люнатикови	245—246
13. Вольні вірші I—III	247—249
14. Блюдите ся біса полуденного	250—251
15. Многонадійний	251—252

	Стор.
IX. Гимни й пародії	253—263
1. Національний гімн (Не пора)	155
2. Пісня руських хлопів радикалів	255—267
3. Січковий марш	258
4. Де єсть руська вітчизна	258 - 259
5. Марш галицько-руських „твердих“	250—260
6. Новітні гайдамаки	261—263
